

ברכת הטוב והמטיב

ברכות גמ' נט: ועל הגשמים וכו' ת"ש ינוי יין א"צ לברך – דשתו בהדיה, תוס' ד"ה הטוב, וד"ה התם, תוס' פסחים קא. ד"ה שינוי.

מדוע מברך דוקא על שינוי יין – עי' תוס' (ד"ה הטוב) שיין גם משמח וגם סועד משא"כ לחם, ועי' רא"ש (סי' ט"ו) עוד טעמים, והר"ן בפסחים (דף כ: מדפי הרי"ף) כ' בשם הראב"ד דעל שינוי פת נמי מברך הטוב והמטיב אבל חכמי הצרפתים אומרים דלא מברכים על שינוי הפת הטוב והמטיב דאורחיהו דאינשי למיכל מתרי מיניה, ועי' בהגהות רעק"א (סק"א) הביא עוד טעם אחר בשם רבינו בחיי בכד הקמח והובא במשנ"ב, ולכאוי הנפק"מ בטעמים אלו הוא לענין האם מברכים על מיץ ענבים שאינו משמח, ועי' שו"ת בית יהודה (סי' מ"ט) לגבי מי ששתה יין צימוקים ואח"כ נמלך והביאו לפניו יין ממש אם יברך על השני הטוב והמטיב.

האם הברכה היא רק כשהיין השני משובח – דעת רשב"ם (פסחים דף קא. ד"ה אחד שינוי) שמברך על השני רק אם הוא משובח יותר, וכ"כ הרשב"א והפרדס בשם רש"י, אבל דעת ר"ת והרשב"א וכ"כ הפרדס בשם בעל העיטור והרמב"ם שמברכים על ריבוי יין אפילו השני גרוע, והביאו ראיה מהא דאיתא בירושלמי דרבי על כל חבית וחבית שהיה פותח מברך מה היה מברך אמר רבי יצחק הטוב והמטיב, משמע שמברך על כל חבית אפילו אינה משובחת יותר, ופי' תוס' דלשיטת הרשב"ם צריך להעמיד את דברי רבי במסופק אם האחרון טוב ומספק היה מברך על כל אחד שמא משובח הוא, ובאור זרוע תירץ בתי' ה' שמדובר שנתן למומחה לבדוק אם היין השני טוב מן הראשון, ובמאירי כתב שבדרך כלל כשהחבית הולכת ונגמרת היין מתקלקל ורוב פעמים התחלת חבית שפותחים עכשיו חשובה היא מהקודמת, ועי' בטור שכתב דרשב"ם ס"ל שדוקא אם יודע שהשני משובח מברך ולא בספק, וביאר ה"ח שהטור הבין שמה שכתבו תוספות שהרשב"ם יעמיד במסופק זהו דעת תוספות עצמם אבל הרשב"ם עצמו סובר שאפילו במסופק אין לברך.

שני היינות שוין האם יברך הטוב והמטיב – כ' בפרישה (סק"ב) שכל שאינו גרוע הרי זה נקרא משובח ועי"ש שדן בזה, והפרי מגדים (משב"ז סק"ד) כ' ואם ידוע ששניהן שווין אין מברך הטוב כו' כי אם בסתם ע"כ וכן העתיק כף החיים (סק"ז), ועי' מ"ב (סק"י).

כששני היינות לפניו – דעת הטור שאפילו היה לו מתחילה ב' מיני יינות מברך על ה' הטוב והמטיב, והמרדכי כתב בשם אבי העזרי שאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יש לו לברך מיד בורא פרי הגפן על היין הטוב ופוסט את הרע, ועיין בב"י ששמע שלמד שזו מחלוקת בין הטור למרדכי, ובשו"ע מצינו לכאורה סתירה שבסעיף א' הביא את הטור ובסעיף ג' הביא את המרדכי, ומצינו בזה כמה תירוצים בב"ח (א) כתב שהטור מייירי בעבר וברך על הגרוע, והובא במ"ב (סק"ה), ובט"ז (סק"ד) ובדרישה והמאמר מרדכי כתבו שבסעיף א' מייירי שאינו יודע איזה טוב יותר, הובא במ"ב (סק"ד), והרדכי משה כתב שסעיף א' מייירי שהיינות אינם לפניו, וכן פסק ברמ"א, ונחלקו בבאור דעת הרמ"א הלבוש והלחם חמודות הובאו במ"ב (סק"ד), לדעת הלבוש דוקא כשהיו לפניו על השולחן מברך הגפן על המשובח ופוסט הגרוע, אבל דעת הלחם חמודות שגם אם היה מזומן בביתו אין להרבות בברכות, וביאר בשונה הלכות שעליו להביא את המשובח ולברך על המשובח ויפטור הגרוע.

נמלך ושינוי מקום – בהגהות רבי עקיבא איגר הביא שו"ת בית יהודה שבנמלך אינו מברך על כוס שני הטוב והמטיב משום שמברך הגפן הובא בשער הציון (ב), וכן משמע בספר הבתים, אבל במג"א בהקדמה משמע שאפשר לברך על כוס שני ב' ברכות הגפן והטוב והמטיב וכ"כ בשער הציון (סק"ג).

האם בעינן שיהיה לו ולחבירו שותפות ביין – רוב הראשונים דקדקו מהגמרא שהשותה לבדו כמה יינות אינו מברך, ובמרדכי כ' דאכסנאי והאורח לא יברך כיון שאינו שלו, והב"י דחה דבר המרדכי ובשו"ע השמיטו ובמג"א קיים דברי המרדכי ומ"מ כ' שאפשר לברך אם העמיד קנקן על השולחן לשתות מיש ירצה הוי כשותפות, ובספר שמש ומגן (ח"ג פ"ח) כ' דמנהג מרוקו לברך אפילו אין לשניהם שותפות ביין.

מה הדין כשהשותף לא שותה מהיין הראשון – בלחם חמודות (אות מ"ח הובא במג"א ד') הסתפק האם יברכו כשמעון שותה מיינו של ראובן או שלא יברך היות וראובן שותה רק יין אחד, ובאליה רבה כתב שמדויק מהאבודרהם כשכל שאחרים שותין מהיין מברך אפילו שאצלם לא היה שינוי, אבל בגינת ורדים (חלק או"ח כלל א סימן מ' הובאו דבריו בבאר היטב סק"ה) כתב בפשיטות שאם רק האחד נותן לשני מיינו אינו מברך הטוה"ט, אבל אם כל אחד שותה מיינו של חבירו מברכים הטוה"ט ע"ש, אמנם המאמר מרדכי (סק"י) כתב שיש להסתפק גם אם כל אחד מהם נותן מיינו לחבירו שמא אין לברך כיון די"ל דבעינן שיהיה שינוי אחד לתרויהו דהיינו ששניהם ישתו מייין אחד, וכ"כ במחצ"ה שאפשר שצריך שינוי לשניהם בכוס שמברך.

האם בעינן שישתו יחד – עוד נחלקו הגינת ורדים והפרח שושן, דעת הגינת ורדים שברגע ששני היינות מזומנים ראובן יכול לברך אף על פי שעדין שמעון חברו לא נהנה אפי' מן היין הא', ואילו הפרח שושן חולק וקובע שאין לברך עד שהחברים ישתו בפועל, שכן הזמנה אינה מעשה גמור.

אם בעינן שישתו בתוך הסעודה – בתוס' פסחים (ד"ה שינוי) כתב שצריך לברך בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה ובגינת ורדים (סימן מ"ד) לדקדק מרש"י ברכות נט שכי' וז"ל שותה יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון ע"כ, ואפשר שרש"י כתב לרבות לנו שאפילו בסעודה מברך הטוב והמטיב, ובגינת ורדים כ' שהטור סובר שדברי רש"י לאו למימרא דבעי' שיהיה שם סעודה ממש רק כונתו שיהיה כעין סעודה כגון שישבו לשתות בדרך קבע אפילו שאין שם אכילה.

מסורת הש"ס
עם הוספות

2

(א) שנת כב. מן מנחות
מח: (ב) עין חוסי
עירובין צג: ד"ה לאחור;
(ג) [שם] ופסח טו: מו:
פסח כג: מוספתא פ"א
פסח כג: [שם] ופסח טו: מו:
חסי ברכות מב: ד"ה
ורב ששת, (ס) ספ"ה,
(ז) מכלתין פ"א ה"א
ועי' יפה עינים, (י) (דף
מח: [ס] סוכה כז. וע"ש
בתוס' ד"ה בבבית;
(ט) גיטין דף טז סוף ע"ב,
(י) ברכות דף כח ע"ב.

ליקוטי רש"י

כ"ז מילי דמר. רנה צר
נמני. מתיירין. להטיל
לית מטילין יתן לטיל
חש ונמנות מפרש
טעמא דמילין דלמח.
והצ"ח ברש"י. דלמח
דבר שאין מתכוין מותר
ואע"פ דקדושין חזק וכו'
ומלש דמורס או טעם
ומשום להלכתא כדכ
פאסוריו מילין ש"ס צר
היה מלח נקטינא גבי
מדין (שם כב). ובצ"ב
ש"א יתבין לעשות
חריץ. חריץ ללא חסור
לדמיא דמורס דלמח
די הוא, דמורס דלמח
לקמן מולד דמורס ומי
ה"מ חופר כדכר מלח
וקדוש [שם מו:].
בחומרי דרב הוה
עבדי. מלח מלח
חומרי אלל בקול דרב
אלל דלח עבד והא קולא
היא ויחללח ד"ה עבד
[שם מ:].

הנהגות וצינונים

(א) תיבת "וגנר" ליתא
בריה"א ובריה"א (ועי'
בבביתא דר"מ הוריות
ב"ק (ל) (ג) גיטין
ה"ה ופסח פ"א מ"א
פ"א מ"א מ"א מ"א
[ג] גיטין ופסח פ"א מ"א
גרס יעשינן מ"א וכו'
מובן כדכר לא חבן
התוס' כאן כמ"ש לקמן
ד"ה טעמו מדי. עין
ר"מ הוריות ב"ק (ל) (ג)
[ד] מ"א מ"א (ג' (ל) (ג)
[ה] בבבית נוסף קידוש
בבית זה ופסח בבית
אחר דומיא דקידוש
ש"ה בית הבכנסת
דאפ"ה ביה דהיינו
מבית פ"א (ו) בבבית
נוסף וחומרי ביה ענין
הכתוב אומר הכס"ה
בחורש ה"ה א"ה א"ה
כ"ש כ"ה ולפי הנוסח
שלנו צ"ל העושה
כדבריו ב"ה (רש"י,
ועי' גיטין ה"ה (ב"ה):
[ו] בבבית נוסף
ואפ"ה א"ה דרב
ושמואל קאי ואת
איהו פ"א מ"א מ"א
דאין [צ"ל] קידוש
(א"ה) במקום סעודה
ואף ידי יין נמי יצאו.
[תבית] [א"ה] נראה
למחקר: (א) תיבת
ופירו' ליתא בבבית;
ונכון (דק"ס) (ט) כך היא
ג"ה היר"ק: [ז] שלא
יובלן לאכול כצ"ל
(בבבית) (ה"ה) ועיין
מהרש"א:

ערכי פסחים פרק עשירי פסחים

קידוש א"א במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד לא ילא ידי קידוש:
במקום פ"א. מצית לעליה לא חריץ לחזור ולקדש אם קידש שנת
צבית והלך לאכול צעליה: ד"ה א"ה מיתעקרא א"ה שרגא. ולא חאלו
ואפילו אחס הולכין לישן צלל אכילה נקידושא דהכל לא נפקיתו ידי
קידוש (ה"ה) דלח קידוש כ"ה ב"ה
מילי דמר: רנה: בחומרי דרב הוה
עבדי. צר מהני מלח דעבד לקולא
כשמואל: בקול דרב. כגון קידוש
לא עבד: ד"ה רבי יוחנן אמר אף
ידי יין נמי ילאו: אחד שינוי יין.
שהצילו לו יין מתחת אחרת:
אין

רשב"ם

אף ידי קידוש א"א יצאו. כדפרשין
טעמיה לקמיה אין קידוש אלל במקום
סעודה דכתיב (שע"ה נח) וקראת
לשנת עונג צמקום שאתה קורא לשנת
כלומר קרייה דקידוש שם תלח עונג
ומדרש הוא לא נמי סברא היא
מדאיקבע קידוש על היין דכתיב לקמן
(דף ק). וזכרנו על היין מסתמא על
היין שצנעת סעודה הוקבע דמשיב:
אין קידוש א"א במקום סעודה. ואם
קידש ולא סעד צלחמו מקום לא ילא
ידי קידוש: ד"ה. דלח קידוש אלל
צמקום סעודה אלל מצית לבית א"ה
ממקום למקום מצית לעליה א"ה
לחזור ולקדש: איתעקרא א"ה שרגא.
נפל הנר וכנה קודש שאלל: א"ה גנא
דרבה בריה. צית חופת צו שהיו שם
נרות ולוקין צבית המשמעה. מר.
רנה: כי הוה מקדש. ולאו רוצין
היינו ליפטר משם וליך לביתנו:
ד"ה א"ה מיתעקרא א"ה שרגא. ולא
חאלו ואפ"ה אחס הולכין לישן צלל
אכילה נקידושא דהכל לא נפקיתו ידי
קידוש כ"ה ב"ה מילי דמר. רנה:
מתיירין מנבד א"ה. מתיירין צ"ה של
טלית זו ונמנין אחס לטלית אחרת:
מדאיקין. מנר טענה לנר אחרת של
מנוכה וא"ל להדליק צר אחרת שאינה
של מנוכה: והצ"ח בר"ש בגיריה.

גורר אדם מטה כסא וספסל כ"ה דדבר
פלוגתא דרב ושמואל צנמה מדליקין (שם דף כג) וכולהו עבד רנה
פלוגתא דמיקל והכל אצמי עבד כשמואל להצרין קידוש צמקום
סעודה הואיל וצכל מילי עבד כרב צר מהני מלח. ומשני בחומרי דרב
עבד צר מהני מלח דעבד כשמואל לקולא (ה) וכגון קידוש דקול דרב
לא עבד ואע"פ דמילי (שע"ה דף ו: ה) העושה בחומרי צ"ה כקוליהון
וכחומריהון כ"ה הא ק"ל ה"ה היכא דסתמן אהדדי כגון כמה חסרון
צבירה כ"ה ואמר שמואל וכן לטריפה דחומרא דהכל קולא הוא הכל
וקולא דהס חומרא הוא הכל. והמכא שטעני דהלכתא כשמואל דלח
קידוש אלל צמקום סעודה והמקדש לאחרים מוח מצית נראה צעני
שאין חריץ לקדוש שם שאפילו לא סעד שם ילאו צני אותו הצית
לדלידוהו הוה מקום סעודה: ה"ה רבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו.
" שאין חריץ לחזור ולצרך על היין שצמחן הסעודה שהיה לא הסית
דעמו צ"ה אחרת מזה"כ שדמין דעמו לאכול ולשתות צבית: אחד שינוי
יין. שהצילו לו יין מתחת אחרת ויש לו טעם משונה או גרוע או
משונה אין חריץ לצרך שנית על היין אלל הטעם והמטיב כמיהא מצרך
אם משונה מן הראשון דלמח"ה צהרואה (פסח דף טז:) אמר רב יוסף
אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרנו שינוי יין אין חריץ לצרך אלל אומר הטעם
והמטיב ושינוי יין היינו מנחת אחרת כדלמרינן צבירות ירושלמי
צפרק כ"ה" על כל צבית וחצית שהיה פותח היה מצרך עליה ומה
היה מצרך ואמר רבי יתחק צנש רבי אומר צרוך הטעם והמטיב:

דיין חדש וישן חריץ לצרך לפי שהישן טוב מן החדש אלל שינוי יין
הכי פליג עליה דקאמר דעל כל צבית וחצית מצרך מה היה מצרך
מטעם צנשא מיהו יש לדחות שהיה מצרך לפי שלא היה מכירו אלל אם ידוע שהשיג גרוע לא וגרעה דאפילו השיג גרוע מצרך דעל ריבוי
יינות הוא מצרך וצנשא שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשמורו אלל מדחוק וצריך לצרך הטעם והמטיב צין צנשת סעודה צין
שלא צנשת סעודה ויחד אין חריץ לצרך אי ליכא אחרתא צהירה דמנוכה צהרואה (שם) ודוקא צין מצרכין לפי שצנשו צמיהן צמיהן של
ישראל" (הטעם שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקטורה" [עיין מוספות צבירות טז: ד"ה הטעם]:

ערכי פסחים פרק עשירי פסחים קא.

אף ידי קידוש א"א יצאו. דלח קידוש אלל צמקום סעודה משום
דכתיב וקראת לשנת עונג. כלומר צמקום קריאת קידוש
שם תלח עונג:
ולשמואל צ"ה א"ה קידוש בבי בנישתא. לרב חריץ לקדוש

צני כנישתא להוציא כל אותם שאין
להם צני צית שלא יעטרו לקדש
צביתם:

דאכלין ושתו וגו' בבי בנישתא.
וא"ת והא אמר' צ"ה

צני העיר (גמילה דף כח). צתי כנסיות
אין אוכלין צנן ואין שומין צנן אע"פ
דלכילה ושמיה של מנוח מותר כדלמרינן
צירושלמי" שהיו אוכלים שם צקידוש
החדש וגם עכשיו נוהגין לשתות כוס
הדגלה וצרות מילה מ"מ שאינה של
מנוח ושינה חסור ואפ"ה צנל צנל אין
אוכלין צנן דקאמר התם" צרינא א"ה
אלל צר אכנה שלא היו רוצים ליכנס
צבית הכנסת מפני הגשמים אי לאו
משום דשמעתא צעיל צלחמא והא
דקאמר התם צתי כנסיות של צנל על
מלח עשויין היינו לאחר שיתרש שאין
נוהגין צנן קדושה ו"ל דלאו דוקא
צני כנישתא אלל חדרים שהיו סמוכין
לצית הכנסת קרי צני כנישתא ומשום
היו שומעים הקידוש ולפי מה שפירשתי
דמקום למקום צנח צית כשדעתו
לאכול צמקום אחר יש קידוש כ"ה
אחי שפיר:

אבל במקום פ"א ביה מצית
פ"ה ממחר צצית או מצית
לעליה כמו מצינא לארעא אלל
מפינה לפינה יש קידוש כי היכי דלא
חשוב שינוי מקום צמקום ולקמן גבי
שינוי מקום דקאמר לא שני אלל מצית
לצית ומיהו" שני מקומות צנח צית קרי
ליה מצית לצית ומיהו י"ס דגרסינן
הכל מפינה לפינה כ"ה:

מעיימו מיד. נראה דהיינו
צ"ה דשעושות (דף כג:) כדלמרינן
אינשי ניעטוס מיד וזלזי ואכלי ושתו

ואם מועיל מני תרגומא להשלים ג' סעודות צנח כמו צסוקה" היינו
דוקא צעודה שלישיית אלל לא צסעודת ערביה וצסעודה שחיה עיקר
כצד צנח: ובקידושא דהבא א"ה נפקיתו. ומה שלא היה עיקר
מקפיד על סעודה צנח" לאכול צלל נר כדפ"ה צקונטרס היינו
משום שיוכלו לעשות למחר שלש סעודות או שמה יוכלו לאכול צמקום
שש שם נר ואין יין: "מתירין מנבד א"ה. ואע"פ דשמואל אית
ליה צ"ה התכלת (מנחות דף מה). כלי כוספסא חציצין צצ"ה מזהה אס
אין צ"ה ללל צגדיו שחיה צצ"ה מצנח שצנעו ליתן צצנח שרואה
לנצח ותהא המנוח עליו: "הרלכה בר"ש בגיריה. (קשה חסיוק
ליה משום דרבי יוחנן סבר כר"ש צפרין צצמה דוכתי (שם דף פא:)
והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס כ"ה אלמלא
ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר ו"ל שמה רבי יוחנן לא סבר לה
כוותיה צגריה לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישיה:
רבי יוחנן אמר אף ידי יין יצאו. ומיירי ששמו צצית הכנסת אע"פ
דלענין קידוש ילאו צשמיעה" דפ"ה (לענין יין לא

פטר אלא" שמה דהוה הפסק כדלמרינן" צ"ה כיצד מצרכין (פסח דף טז:)
גבי המנוחיל שאם הפסיק שצריך לחזור ולצרך: "שינוי יין א"ה
צ"ה. מיהו הטעם והמטיב חריץ לצרך כדלמרינן צהרואה (שם דף טז:)
ופ"ה רש"ס דיוקא היכא דמשונה מן הראשון וכן צהרואה גדולות וכן
משמע צירושלמי דסוף כיצד מצרכין דקאמר אלל צר רב הוה
אמר יין חדש וישן חריץ לצרך שינוי יין אין חריץ לצרך שינוי מקום
חריץ לצרך היסח הדעת כמו שהוה שטעמו משמע שרואה לומר
סחם אין חריץ לצרך כיון שאין ידוע שהשיג משונה מיהו עובדא צבית
הכי פליג עליה דקאמר דעל כל צבית וחצית מצרך מה היה מצרך
מטעם צנשא מיהו יש לדחות שהיה מצרך לפי שלא היה מכירו אלל אם ידוע שהשיג גרוע לא וגרעה דאפילו השיג גרוע מצרך דעל ריבוי
יינות הוא מצרך וצנשא שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשמורו אלל מדחוק וצריך לצרך הטעם והמטיב צין צנשת סעודה צין
שלא צנשת סעודה ויחד אין חריץ לצרך אי ליכא אחרתא צהירה דמנוכה צהרואה (שם) ודוקא צין מצרכין לפי שצנשו צמיהן צמיהן של
ישראל" (הטעם שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקטורה" [עיין מוספות צבירות טז: ד"ה הטעם]:

א מ"ה פ"ה מלכות
שנת הלכה ח סגנו עשין
כט טור שו"ע א"ה סקון
רשט:
ח מ"ה וסגנו ס"ה ט"ה
א"ה סקון רגע סקוף
ח:
ג ג סקוף (ב) (א) [ז]
ד מ"ה פ"ה מלכות
צלות הלכה יג סגנו
עשין כט טור שו"ע א"ה
סקון טו סקוף ח:
יא ד מ"ה פ"ה מלכות
מנוסה הלכה ט סגנו
עשין ה טור שו"ע א"ה
סקון מנעד סקוף ח:
יב ו מ"ה פ"ה מלכות
שנת הלכה ח סגנו
לחין סה ט"ה א"ה
סקון טו סקוף ח:

הנהגות חב"ח

(ב) רש"י"ם ד"ה וסלס
כ"ה וכו' כשמואל לקולא
בקול דרב בגין קידוש
לא עבד ואע"פ דמלח
העושה צעיל צלחמא
ומינת כחומרא נמחק:
(ג) תוס' ד"ה רבי יוחנן
וכ' כדפרשמי' לעל. י"ב
צמתי" ד"ה לא יפחחו:

רבינו חננאל

אפי' ידי קדוש לא יצאו
אלא צריך לקדש בביתו
ולבצר נמי בורא פרי
הנפץ. ורב מאחר שיצא
ידי וחובתו בבית הכנסת
למה ליה למחר קדושה
בביתו. ואמרין דאפ"ה
בני ביתו. ושמאלא
מאחר שאין אדם יצא
בקדוש בית הכנסת למה
ליה לקדוש בביתו.
ואמר' לאפוקי אורחין
דאכלי. כבשיתא.
וקיימא לן בהא
כשמואל דאין קידוש
אלל במקום סעודה.
סבור מניה הני מילי
מבית לבית אלל מפינה
לפינה בחד ביחא לא.
ואסיקנא דשמואל אפי'
מארגא לאיגרא הוה הדר
מקדש. ואף רב הונא
סבר אין קידוש אלל
במקום סעודה דרב הונא
קדוש צבא אלל מילכ
אתערך שרגא ועיילי
למניא לבי גנניה דרבה
בריה וקדוש ואכיל. ואף
רבה סבר אין קידוש
אלל במקום סעודה
דאמר (רב הונא) [אבין]
כי הרגין בני דהוה
מקדש הוה אחר לן
טעמו מדי הכא דילמא
דאדוליתו לאיפשיזכו
אתערך לכך שרגא
ובקידושא דהבא לא
נפקיתו דאין קידוש אלל
במקום סעודה. איני
והאמר אבוי מילי
דמר דהוה רבה בר חמני
רביה עבד רב בר חמני
תלת דעבדי כשמואל
מתירין הצציית מבגד
לבגד ותולין אותו לבגד
אחר. ומדליקין מנר לגר
של חנוכה. והלכה כ"ה
שמעון בגיריה דהניא
גורר אדם מטה כסא
וספסל ובלבד שלא
יתכוין לעשות חריץ.
ואין עבדי בהא
כשמואל. ואסיקנא
בחומרי דרב עבדי
בוותי בקול א"ה עבדי
הבא מיקל הוא: א"ה
יוחנן אחד שינוי יין

תלמוד

רבי סימון, רבי תדאי בשם רבי יהושע: אכל במזרחתה של תאינה וכו' לאכול במערבה - צריך לברך.

אבא בר רב חונא^נ אמר: יין ישן יין חדש - צריך לברך. שינוי יין - אין צריך לברך. שינוי מקום - צריך לברך. הסיע דעתו - כמו שהוא שינוי מקום. - רבי, על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה. ומה היה אומר? רבי יצחק רובה בשם רבי: "ברוך הטוב והמטיב". - מעשה ברבי עקיבה שעשה

אור לשרים

על האוכל במקום האחר. הסיע דעתו - אכל והסיח דעתו מלאכול, ואחר כך חזר וחשב לאכול, - כמו שהוא שינוי מקום - דינו כמו מי שהוא משנה את מקומו בתוך הסעודה, שצריך לברך שוב על האוכל.

בבבלי ברכות נט, ב אמרו: שינוי יין - אין צריך לברך, שינוי מקום - צריך לברך. - ואמר רב יוסף אמר רב: אף על פי שאמרו: שינוי יין אין צריך לברך, אבל מברך / אומר: "הטוב והמטיב". ובבבלי פסחים קא, ב אמרו: אבא בר חנין / חנא / חנן בר אמי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: אחד שינוי יין ואחד שינוי מקום - אין צריך לברך. - מיתבי: שינוי יין - אין צריך לברך, שינוי מקום - צריך לברך. - תיובתא דרבי יוחנן תיובתא.

בבבלי הביאו ברייתא המבדילה בין שינוי יין ובין שינוי מקום, ששינוי מקום צריך לברך ושינוי יין אין צריך לברך. בבבלי פסחים שם פירשו רב חונא ורב חסדא את דברי הברייתא ששינוי מקום צריך לברך. גם בירושלמי כאן אמר רבה בר רב הונא ששינוי מקום צריך לברך ושינוי יין אין צריך לברך. הרי שאמוראי בבל תלמידי רב חילקו בין שינוי יין ושינוי מקום וחלקו על האמורא הארץ ישראל רבי יוחנן שדעתו הובאה רק בבבלי.

מה שאמרו בבבלי ששינוי יין מברך: "הטוב והמטיב", הוא כמו המסופר בירושלמי להלן על אחד התנאים שהיה מברך כך על כל חבית וחבית של יין. ומספרים: רבי (נראה שצריך לומר: 'רבי מאיר' ("מבוא הירושלמי", דף קו, עמוד א). - גדול התנאים בדור הרביעי), על כל חבית וחבית - של יין, שהיה פותח - לשתות ממנה, היה מברך עליה. ומה היה אומר - בכל פעם על היין? רבי יצחק רובה - הגדול (רבי יצחק בר אבדימי, אמורא ארץ ישראל בדור הראשון) אמר בשם רבי (רבי יהודה הנשיא, תנא בדור החמישי): "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב" - שהיה מברך על שפע הטובה שהטיב ה' לו. אבל לא היה מברך שוב ברכת היין בכל פעם ששתה, מפני ששינוי יין - אין צריך לברך שוב ברכת היין (בספר "ההשלמה" כתב, שהיה מברך "הטוב והמטיב" בשעת פתיחת החבית, כדי להודות לה' על שלא החמיץ יינו). ומספרים עוד: מעשה ברבי עקיבה (תנא בדור השלישי,

בתוספתא ברכות ד, טז שנו: מעשה ברבי טרפון שהיה מיסב בצילו של שובך במנחה בשבת, הביאו לפניו דלי של צונן. אמר להם לתלמידיו: השותה מים לצמא, כיצד מברך? אמרו לו: ילמדנו רבנו. אמר להם: "בורא נפשות וחסרונן" (זו ברכת השבת, כברכת הפירות לפנייהם).

☆☆☆

תלמוד

דנים בעניין שינוי מקום מבית לבית בתוך הסעודה. רבי סימון (רבי שמעון בן פזי, אמורא ארץ ישראל בדור השני והשלישי) אמר בשם רבי תדאי (אמורא ארץ ישראל בדור השני) שאמר בשם רבי יהושע (בכתב יד רומי: 'ר' הושעיה'. - מגדולי אמוראי ארץ ישראל בדור הראשון): אכל - תאינים, במזרחתה של תאינה (שם העץ) - שליקט תאינים שהבשילו בצד המזרחי של העץ ואכל אותן שם, וכו' לאכול במערבה - שעבר ללקט תאינים שהבשילו בצד המערבי של העץ ולאכול אותן שם, - צריך לברך - שוב על התאינים שאוכל במערבה של תאינה, שהמשנה את מקומו מבית לבית בתוך הסעודה - צריך לברך שוב על האוכל (מימרה זו המדברת באכילת תאינים הובאה כאן מפני שבמשנה נזכרה אכילת תאינים, ואגב מימרה זו הובאה המימרה הבאה. אם מימרה זו אינה מדברת באכילת תאינים מהעץ אלא באכילת כל דבר, אין מובן מה מקומה של מימרה זו כאן).

אבא בר רב חונא (רבה בר רב הונא, אמורא בבלי בדור השני והשלישי) אמר: יין ישן יין חדש (צריך לומר כמו בכתב יד רומי: 'יין חדש ויין ישן', וכן הוא בהלכות הירושלמי לרמב"ם ובראשונים) - אם שתה יין חדש והביאו לו בתוך הסעודה יין ישן לשתות, - צריך לברך - שוב ברכת היין על היין האחר, מפני שיש יין טוב יותר מיין חדש. שינוי יין - אם שתה סוג יין אחד והביאו לו בתוך הסעודה סוג יין אחר לשתות, ואין השני טוב יותר מהראשון, - אין צריך לברך - שוב ברכת היין על היין האחר. שינוי מקום - אם אכל במקום אחד ועבר בתוך הסעודה למקום אחר לאכול, - צריך לברך - שוב

רא"ש מסכת ברכות פרק ט

ת"ר שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך אמר רב יוסף בר אבא אמר רב אף על פי שאמרו שינוי יין א"צ לברך אבל מברך הטוב והמטיב כגון דאיכא בני חבורה דקשתו בהדיה ושאלו לר' יצחק הלוי ז"ל למה מברכין על שינוי יין הטוב והמטיב ועל שינוי לחם אין מברכין והשיב משום דדין משמח וסועד אבל פת סועד ואינו משמח ועוד דלא אשכחן שירה אלא על היין כדאמר' לעיל בפרק כיצד מברכין (דף לה) ועוד נמי כיון דדין חשוב שקובע ברכה לעצמו ראוי לברך עליו הטוב והמטיב אי נמי הטוב והמטיב ביבנה תיקנוה הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה (לעיל דף מח ב) לפי שבצרו כרמיהם שבע שנים והקיפו כרמיהם מהרוגיהם (גיטין דף נו א) תיקנו לומר על היין שהוא כמו הדם.

פירש"י הא דמברכין הטוב והמטיב על היין דוקא כשהשני משובח יותר מן הראשון וכן פירש רשב"ם בערבי פסחים וקצת משמע כך בירושלמי בסוף כיצד מברכין דגרסינן התם אבין בר רב הונא אמר יין חדש ויין ישן צריך לברך [שינוי יין א"צ לברך] שינוי מקום צריך לברך היסח הדעת כמו שינוי מקום הוא משמע דוקא יין חדש ויין ישן שהישן משובח מן החדש צריך לברך אבל שינוי יין סתם א"צ לברך מיהו קשה מעובדא דמייתי בתר הכי רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח מברך עליה מה היה מברך עליה רבי יצחק רובה בשם רב ברוך הטוב והמטיב מסתמא לא היה בכל פעם יותר טוב מאותו שלפניו ומיהו יש לדחות דבסתמא אם אין ידוע שהוא יותר טוב או גרוע יש לברך אבל אם ידוע שהשני גרוע לא, וי"מ דהירושלמי איירי בברכת פרי הגפן דומיא דשינוי מקום והיסח הדעת והכי פי' יין חדש ויין ישן צריך לברך בפ"ג אבל שינוי יין ששניהם חדשים או ששניהם ישנים א"צ לברך בפ"ג אבל אם שתה יין חדש תחלה ואח"כ יין ישן צריך לברך בפ"ג על הישן ולא מיפטר בבפ"ג שבירך על החדש דחשוב כמין אחר לגבי חדש לפי דאישתני טפי לעילויא והשתא ניחא הא דמייתי בתר הכי רבי על כל חבית וחבית היה מברך וקמתמה מה היה מברך הא אמרינן דשינוי יין א"צ לברך והשיב לו נהי דא"צ לברך ב"פ הגפן כששניהם חדשים או ששניהם ישנים מ"מ הטוב והמטיב צריך לברך

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף נט עמוד ב

שינוי יין א"צ לברך, אבל מברך הוא הטוב והמטיב ואסיקנ' דוקא בדאיכא בני חבורה דשתו בהדיה, וה"ה אשתו ובניו, והא דמברך על שינוי יין בין דבתרא עדיף מקמא בין דקמא עדיף מבתרא דאינו מברך אלא ארובי היין כרב דהוה מברך אכל חביתא וחביתא, אבל רבינו שלמה ז"ל כתב שתה יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון, והראשון נראה עיקר.

הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף כ עמוד א

אבל מברך הטוב והמטיב. מוכח בפ' הרואה (דף נט ב) דה"מ בדאיכא אחרינא בהדיה אבל ליכא אחריני בהדיה מברך שהחיינו, וכתב הראב"ד ז"ל דהוא הדין נמי בשנוי הפת מברך הטוב והמטיב, אבל חכמי הצרפתים אומרים דלא מברכין על שנוי פת הטוב והמטיב דאורחיהו דאינשי למיכל מיניה מתרי מיני וכי בריך מעיקרא יהיב דעתיה אכולהו מינייהו אבל יין לפי שאין דרך לשתות בסעודה אחת משני מינין מברכין הטוב והמטיב ויש מי שכתב דבעינן שיהא האחרון יותר משובח הא לאו הכי אינו מברך הטוב והמטיב, והרב בעל העיטור כתב דמסתברא דעל רוב היין שבא לו מברך הטוב והמטיב ולא משום חשיבותא דאטו אי גריע מי מברך דדין האמת כדאקשינן בסנהדרין (דף מב א) אמאי דאמרינן דליברך בתוספת דלבנה הטוב והמטיב ומהדרין כי חסרה מי מברך דדין האמת אלא ודאי על רבוי היין הוא מברך ותו דגרסינן בירושלמי על כל חבית וחבית שהיה פותח מברך הטוב והמטיב וכי אחרון אחרון משובח היה ותו מקמי דלשתי היכי ידוע חשיבותיה אלא ודאי על רבוי היין קבעו ברכה זו והרמב"ם ז"ל כתב בפ' ד' מהלכות ברכות דשנוי יין היינו ממין אחר כגון ששותין אדום והביאו לבן ישן והביאו חדש:

ספר הפרדס (נביו) שער תקון הברכות

השותה שום משקה או האוכל שום אוכל והביאו לו פעם אחרת ממין אותו אוכל או ממין אותו משקה אין צריך לברך הטוב והמטיב, אלא אם כן ביין. דבשינוי יין דוקא תקנו רבנן הטוב והמטיב, אבל אשינוי לחם ושינוי בשר לא מברכין. והטעם דביין תקנו רבנן הטוב והמטיב, כיון דאית ביה תרתי שסועד ומשמח⁵. אבל הראב"ד⁶ ז"ל כתב, דאי אכל מתרי מיני דפת מברך

⁵ כ"כ בתוס' ר"י מפריש ברכות נט: ד"ה אעפ"י ותוד"ה הטוב.

⁶ כ"כ בשמו השלמה ומאורות ומכתם פסחים ק"א. ובספר הבתים ה' ברכות שער ט ה"י.

הטוב והמטיב. ורבותינו הצרפתים ז"ל כתבו, שאין מברכין הטוב והמטיב אלא ביין, מפני שאין דרך בני אדם לשתות משני מינים של יין. אבל בלחם, שדרך בני אדם לאכול ממנו משני מינים, כשבירך תחלה על מין ראשון, על דעת שניהם בירך⁷. וכן (בירך) [נראה] עיקר: וכתבו בתוספות⁸ דאפילו בגרוע ממנו מברך הטוב והמטיב. וראיתם מדאמרינן בירושלמי דפרק [כיצד מברכין]⁹ רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך הטוב והמטיב. ומי יימר דכל חבית וחבית יפה מחבירתה. זה אי אפשר שיהיה זה יפה מזה וזה יפה מזה. אבל רש"י¹⁰ ז"ל כתב דבעינן שיהיה אחרון משובח. ואינו נכון כמו שכתבתי¹¹. וכ"כ בעל העיטור¹² ז"ל מסתברא על רוב היין שבא לו מברך הטוב והמטיב, ולא משום חביבות, דאטו כי גריעא מברך דיין האמת. כדאקשינן במסכת סנהדרין¹³ גבי לבנה, אטו כי חסרה מברך דיין האמת דלברך הטוב והמטיב. אלא ש"מ על ריבוי הוא. וכן דעת הרמב"ם¹⁴ ז"ל. אלא שהרב¹⁴ ז"ל חידש דבעינן שני גמור משני מינים, שחור ולבן או חדש וישן. וכן נראה עיקר כפי הסברא: והרב ר' ברוך אשכנזי ז"ל דאכסנאי לא יברך הטוב והמטיב, כי אין זו טובה כיון שאינו שלו¹⁵, ואמר בפרק הירואה¹⁶ שאין מברכין הטוב והמטיב ביחיד אא"כ יש אחר עמו, או אשתו או בנו, וכבר כתבנו בשער הראיה שהטוב רוצה לומר לדידיה והמטיב לאחרני:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה ט

היו מסובין לשתות יין ובא להן מין יין אחר כגון שהיו שותין אדום והביאו שחור או ישן והביאו חדש אינן צריכין לברך ברכת היין פעם שנייה אבל מברכין ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב.

ספר המנהיג הלכות סעודה [עמוד ריד]

בברכו' פ' הירואה [נ"ט ע"ב] אף על פי שאמ' שנוי יין אין צריך לברך בורא פרי הגפן, אבל הטוב והמטיב מברך והוא דאיכא אחר דשתי בהדיה אבל אם הוא שותה לבדו אפי' לשנוי אלף יינות אינו מברך הטוב והמ'. ירוש' יין חדש ויין ישן צריך לברך על כל חבית וחבית דהוא פתח הוא מברך עליה הטוב והמטיב, ופי' רבי' שמואל בנימוקי ע"פ והוא שמשובח מן הראשון ומביא ראיה מזה הירושל' ר"ל כי מסתמא היין הטוב והמעולה היה פותח לבסוף כדרך כל הארץ. אב"ן.

בית הבחירה (מאירי) מסכת פסחים דף קא עמוד ב

שינוי יין ר"ל שאחר שבירך בורא פרי הגפן ושתה הביאו לו יין אחר א"צ לברך עליו בפה"ג ובמסכת ברכות פרשו שמ"מ אם יש אחר עמו כגון בניו ובני ביתו מברך הטוב והמטיב ואם אין שום אדם עמו אינו מברך עליו כלום ובאחר עמו מיהא שהוא מברך עליו הטוב והמטיב י"מ דוקא כשהאחרון חשוב מן הראשון וכן פירשו גדולי הרבנים באחרון של ברכות ואף גדולי הדורות נסכמים עמהם וא"כ אין לו לברך עד שיטעימנו לאחר או שיכיר חשיבותו בריחו ומ"מ רוב מפרשים מסכימים לברך עכ"פ מפני שהברכה על שפע הטובה היא באה והוא שאמרו בתלמוד המערב בפ' כיצד מברכין ר' אכל חביתא וחביתא דהוה פתח אמר הטוב והמטיב ואי אפשר להיות ככולן אחרון אחרון חביב וכן הביאו ממה שאמרו בסנהדרין מ"ב א' בתוספת לבנה דליברך עלה הטוב והמטיב אטו כי חסרה מברך דיין האמת ולי נראה כדעת ראשון וזו של בכל חביתא וחביתא נ"ל שהדבר ידוע שהיין כשהוא הולך וכלה וסמוך לשוליו הוא מתקלקל ורוב פעמים התחלת החבית שפותחין עכשיו חשובה משולי אותה שעברה ואין זה צריך בדיקה וכן זו של סנהדרין אינה ראי' לדעתי שכל שהוא גוף אחד ואתה מברך על עלויו הטוב והמטיב ראוי לברך על קלקולו דיין האמת אבל בזו שהן שתי יינות אם על עלויו של זה הוא מברך מי שהטיב לו מה הכרח לברך על

⁷ כזה כתב בתוס' ר"י מפרש ברכות נט: ד"ה אעפ"י, ואם בא להם לחם ובשר בתוך השלחן אין מברכין עליו שכבר נפטרו בברכת המוציא דפטרם כל דברים הבאים מחמת פת עכ"ל. ולפי דבריהם משמע דאם ידע בשעה שברך בפה"ג על שינוי היינות שאינו מברך, אבל כ' ר' מנוח ע' רס"ו כתב דמברך.

⁸ בתוס' ר"י מפרש ברכות נט: ד"ה אבל ובתוד"ה הטוב עיין שם.

⁹ ירושלמי ברכות פ"ו ה"ח.

¹⁰ רש"י ברכות נט: ד"ה שינוי יין.

¹¹ וכ"פ הרשב"א שם ד"ה שינוי.

¹² העיטור ה' מצה דף קל"א טור ג'.

¹³ סנהדרין מב.

¹⁴ ה' ברכות פ"ד ה"ט.

¹⁵ ה' ברכות פ"ד ה"ט.

¹⁶ כ"כ המרדכי ברכות ס"פ הירואה, האלפסי פסק דאכסנאי והאורח לא יברך הטוב והמטיב כי אין זה הטבה כיון שאינו שלו. ועי' ב"י בטור או"ח

סי' קע"ה ובמג"א סק"ד.

¹⁶ ברכות נט:

גריעותו דיינ האמת הרי זה שלו לא נתקלקל ואף זה לא נתקלקל בידו והתבאר עוד בתלמוד המערב ואם הי' יין הראשון חדש תוך ארבעים יום והשני [ישן] מברך עליו בפה"ג הטוב והמטיב והוא שאמרו שם שינוי יין א"צ לברך חדש וישן צריך לברך וודאי על הדרך שאמר א"צ לברך שר"ל בבורא פרי הגפן עליה הוא אומר בחדש וישן שצריך לברך ופי' הגאונים שאם הי' שותה שכר תחלה ובא לו יין שמברך הטוב והמטיב ובורא פרה"ג ויש חולקין בזו כמו שכתבנו באחרון של ברכות [ובשותה] יין תחלה והביאו לו שכר יש אומרים שאף על זה מברך הטוב והמטיב ולא יראה כן: שנוי פת יש אומרים שאף בזה צריך לברך הטוב והמטיב וכן כתבוה גדולי המפרשים בפ' כיצד מברכין בענין בירך על הפת פטר את הפרפרת ויש חולקין בזו הואיל ופת תקנו אף בידי אדם ואינו מסור אך לשמים לבד כיון:

ספר אור זרוע חלק א - הלכות סעודה סימן קנז

פרק הרואה תניא שינוי יין א"צ לברך שינוי מקום צריך לברך. פרש"י שינוי יין שותה יין בסעודה והביאו לו עוד יין אחר טוב מן הראשון א"צ לברך בפה"ג, שינוי מקום יצא מכאן והלך לבית אחר והביאו לו יין ע"כ רש"י. משמע שרש"י סובר שאין לברך הטוב והמטיב כ"א על המשובח מן הראשון מדפי' הביאו לו עוד יין אחר טוב מן הראשון....וכן פי' רשב"ם בערבי פסחים וכן פי' בה"ג בהלכות קידוש והביא רא"י מן הירושלמי דפ' כיצד מברכין על כל חבית וחבית שהי' פותח היה מברך עלי' ומה היה מברך עלי' ר' יצחק בשם ר' אמר ברוך הטוב והמטיב. וא"ת מנין הי' יודע שהשני משובח י"ל כיון שהי' מסתפק אם הי' חשוב מן הראשון הי' מברך מספק אי נמי ע"י קפילא

מרדכי מסכת פסחים תוספת מערבי פסחים [המתחיל ברמז תריא]

שינוי יין אין צריך לברך בפה"ג דוקא בפה"ג אבל צריך לברך הטוב והמטיב על השני כדאמרינן פרק הרואה [דף נט ב] אמר רב יוסף בר אבא א"ר יוחנן אף על פי ששינוי יין א"צ לברך אבל מברך עליו הטוב והמטיב והא דמברכין הטוב והמטיב על היין היינו דוקא כשהשני משובח יותר מן הראשון וכן משמע בירוש' (ברכות ספ"ו) דאמר רבי אבא בר רב הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך ולכך נקט יין ישן אחרון לאשמועינן שיהא האחרון משובח יותר מן הראשון אבל אם אינו משובח יותר לא מברכין הטוב והמטיב כך פ"ה, ול"נ דקא (אמר) [אמרי'] בירושלמי דברכות [שם] מברך אכל חביתא וחביתא משמע אפילו בכל ענין ואף אם יהיה האחרון גרוע לכ"נ לר"ת דמברך הטוב והמטיב אפילו האחרון גרוע יותר מן הראשון לפי שעל רבוי יינות מברך הטוב והמטיב ובלבד שלא יהא גרוע יותר מדאי מן הראשון אבל יין לבן מברך הטוב והמטיב אפילו גרוע הרבה יותר מן הראשון לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום והא דמברכין הטוב והמטיב היינו דוקא כי איכא אחר בהדיה כדאמר בפ' הרואה [שם] דהטוב לדידיה והמטיב לאחרני אבל היכא דליכא אלא הוא לא מברך הטוב והמטיב

ספר אבודרהם

ועל שנוי היין צריך לברך הטוב והמטיב (ברכות נט, ב). ופרש"ם ודוקא שיודע שהשני משובח מן הראשון. והתוס' פי' אפילו סתמא שאינו יודע אם הוא משובח אם לאו יש לו לברך אבל אם הוא יודע שהשני גרוע לא ודוקא אם יש אחר שותה עמו אבל אם הוא לבדו אין צריך לברך כדאיתא בפרק הרואה. הטוב לדידיה. והמטיב לאחרני. וי"א שמברך הטוב והמטיב אפילו כשהוא לבדו דהא דאמרינן הטוב לדידיה והמטיב לאחרני אינו ר"ל שיפטור אחרים בברכתו אלא הואיל ואחרים שותין ונהנין ג"כ מאותו יין קרינא ביה הטוב לדידיה והמטיב לאחרני כדאמרי' בירוש' דפ' הרואה אמרו לו ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב משום דאיכא טובה גם לאשתו. וכתב הרי"ף בשם רבותיו יין של ב' חביות והכל ממין אחד אם בתוך מ' יום לבצירתו שמוהו בשני כלים מברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר מ' יום חלקוהו אין מברכין עליו הטוב והמטיב הואיל והכל הוא מגפן אחד. נשאל רבינו יצחק הלוי למה מברכין על שנוי יין הטוב והמטיב ועל שנוי פת ובשר אין מברכין, והשיב משום דיינ אית ביה תרתי משמח וסועד, ועוד דלא אשכחינן שירה אלא על היין כמו שכתבנו בפירוש ההגדה, ועוד כיון שהיין חשוב שקובע ברכה ולפי שזבלו האויבים שדותיהם וכרמיהם בדמי ההרוגים וגדרו בהם כרמיהם תקנו לאומרה על היין שהוא כמו דם.

זהו ואין אומר שם דבר קודם אלא מנצח צא"מ אמ"ה הן את העולם כולו
בחסד וברחמים וכן להם לכל דבר כי לעולם חסדו ואין אומר חסדו עמו שיהי
אינו פסוק ואין לאומרו שלא למעט החסד [כי על כל דבר הוא משבח שנותן
להם להם כי חסדו עם כולם. מ"י] (כי הוא עם כל דבר והוא משבח שנותן לו
להם כי חסדו עם כל וצטונו הגדול הוא לא ("חסד") [קס"ד] ואל קס"ד פי' העוב
שלו לא חסד מיידי ויהי רצון שלא יחסר. לא קס"ד משמע לא ("מחסר דבר אחר)
[קס"ד דבר. מ"י] מגורת איצד ושיצד וא"כ היה לו לומר אל קס"ד לנו מגורת
אחת כי הוא הן צא"לה ומפרנס בשאר זרכים כאמור פותח את ידך גו' ברוך
אתה ה' הן [את הכל]: ("גודד") [גודד דף. מ"י] ה' אלהינו על שהנחלת
לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדינו מצר
עבדים ועל בריחתך שחתמת בצשנו ועל חורכתך שלמדנו ועל חקך שהודענו ועל
חיים וחסד שחונתנו ועל אכילה ומוון שאתה מוון לנו ושאתה מפרנסנו בכל עת
ועל כולם ה' אלהינו אנו מודים לך ומצרכים [את שמך] [ומצרכין אותך יחצרך
שמך צפה כל חי תמיד לעולם ועד. מ"י] כחצו ואלכלת ושבעת וברכת את ה'
אלהיך על הארץ הטובה אשר לך צא"מ על הארץ ועל המוון:

ה' האומר ארץ חמדה טובה ורחבה בריה ומורת חיים ומוון לא חס לקימיה
גם מהר"ם לא היה אומר בריה ומורת כו' וזכור לנו וכו' וגם
לא נודה לך שהנחלת לאבותינו ("והנחלת") [את ארץ ועל שהנחלת] להם בריה
ומילה ותורתך צפניי [ועל שנתת להם מוון אין נכון לומר כן וכו' אנו
מצרכין על שאבותינו סעדו ואכלו והא דגרסי' (מ"י). כל שלא אמר בריה
ומורת בצרכת הארץ ומלכות [ב"ד] צנוה ירושלים לא ילא אין רצונו לומר
שיציר התיבה ממש [כמו שהיא ברת ומורה אלא לסימנא בעלמא כלומר
הדברים האלה יהיו מוצרכים בצרכה בארץ חמדה וצנוה וצנוה שיהיו נרשמים
בה בשום דבר וענין על בריחתך שחתמת הרי בריה ועל חורכתך וכו' הרי בריה
ומורת ומוון] אלא מעניינם יאמר על בריחתך הרי בריה על חורכתך הרי מורה
ומי שמוסף וזכור לנו מוספת של כדי הוא [פירוש של מוסף] שצריך ("לצרך
בחתמה מקרא") [לחתום על המקרא] דומה כמו שחומת ברכת הון. רחם
ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך [ועל
הצרכים הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ועל כו'. מ"י] ועל מלכות בית דוד
(משיתך) [רענו זנון] רוענו זנונו פרנסנו וכלכלנו והרצו לנו מכל צרכינו ואל
תצרכנו ותצנה ירושלים עירך צמחה צמינו צא"ה ה' צנוה ירושלים ומהר"ם
היה אומר צנוה צמחיו. ואומר אמון בלחישא (דף מה:) צא"מ אלהינו מלך
העולם הטוב והמטיב אצינו מלכנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב רוענו רועה
ישראל שכל יום יום טוב ומטיב עמנו הוא גומלנו הוא גמלנו הוא יגמלנו
לעד [לחסד ולרחמים וריות והלה וכל טוב. מ"י] היה אומר רבינו מאיר
אצינו רוענו ולא אמר מלכנו רק אצינו רוענו זנונו והאומר אצינו מלכנו רוענו
טעות הוא בידם שאין מוצרכין כלל מלכות כי אם מלכות בית דוד כדאמרין
כל שלא אמר בריה ומורת בצרכת הארץ ומלכות בית דוד צנוה ירושלים לא
ילא ידי חובתו ובשציל כך שלא הזכיר מלכות שמים צנוה ירושלים חוזר
וכופלו בצרכת הטוב והמטיב (כו') חלל בשציל הטוב והמטיב ואחת כנגד צנוה
ירושלים דכיון דמוכר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא שלא יזכיר מלכות
שמים גם אין לומר תמצוק חי לעד וקיים לנצח אלא האל אצינו מלכנו וכו'
ולא יאמר החי המלך כי אין אומרים החי כי אם צנית האצל גם אין לומר

ונאמר אלא ואמרו אמון:

פליק פסקי מרדכי ממסכת ברכות

שלימי הגבורים

וכן זנונו ולא יאמר זנונו אלא זנונו זן אותנו לשון בקשה. ואין לומר רענו זנונו בשבת לפי שאין אדם שואל צרכיו בשבת. צריך להזכיר בהטוב והמטיב ג' מלכויות האחת
בשבילה שכל ברכה שאין עמה מלכות אינה ברכה והמלכות השניה בשביל ברכת הארץ וא"צ לומר הכא רענו בשו"א
שהיא בקשה אלא רוענו בחול"ם שהוא ספור דברים שכל הברכה נתקנה לשון הודאה לא לשון בקשה ואין לומר שבכל יום הוא מטיב לנו אלא יאמר בכל יום הוא מטיב
בלא שייך. הגה"מ מצאתי:

קובץ מפרשים

(ט) כדמשמע בירושלמי כו'. וחסר וצ"ל פ"א דברכות הלכה ה' [מלא הירושלמי]: (י) דקאמר הרי
נברך כו'. הנה מלשון הירושלמי מבואר דברוך הרי נברך ר"ל שברכת הון סמוכה לנברך ולמה
פותחת ברכת הון בברוך ומשני שגינא שאם היו שנים אוכלין אין אומרים נברך הרי מבואר דבשנים
אין ברכת הון סמוכה לשום דבר והדר פריך הרי הון שהיא קצרה ולמה חותמת כך פי' שם בפ"מ
ולא ידעתי מאי ראיא מהרי הון ולא מייתי רבינו הך דהרי הון דאין ראיא כלל מזה [מלא הירושלמי]:
(ז) אלא מברך בא"י אמ"ה הון את העולם כולו [בטובו] בחסד וברחמים [מהר"ם טיקטין]:
(ח) האומר [שהנחלת ארץ חמדה טובה] [מהר"ם טיקטין]: (ט) ועל שנתת להם מוון [ג"כ] לא
נכון לומר כן [מהר"ם טיקטין]: (י) דומה כמו שחומת ברכת כו'. לפי הנוסחא שלו שחומת בפסוק
פותח את ידך והיה כאן צריך לחתום במקרא דומה לענינו ואכלת ושבעת [מלא הירושלמי]:

[דף נט ע"א] ע"ה הברקים וע"ה הרעמים כו' (ה) ה' מינייהו דבעי מצי אמר
אבל תרוייהו דא יברך. (ו) וירושלמי ממני' כשנאלו צועף אצל
כשנאלו צנוח (ז) יאמר ברוך עושה מעשה בראשית:

(ח) אם בטרודין כו' אם במפוסקין. פירוש טרודין היינו שלא נחפזו העצים
צנחים ("ומפודין") [ומפוסקין] שנחפזו [העצים צנחים]:

רצו [דף נט ע"ב]

פירוש הטוב לי והמטיב לחצירי וכן הטוב והמטיב שמצרכין על
שינוי יין [לקמן] צריך שיהא אחר עמו שיהנה גם הוא מאותו היין ולענין
לפטור את חצירו בצרכת הטוב והמטיב (ה) דינו בצרכת צורא פרי הגפן. ופי'
אצי העורי שאם הציאו לו יין רע ויין טוב כאחד שיש לו לצרך מיד צ"פ
הגפן על היין הטוב ופוטור הרע ולא יצרך על הרע מחלה צורא פרי הגפן
כדי לצרך אחריו הטוב והמטיב כדי להרצות בצרכות כי לעולם יש לצרך על
העיקר ועל החצי מחלה כדאמרין פ' כיצד מצרכין (דף נט.) גבי פרגיות וכן
(שם נט:) מצרך על הפרוסה של חטין ופוטור [את השלמה] של שעורים ויש
שפוסק דלע"ג דקיל"ג דלין שבתוך הסעודה כל א' מצרך לעצמו
מכל מקום ברכת הטוב והמטיב אחד מצרך לכולם שאם היה מצרך כל אחד
ואחד לעצמו א"כ היה ליה כל אחד ואחד יחיד ולא מצרך יחיד הטוב
והמטיב. ורבינו יחיאל מפרי"ש פירש דגבי הטוב והמטיב נמי מצרך כל אחד
ואחד לעצמו כמו ברכת צפה"ג דהא שייך שפיר התם (דף מה.) טעמא לפי
שאין בית הנצליה פנוי והא דאמר הטוב לדידיה והמטיב לאחריו לא שיהא
צריך שיפטור אחריו במצרכת אלא צענין שיהנה מאותו דבר שחצירו נהנה
ממנו והרי כולן נהנין ממנו ששומין ממנו (ו) וכן משמע בירושלמי
דפירקין אמרו לו ילדה אשתך וזכר מצרך הטוב והמטיב הטוב (משמע)
[משום] לדידיה והמטיב לאחריו דאשמו נהיית דצד ואע"פ שאין אשמו עמו
באותו מעמד דמי לא עסקין שהיה צעלה צעיר אחרת כששמע ואז אין
אשמו יולדת באתה ברכת כיון שאינה שומעת אלא ודאי כיון שהיא נהנית
ממה שהוא נהנה (ז) מצרך הטוב והמטיב.
הא"פ פסק דאכסנאי והאורח לא יצרך הטוב
והמטיב כי אין ה' הטובה ששמו שנוי*:

לא יצרך על מה ששומין לו הקב"ה מיני יינות נשמות. וימרדכי יאן דקמי ולא מלאח"ו פ' לשון זה. הלך לא
חישין ליה כלל:]

פליק פסקא

ר"י **בוצאתי** צספר הפרדס אשר סדר רש"י כשהוא מצרך ברכת המוון לעצמו
יחיד אינו מתחיל ברוך משציר רעבים (ז) כדמשמע בירושלמי (פ"ה)

גבי ברכות הפותחות בצרון (דקאמר *הרי נברך
והדר פריך הרי הון קשיא משמע יחיד מתחיל

אחר ברכת המוגמר וא"כ למה היה פותחת בצרון שהרי כשהם עשרה מצרכין נצרך לאלהיו הרי מתחיל בצרכה.
ומשני לפי שפעמים אין אומרים אותה כשאין שם עשרה וכיון שאין לה קישות להיות אחר מוגמר מתחלת בצרון.
וקצ"ל זו תחלה בתוס' דכחטות דף ח'. והדר פריך והרי הון פי' דממ"י היא סמוכה להצרכה אם מצרכין
בעשרה היא סמוכה לצרכה הון ואם אין שם י' היא סמוכה לצרכה מוגמר. ומסקי בירושלמי קשיא כן פי' לו מורי
ש"ן. אה"כ מלאח"ה בתוס' דע"פ דף ק"ד דג"ה הון מצרכה הסמוכה להצרכה כח ו"ל והרי נברך פי' ברוך
הוא שאלנו משלו כו' דהוי ברכת צפ"ה כדאמרין פי' שלמה שאלנו ומתחיל בצרכת הון בצרון אע"פ שסמוכה
לנברך ומשני שיהיה שם היו שנים אוכלין אין אומרים נברך. ופריך והרי הון פי' שהרי אומרים אחריו טודך
ואינה פותחת בצרון אע"פ שלפעמים אינה סמוכה לצרכה הון כשרטי שנים לזמן והשלישי מפסיק לרב ששה על
הון צריך למעט. הלכה כרב ששה באומרי וכשיגמר טעודתו קאמר התם בנאף שעתה דרנא אמרי יחזור
למקום שפסק קשיא. ע"ש בתוס':]

(א) ה' מינייהו בעי וכו'. זה לשון הרי"ף ופירושו בהא דאמר רבא התם מברך תרתי כו' [באורי הרמ"ם]:
(ב) ויבירו מתני' כשבאו כו'. על הרוחות קאי וכ"ה בתוס' וכ"ה בירושלמי [מלא הירושלמי]:
(ג) יאמר ברוך עושה כו'. ולא כמו מלא עולם. והפוסקים השמיטוהו דס"ל בנחת אין מברך כלל
וראיא לדבריהם דא"כ הו"ל למחשביה בסיפא בין הרים וגבעות [מלא הירושלמי]: (ד) אם בטרודין כו'.
זהו לשון הרי"ף שהביא הך בירושלמי [באורי הרמ"ם]: (ה) דינו בצרכת כו'. דבתוך המוון כ"א
מברך לעצמו דלא כדעת החולקים. ועי' ברא"ש ורבינו הביאו ג"כ בסמוך [מלא הירושלמי]: (ו) וכן
משמע בירושלמי דפירקין אמרו לו. צ"ל וכן משמע בפירקין אמרו לו דליתא כבירושלמי אלא בגמ'
דין ג"ט ב' [באורי הרמ"ם]: (ז) וכן משמע בירושלמי דפירקין כו'. וכ"ה בש"ס דילן [מלא הירושלמי]:
(ח) מברך הטוב והמטיב אלפסי כו'. אולי הוא בתשרי הרי"ף ובעת אינו ת"י [מלא הירושלמי]:

קעה א הביאו להם יין אחד. מימרא דרבי יוחנן בפרק הירושא (סוף דף נ"ט:) על שינוי יין אין לרבי לזכר אומר ברוך הטוב והמטיב ופירש רש"י שמה יין בסעודה והציאו לו יין אחר טוב מן הראשון ונראה מלשון שם הראשון כי שני מיני יינות נאכלו דמברך לכתחלה צורא פרי הגפן על המשונה ופטר להגרוע וכן כתב לשם במדרי (ס' רטו) ואף רבינו מסתמא לא יתלוך על זה כי לעולם יש לזכר על העיקר ועל החצי תחלה ופטר את השני כדאיחא בפרק כ"ד מברכין (מא.) אלא דרבינו נא לנאר דלא תימא דוקא כשהציאו לו יין אחר לאחר שזיכרו על הראשון צורא פרי הגפן דלא נפטר השני בצרכת צורא פרי הגפן שזיכר על הראשון הסם הוא דמברך על השני הטוב והמטיב אבל אם היו לו תחלה שני מיני יינות וזיכר על הגרוע צורא פרי הגפן סלקא דעתך אמינא דצרכת צורא פרי הגפן שעל הראשון נפטר גם המשונה מלזכר עליו כלום שהרי היו שניהם לפניו בשעת צרכת צורא פרי הגפן קמשמע לן דלאו דוקא וכו' אלא הוא הדין אם היו לו תחלה שני יינות וזיכר כבר על האחד צורא פרי הגפן לזכר על השני כשזכרו הטוב והמטיב ואין זה אלא כשזכר זיכר על הראשון צורא פרי הגפן אבל לכתחלה ודאי הגון הוא לזכר על המשונה צורא פרי הגפן ולפטור השני ולא יצא עצמו ליד חיוצ צרכת הטוב והמטיב כדלי וזה דעת השלחן ערוך שהציא

הצליעה פנוי לרבי עיון קלח מהנדלה שאנו מצדלים ועומדים היאך אנו פוטרם זה את זה מין ומהנדלה אחרי שאין אנו יושבים ולא מסובין ושמה יש לומר מתוך שקובעים עצמם כדי לנאת ידי הנדלה קבעי נמי אכולה מילתא לכך נאה וטוב למצדיל וגם לשומעים שיסבו בשעת הנדלה שאו יהיה נראה כקבע ופטר אותם וכן כתב המרדכי שם (ס' קמה): **ואותו שמברך על היין שלאחר המזון הוא מברך על המוגמר.** משנה בפרק כ"ד מברכין (מז:) והוא אומר על המוגמר ופירש רש"י דקאי אאותו שזיכר על היין לאחר המזון וכן דעת טו הרמב"ם בפ"ו (ה"ג) וה"ר יונה (ל:) ד"ה והוא פירש שם הגאונים דקאי אאותו שזיכר המוציא ומיירי כשהציאוהו צאמנע הסעודה: **ומברכין משתעלה תמרתו וכו'.** סם (מג.) אומר רבי זירא אומר [ר'] ירמיה יא מאימתי מברך על המוגמר משתעלה תמרתו: **ומ"ש חוץ ממושק.** סם אומר רב חסדא אומר רב על כל המוגמרות הולם מברכים עליהם צורא ע"י בשמים חוץ ממושק שזיכר הוא שמברכין עליו צורא מיני בשמים. ולא היה לרבי רבינו לכתוב כאן דברים הללו דלקמן גבי צרכות הריה הוא מקומם אלא שנמשך אחר סדר התלמוד וכתבם כאן וחזר ושנאם בהלכות הריה סימן ר"י ושם אצאר בסייעתא דשמיא:

סימן קעה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] היו לפניו שני יינות מברך על השני הטוב והמטיב: [ב] אם מברך על יין שאינו יודע שהוא משונה מהראשון: [ג]—[ד] אינו מברך אלא אם כן יש אחר עמו ואם מברך כל אחד לעצמו: [ו] יין של שתי חביות והכל ממין אחד אימתי מברכין עליו הטוב והמטיב:

א הביאו להם יין אחד מברכין הטוב

אלא הוא הדין אם היו לו תחלה שני יינות וזיכר כבר על האחד צורא פרי הגפן לזכר על השני כשזכרו הטוב והמטיב ואין זה אלא כשזכר זיכר על הראשון צורא פרי הגפן אבל לכתחלה ודאי הגון הוא לזכר על המשונה צורא פרי הגפן ולפטור השני ולא יצא עצמו ליד חיוצ צרכת הטוב והמטיב כדלי וזה דעת השלחן ערוך שהציא

הצליעה פנוי לרבי עיון קלח מהנדלה שאנו מצדלים ועומדים היאך אנו פוטרם זה את זה מין ומהנדלה אחרי שאין אנו יושבים ולא מסובין ושמה יש לומר מתוך שקובעים עצמם כדי לנאת ידי הנדלה קבעי נמי אכולה מילתא לכך נאה וטוב למצדיל וגם לשומעים שיסבו בשעת הנדלה שאו יהיה נראה כקבע ופטר אותם וכן כתב המרדכי שם (ס' קמה): **ואותו שמברך על היין שלאחר המזון הוא מברך על המוגמר.** משנה בפרק כ"ד מברכין (מז:) והוא אומר על המוגמר ופירש רש"י דקאי אאותו שזיכר על היין לאחר המזון וכן דעת טו הרמב"ם בפ"ו (ה"ג) וה"ר יונה (ל:) ד"ה והוא פירש שם הגאונים דקאי אאותו שזיכר המוציא ומיירי כשהציאוהו צאמנע הסעודה: **ומברכין משתעלה תמרתו וכו'.** סם (מג.) אומר רבי זירא אומר [ר'] ירמיה יא מאימתי מברך על המוגמר משתעלה תמרתו: **ומ"ש חוץ ממושק.** סם אומר רב חסדא אומר רב על כל המוגמרות הולם מברכים עליהם צורא ע"י בשמים חוץ ממושק שזיכר הוא שמברכין עליו צורא מיני בשמים. ולא היה לרבי רבינו לכתוב כאן דברים הללו דלקמן גבי צרכות הריה הוא מקומם אלא שנמשך אחר סדר התלמוד וכתבם כאן וחזר ושנאם בהלכות הריה סימן ר"י ושם אצאר בסייעתא דשמיא:

קעה פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[ב] ברכת הטוב והמטיב אם היא אפילו על יין ששתה ממנו תוך שלוש יום: [ג] אכנסאי ואורח אם מברך הטוב והמטיב: [א.] היה שותה יין חדש והביאו לו יין ישן אם צריך לזכר בורא פרי הגפן: אם מברך הטוב והמטיב אחר שתייתו: כלה יין ראשון ואח"כ הביאו לו יין אחר אם מברך הטוב והמטיב: טעם למה מברכין על שני יין ואין מברכין על שני פת:

א(א), ב—ג הביאו להם יין אחד מברך הטוב והמטיב. בפרק הירושא (נע:) אומר רב יוסף בר אבא אומר רבי יוחנן אע"פ שעל שינוי יין אין לרבי לזכר אלא אומר ברוך הטוב והמטיב ופירש רש"י שמה יין בסעודה והציאו לו יין אחר טוב מן הראשון שמשמע מדבריו דדוקא כשהשני משונה מן הראשון וכן פירש רש"י בפרק ערבי פסחים (קא.) ד"ה אחד שני) ושם כתבו התוספות (ד"ה שני יין) דכן כתב נה"ג (ה' קדוש דף י' ע"ג) וכן משמע בירושלמי דסוף פרק כ"ד מברכין (ה"ח) דקאמר אבא בר רב הונא אומר יין חדש ויין לרבי לזכר דמשמע דלפי שהשני טוב מן החדש לרבי לזכר אלא שינוי יין סתם אין לרבי לזכר כיון שאין ידוע שהשני משונה מיהו עובדא דנחמיה הכי פליג דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך הטוב משמע ככל ענין אפילו מטבא לציא מיהו יש לדחות שהיה מברך לפי שלא היה מכירו אבל אם ידוע שהשני גרוע לא ונראה דאפילו השני גרוע מברך דעל רבינו יינות מברך ובלבד שלא יהיה האחרון גרוע

פרישה

(י) ומברכין משתעלה תמרתו בורא עצי בשמים. כתב ר' אברהם מפראג נראה דיש כאן דילוג ולרבי לומר ומברכין משתעלה תמרתו צורא עצי בשמים ואם הם עצי בשמים מברכין עצי בשמים: (יא) חוץ ממושק וכו'. ור"ל שאין מברכין לזכור הריה שלא ממנו הנושם כמו העץ והעשב ו"ל ד"י ולא היה לרבי רבינו לכתוב דינים אלו ככאן דלקמן בסיומן ר"י צרכת הריה מקומן אלא שנמשך אחר סדר התלמוד: (יב) חוץ ממושק וכו'. אף על גב דעל שאר מינין מברך עליהם גם כן צורא מיני בשמים היינו כשהן מעורבים יחד ולא כשכל אחד לבדו. וטעם מי שמברך על היין המוגמר פירש רש"י בפרק כ"ד מברכין (מז:) ד"ה לאחר סעודה שמי שהתחיל בצרכות אחרונות היינו שזיכר

דרישה

[ז] **ואותו שמברך על היין שלאחר המזון הוא מברך על המוגמר וכו'.** משנה בפרק כ"ד מברכין והוא אומר על המוגמר ופירש רש"י דקאי אאותו שזיכר על היין שלאחר המזון וה"ר יונה פירש בשם הגאונים דקאי אאותו שזיכר המוציא ומיירי כשהביאו באמצע הסעודה והקשה ה"ר יונה לפי דעת הגאונים ד"ל דמפרשי שבאמצע הסעודה מיירי

הגהות והערות

טו עיין כנה"ג הגהות ב"י ד"ה שיטה י': **י' הכתוב בסוגריים** אינו בדפוס וכתב"י ונוסף בדפוסים שלפנינו ע"פ הגהת מהר"א מפראג בטור שלו שהביא הפרישה כאן, ובכת"י לונדון הנוסח "משתעלה תמרתו בורא עשבי בשמים חוץ ממושק שהוא מין חיה, ועיין במור וקציעה שהגיה "שהוא מין חיה" וכן כתב במעניי יו"ט (אות ג) כי אין המושק מין חיה אלא שיוצא מן החיה, וכן הוגה בגמ'. אבל בדפוס ובר"י ורא"ש "מין חיה" ועיין ריש ס' רטז בטור ונו"כ: **יא** [כ"ה הגירסא ברי"ף, ויכר בדפוס ב"י שנשמטה חיתת "ר" קרוב לסוף השורה מפני חוסר מקום. ובגמרא לפנינו "רבא בר ירמיה" וכן הוגה בדפוסים שלפנינו: **קעה** אין בכת"י "לפי שבצור כומיהם" וכ"ה בכ"י וברא"ש לפנינו:

נחמלת סימן זה לשון רבינו ונסעיף ג' הציא לשון המרדכי ולכאורה חולקים הם וכדמשמע בב"י אבל למאי דפירשתי נחמלת דאין כאן מחלוקת. אבל בהגהת שלחן ערוך (פ"א) כתב על לשון השלחן ערוך שכתב ולאו דוקא הציאו להם מחדש וכו' כתב הוא וזה לשון דוקא שלא היו לפניו יחד כשצריך צורא פרי הגפן וכו' ותימה היאך הוא מפרש מה שכתב אלא הוא הדין אם היו להם מתחלה שתי יינות דמיירי שלא היו לפניו יחד כשצריך צורא פרי הגפן דכשלא היו לפניו יחד בשעת צרכת צורא פרי הגפן מאי נפקא מינה אם היה לו במרתף או בחדרו יין אחר כשלא היו לפניו אבל למאי דפירשתי נחמלת וק"ל:

ידי הדחק לפירוש רש"ם אינו מצרך עליו ולרבינו חס מצרך. והמרדכי צריך ערבי פסחים (לה:) כתב ספרות אלו כמו שכתבתי שם המוספות וכתבו (לדברי רבינו חס [על] יין לכן מצרך הטוב והמטיב אפילו גרוע הרבה יותר מן הראשון לפי שהוא צריך לגוף יותר מן הראשון: [א] ויש לתמוה על רבינו שלא כתב הספרות מכוונות כמו שכתובות בתוספות ומרדכי דהא משמע מדבריו דלרש"ם אם יודע ודאי שהשני משובח מן הראשון דוקא הוא מצרך הטוב והמטיב אבל אם הוא מסופק אינו מצרך ולדברי התוספות צמסופק נמי מצרך אבל אם הוא יודע שהשני גרוע ממנו אינו מצרך ומשמע מדבריו שש"פ שאינו גרוע ממנו אלא מעט אינו מצרך הטוב והמטיב: ודבר ש"ב"א כתב צריך הרואה (נט: ד"ה שני) שהעיקר בדברי המפרשים דהא דמברך על שניו יין צין דצתרא עדיף מקמא צין דקמא עדיף מצתרא דאינו מצרך אלא ארציו יין כרבי דהוא מצרך על כל צתרא וצתרא: ודבר ש"ב"א כתב צ"ד מהלכות ברכות (ה"ט) היו מסובין לשחות יין וצא להם מין יין אחר כגון שהיו שותים אדום והציאו שחור או יין והציאו חדש אינם צריכים לברך ברכת היין פעם שניה אבל מצרכין הטוב והמטיב ונראה מדבריו שדוקא כשהשני ממין אחר הוא מצרך הטוב והמטיב אבל אם שניהם ממין אחד שש"פ שהשני משובח מן הראשון אינו מצרך הטוב והמטיב והיכא שהשני ממין אחר והוא גרוע מן הראשון כתבו הגהות (מיימוניות אות ו) דמשמע מדבריו דמברך: וכתוב בתרומת הדשן (סי' לד) דכיון דפלוגתא דרבותא היא אין לברך אלא אם כן הוא משובח מן הראשון ולענין הלכה סוגיין דעלמא לברך על כל שניו יין כל שאינו יודע שהאחרון גרוע מהראשון: כתב האגור (סי' רכח) שר"ח פירש שניו יין כל שלא שמה ממנו תוך ל' יום והוא בשבלי הלכות (סי' קמד) ובתרומת הדשן (סס) כתוב שכתוב בתוספות שם תשובה [הר"ח] אור זרוע דליתא: וכתוב עוד בתרומת הדשן שיש נוהגים שלא לברך אלא על היינות המופלגים לשבח גם נוהגים שאפילו ציינות המופלגים אם שמה ממנו תוך ל' יום לא היו מצרכין ונדחק לתת טעם לאותו מנהג וצמסופק דבריו כתב שאינו טעם מספיק. ועכשיו לית דחש להני מנהגים: וב"ש רבינו וצ"א דוקא הביאו להם מחדש א"א הוא הדין אם היו לו תחלה שני מיני יינות וכו'. כן כתב גם כן ה"ר מנוח (ברכות פ"ד ה"ט) אבל המרדכי כתב צריך הרואה (סי' רעו) שם אצי העזרי (ראש"ה סי' קנב) שאם הציאו לו יין רע ויין טוב כאחד שיש לו לברך מיד צורא פרי הגפן על היין הטוב ופוטור את הרע ולא יברך על הרע מתחלה צורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כדי להרבות בברכות כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החצי מתחלה כדאמרין צריך כילד מצרכין (מא) עכ"ל (א):

דרכי משה

קעה (א) ומיהו יש ליישב דרבינו לא קאמר אלא כשלא היו ביחד כשצריך צורא פרי הגפן אבל היו ביחד מודה לדברי המרדכי:

דרישה

קעה [א] כתב הב"י ויש לתמוה על רבינו שלא כתב הספרות מכוונות כאשר כתובות בתוספות ובמרדכי דהא משמע מדבריו דלרש"ם אם יודע בודאי שהשני משובח מן הראשון דוקא הוא מברך הטוב והמטיב אבל אם הוא מסופק אינו מברך ולתוספות במסופק נמי מברך אבל אם הוא יודע שהשני גרוע ממנו אינו מברך ומשמע מדבריו שאפילו אינו גרוע אלא מעט ממנו אינו מברך הטוב והמטיב וזה אינו שהם כתבו שלדברי הרשב"ם דוקא כשהוא יודע שהוא גרוע אינו מברך ולדעת התוספות אפילו יודע שהוא גרוע מברך דעל ריבוי יינות הוא מברך אם לא שהוא גרוע יותר מדאי שאי אפשר לשותותו כי אם על ידי הדחק וכבר כתבתי בפרישה שמה שכתב הרשב"ם שיוודע שהשני משובח מן הראשון רצה לומר שיוודע שאינו גרוע ונוסף עליו מעלת שניו יין בזה נקרא משובח אם כן מכוונין דברי רבינו לדברי התוספות ומרדכי שכשהוא שוה אז נקרא משובח וכשהוא גרוע מעט אז נקרא שוה מטעם ריבוי יינות וק"ל: ועוד יש לומר שמה שכתבו התוספות והרשב"ם שאין צריך להיות משובח זהו יוצא ממ"ש שרבי על כל חבית שהיה פותח היה מברך הטוב והמטיב ומשמע דלא קפיד אם האחרון משובח אם לא וזהו משום שלא היה מכירו ומשום הכי נפרש שהרשב"ם מ"ש משובח רצה לומר אם אינו יודע שהוא גרוע ומ"ש רב הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך דמשמע דוקא כשהישן בסוף שהוא משובח מהחדש נפרש שרצה לומר אם אינו יודע שהוא גרוע הוי דינו כאילו הוא בודאי משובח. ורבינו סבר שמאחר שהרשב"ם פירש בדבריו דוקא משובח ומהירושלמי אינו מוכח להדיא דרב הונא סבר כרבי שמכרכין הטוב והמטיב אפילו כשאינו יודע בודאי שהוא משובח רק שאינו יודע שהוא גרוע שיש לפרש שרבי פליג על הא דרב הונא וסבירא ליה בישן שהוא משובח דוקא קאמר ואם כן במילי דספיקא דרבנן נוטה רבינו להקל

הגהות והערות

[ב] בבתי" נוסף כאן "אבל אין זה הנאה שהכל טעם יין יש לו":

לדאוקימנא דלחיכא בני חצורה דשמו צהדיה כתצו הרא"ש שם (ס"טו.) והר"ף לא חש לכתצו לפי שממך על מה שכתב שם במתניתין דעל הגשמים ועל בשורות טובות אומר צרוך הטוב והמטיב והני מיילי דלחיכא שותפות צהדיה וכו' כדמניא דן קצבו על דבר על שלו מצרך שהחיינו על שלו ושל חצירו מצרך הטוב והמטיב והרמב"ם דקדק בדבריו וכתב בפ"ד מהלכות צרכות (ה"ט) היו מקצבין לשמות יין וצא להם מין יין אחר וכו' אבל מצרכים הטוב והמטיב משמע צהדיא דצבני חצורה מיירי ולא ציחיה. וה"ר דוד אבודרהם (עמ' שלה) כתב שיש אומרים שאפילו כשהוא לבדו דהא דלמרינן הטוב לדידיה והמטיב לאחריו אינו רוצה לומר שיפטור אחרים בצרכתו אלא הואיל ואחרים שותים ונהנים גם כן מאותו יין קרינן ביה המטיב לאחריו עכ"ל ונראה שלפי סברה זו צריך לפרש דהא דלמרינן בגמרא דלחיכא בני חצורה דשמו צהדיה היינו לומר שאחרים שותים מאותו יין אף על פי שאינם ציחד עמו ואינו נכון. ויותר נראה לומר שנכתבין לדחות סברה יש אומרים

מפרשים אפילו סתמא וכו' ודלא כרבינו חס דמפרש אפילו יודע ש הרואה שכתצו ולפירוש רשב"ם יעמידנה וכו' נמי הכי קאמר התוספות בהך דרבי צמסופק וכו' כדפירשתי וצוה נסתלקה השגת בית יוסף ש צמסופות וצמרדכי וכו' עכ"ל דלמא' שכתבתי מכוונות הן כמו שפיר נקטינן כדעת התוספות דלמרי מילתא מניעתא דכשאינו יודע שח נוהגין וכן כתב צ"י דהכי הוה סוגיא דעלמא מיהו אם שחה תחלה דכתב המרדכי על שם רבינו חס לפי שיטתו דאפילו גרוע הרבה יו האדום אם כן לפי מנהגינו דציוודע שהוא גרוע אינן לצרך מכל מקום יותר מן הראשון אינן לצרך דלא כרבינו חס מיהו דבר פשוט הוא אם אף על פי שאינו צריך לגוף כמו הלבן דמכל מקום כיון שהוא משח מאריה להגיה בשלתן ערוך (שם) שהציא דעת רבינו חס דבהציא לצ' דלימא ודוק: **ובתב** צמרדכי (סו"ס רטו) דהאלפסי פסק אכסנא' כיון שאינו שלו עכ"ל ורצונו לומר שהאורח לא יצרך אלא לצעל הצי הטוב לדידיה כיון שאין היין שלו שלא הטיב הקצ"ה אלא לצעל הצי על זה ואינה ה

(ג) ופירש רשב"ם דוקא בשיודע שהשני משובח מן הראשון. פירוט
אם יודע צדאי שאינו גרוע מן הראשון והוא יס לו מעלה אחרת כשיטעו טעמו ורטיי
יינות והו מיקרי שיודע שהשני משובח ועיין בדרישה. ועם זה ילדק מה שמציא רבינו
מה שכחתי המוספות אפילו כתמא שאינו יודע אם אס משבח ומסיים אלא אם
כן יודע שהוא גרוע יותר והוא יס לנמיא אפילו אינו יודע שהוא שוה שזה דבר
וחילופו גם בדברי המוספות שמציא רבינו יס לדקדק שכחתי בשם רש"י והרשב"ם

אבי העזרי שאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד וכו', יש לתמוה על כ"י דנראה מפשט דבריו כאילו יש מחלוקת בין הטור ובין המרדכי ובאמת אינו כן דהא אפשר לומר דהטור מ"ריי כשלא היו לפניו יחד כשבירך בורא פרי הגפן וב"י גופיה כתב דין של הטור ודין של המרדכי כשלפני ערוך (א"ט) בלא מחלוקת וכתב שם רמ"א ז"ל בהגהותיו כמו

11

ג' וכו' ש' אצל היו מסובין לשתות בלא אכילה אחד מברך כבודם. כתב בית יוסף לטעמיה אצל שפסק נסמך שקודם זה דיין אם הסיכו אחד מנכר לכולם וכבר נתבאר שם דעתו ודעת החולקים עליו עד כאן לשונו וקשה לי דלפי פירושו לא היה צורך חזר וכתב דעתו כאן גבי הטוב והמטיב דהא פשיטא היא דכאן אחד מנכר לכולם דאיתא במכל שכן מנכרת צורא פרי הגפן דמנכר ציחיד ואפילו הכי אחד מנכר לכולם כל שכן בהטוב והמטיב דאינו מנכר ציחיד אלא נראה איפכא מדברי ר"י דסמירא ליה לרבינו דאף לספר המצות (עשין כו ק"א). דנכרת צורא פרי הגפן אין אחד פוטר את חבירו דאין קציעות אלא צפת מכל מקום בהטוב והמטיב כיון דמנכר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני וכשהוא יחיד אינו מנכר הו' ליה קציעות גמור שקוצעין כולם לשמות יחד ולנכר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני ודברי רבינו כאן כן הם מפורשים דאף על פי דלדידי כשמנכר הטוב והמטיב בחור הסעודה כל אחד מנכר לעצמו ושפיר הו' הטוב לדידיה והמטיב לאחריני כיון שאחר שותה ונהנה עמו ואם כן לפי זה הו' אמינא כיון דלספר המצות דאין קציעות על היין ואפילו היסכו לדידיה וישיבה לדיון כל אחד מנכר לעצמו גבי צרכת צורא פרי הגפן אם כן הוא הדין גבי הטוב והמטיב כיון דאין קציעות על היין כל אחד מנכר לעצמו ושפיר הו' המטיב לאחריני כיון שאחר שותה ונהנה עמו וקאמר רבינו דאיתא להא גבי הטוב והמטיב אלא גם ספר המצות מודה דהו' קציעות גמור בהיסכו לדידיה וישיבה לדיון לשמות בלא אכילה ואחד מנכר לכולם שהרי כולם דעתם לקצוץ ולנכר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני והכי נקטינן גבי הטוב והמטיב דאף בלא אכילה אחד מנכר לכולם אבל גבי צרכת צורא פרי הגפן יכוין המנכר שלא להוציא אחרים כדי שכל אחד יצרך לעצמו וכמו שכתבתי נסמך קע"ד סעיף ט' ע"ש: **מצאתי** כתוב בשם הראשון על שינוי פת נקייא מנכר גם כן הטוב והמטיב אם נהנים אחרים עמו וכן כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים בשמו וכתב שחכמי הגרפמים חולקים עליו גם התוספות והרא"ש בפרק היראה פסקו דאין מנכרים הטוב והמטיב אלא איין ולא אלהם ובשר:

והשיב לו נהי דאין צריך לנכר צורא פרי הגפן כשנהנים חדשים או שנהנים ישיבים מכל מקום הטוב והמטיב צריך לנכר עכ"ל וזה הדעת כתבו הגהות מיימוניות פ"ד (אות ו) וגם המרדכי בפרק ערבי פסחים (לה:): כתב זה לשונו כתב ראשון (פ"ד ס' מקי) נראה היכא דשמו יין חדש ויין ישן מיצעי ליה למדור וברוכי צורא פרי הגפן ולא הטוב והמטיב אלא בשינוי יין דתרווייהו חדשים או ישנים והכי איתא בירושלמי יין חדש ויין ישן צריך לנכר צורא פרי הגפן בשינוי יין אין צריך לנכר צורא פרי הגפן אלא הטוב והמטיב חלוק פ"ד דברכות עכ"ל והתוספות כתבו פרק היראה (נט: ד"ה הטוב) יש מפרשים דההוא דחדש וישן מייירי בנכרת צורא פרי הגפן אבל לא מצינו כן בתלמוד שלנו ע"כ וזה דעת רבינו דסתם דחדש וישן חילק בין אם שניהם חדשים או ישנים לאחד חדש ואחד ישן וכן נהגו העולם: **מצאתי** כתוב נראה דהטוב והמטיב הואיל ואינו צא כמו שאר צרכות שאומר אשר קדשנו במלכותו ואינו אלא לשבח בעלמא אין צריך לנכר עובר לעשייתו ואפילו אחר שתייתו מנכר הטוב והמטיב וכן מלאמי בשם רבינו קלונימוס הזקן ע"כ ואין דבריו מכוונים שהרי כל צרכות ההנאה צענין זה הם ואפילו הכי אינו מנכר עליהם אלא קודם שנהנה מהם ולא אחר שגמר סעודתו וכמו שנתבאר נסמך קס"ו (ב): **כתב** רבינו ירוחם (י"ו ח"א קמז ע"ד) הוצא להם יין אחר אפילו משוכח מן הראשון

ויש אומרים כיון שאין מברכין הטוב והמטיב ביחיד אף על פי שעל היין שבתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב אחד מברך לכולם שאם היה כל אחד מברך לעצמו הו' כל חד וחד יחיד ולא נהירא דמטעמא דאמרינן בבורא פרי הגפן כל אחד מברך לעצמו משום שאין בית הבליעה פנוי האי טעמא נמי שייך בהטוב והמטיב ואף על פי שכל אחד ואחד מברך לעצמו כיון שאחר שותה ונהנה עמו מאותו המין קרינן ביה שפיר הטוב לדידיה והמטיב לאחריני. אבל אם היו מסובין לשתות בלא אכילה אחד מברך לכולם: ו כתב הר"ר פרץ בשם רבותיו יין של שתי חביות והכל ממין אחד אם בתוך ארבעים יום לבצירתו שמוהו בשני כלים מברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר ארבעים יום חלקוהו אין מברכין עליו הטוב והמטיב הואיל והכל מגפן (ס"א ממין) אחד הוא:

הטוב והמטיב וכו'. טעמא דמסתבר הוא: **כתב** המרדכי בפרק פרק היראה (ס) האלפסי פסק דאכסנאי והאורה לא יצרך הטוב והמטיב כי אין זה הטוב כיון שאינו שלו ע"כ. ומה שכתב בשם האלפסי דתוהא היא שלא נמצא כן בדבריו והדברים עצמם אין להם על מה שיסמוכו שאע"פ שאינו שלו למה לא יצרך על מה שהזמין לו הקב"ה מיני יינות לשמות וצמרדכי ישן דקדמי ולא מלאמי צו לשון זה הילכך לא חיישין ליה כלל:

אבן **כתב** הרא"ש בפרק היראה (ס) יש מפרשים דהא דגרסינן בירושלמי (פ"ו ה"ח) יין ישן ויין חדש צריך לנכר צרכת צורא פרי הגפן ואיירי והכי פירושו יין ישן ויין חדש צריך לנכר צורא פרי הגפן אבל שינוי יין שניהם חדשים או שניהם ישנים אין צריך לנכר צורא פרי הגפן אבל אם שמה יין חדש מחלה ואח"כ יין ישן צריך לנכר צורא פרי הגפן על הישן ולא מיפטר בצורא פרי הגפן שצריך על החדש דחשיב כמין אחר לגבי חדש לפי דאישתמי לעילויא טפי והשתא נחא הא דמיייתי בחר הכי רבי הוה מנכר על כל חבית וחבית וקמתמה מה היה מנכר הא אמרינן דשינוי יין אין צריך לנכר וסמך ישיבים מכל מקום הטוב והמטיב צריך לנכר עכ"ל וזה הדעת כתבו הגהות מיימוניות פ"ד (אות ו) וגם המרדכי בפרק ערבי פסחים (לה:): כתב זה לשונו כתב ראשון (פ"ד ס' מקי) נראה היכא דשמו יין חדש ויין ישן מיצעי ליה למדור וברוכי צורא פרי הגפן ולא הטוב והמטיב אלא בשינוי יין דתרווייהו חדשים או ישנים והכי איתא בירושלמי יין חדש ויין ישן צריך לנכר צורא פרי הגפן בשינוי יין אין צריך לנכר צורא פרי הגפן אלא הטוב והמטיב חלוק פ"ד דברכות עכ"ל והתוספות כתבו פרק היראה (נט: ד"ה הטוב) יש מפרשים דההוא דחדש וישן מייירי בנכרת צורא פרי הגפן אבל לא מצינו כן בתלמוד שלנו ע"כ וזה דעת רבינו דסתם דחדש וישן חילק בין אם שניהם חדשים או ישנים לאחד חדש ואחד ישן וכן נהגו העולם: **מצאתי** כתוב נראה דהטוב והמטיב הואיל ואינו צא כמו שאר צרכות שאומר אשר קדשנו במלכותו ואינו אלא לשבח בעלמא אין צריך לנכר עובר לעשייתו ואפילו אחר שתייתו מנכר הטוב והמטיב וכן מלאמי בשם רבינו קלונימוס הזקן ע"כ ואין דבריו מכוונים שהרי כל צרכות ההנאה צענין זה הם ואפילו הכי אינו מנכר עליהם אלא קודם שנהנה מהם ולא אחר שגמר סעודתו וכמו שנתבאר נסמך קס"ו (ב): **כתב** רבינו ירוחם (י"ו ח"א קמז ע"ד) הוצא להם יין אחר אפילו משוכח מן הראשון

דרכי משה

(ב) ונראה לי קצת טעם לדבריו הן אבל לא מטעמיה אלא הואיל ותקנו הטוב והמטיב בשביל הרוגי ביתר כדאמרינן בירושלמי [צ] פרק בתרא דתענית (ה"ה) אין חילוק קודם לעשייה או לאחריה דזכרון עולה לכאן ולכאן:

חדושי הגהות

קצה [א] עיין בנפסח הגדולה שישנן דברי האבודרהם: [ב] ותמיהני שהביא מן הירושלמי והיא גמרא ערוכה בתלמוד צנלי ג"כ (תענית לא):

הגהות והערות

הן בכת"א א' הנוסח "ולא נראה קצת כדבריו ובכ"י ב' "ונ"ל כדבריו ולא מטעמיה":

דברי חמודות מסכת ברכות פרק ט סימן טו אות (מז)

מברך הטוב והמטיב. ואפילו כלה לו הראשון דהא מ"מ רבוי יין הוא וצריך לברך עליו כך מסיק הב"י סי' קע"ה וגם מסיק דאפילו שיה ממנו תוך ל' יום ולשון רש"י שינוי יין שתה יין בסעודה והביאו לו יין אחר כו' וכתב הטור דלאו דוקא הביאו לו מחדש אלא ה"ה אם היה לו תחלה שני מיני יינות וכתב הב"י שכ"כ ג"כ הר"ר מנחם אבל המרדכי כתב בשם האב"י העזרי שאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד שיש לו לברך מיד בפה"ג על היין טוב ופוסט את הרע ולא יברך על הרע תחלה בפה"ג כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כדי להרבות בברכות כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחלה כדאמר' בפ' כ"מ ע"כ ורמ"א ז"ל מפרש דהטור נמי לא איירי אלא כשלא היו לפניו יחד ופירש רמ"י לדבריו שלא היו לו לפניו יחד על השלחן ולי נראה דכל שהיו לו היינות מוכנים לשתות עכשיו ואפילו אינם על השלחן לפניו דזיל בתר טעמא דלא לאפושי בברכות וכי קאמר הטור אף על פי שהיו לו לעצמו במרתפו וא"נ על שלחנו שהוא שותה שם אלא שלא היה דעתו מתחלה לשתות משניהם אבל כשלא היו מוכנים לפניו ואפילו דעתו לשתות משניהם נמי מברך דהא הביאו לו.

אליהו רבה

(ג) על השלחן וכו'. כתב לחם חמודות דף ע"ב [פ"ט אות מז], ולי נראה דכל שהיה לו היינות מוכנים לשתות עכשיו ואפילו אינם על השלחן אם דעתו לשתות משניהם אינו מברך הטוב והמטיב, אבל בלא היו מוכנים לפניו ואפילו דעתו לשתות משניהם מברך ע"כ. והנה מקור [ה]חילוק הוא דעת עצמו של רמ"א, ויצא לו כדי שלא יסתור הש"ע במ"ש כאן הוא הדין אם היה לו תחלה [נ"ל] [וכו'] למ"ש בסעיף ג', ולענ"ד מעיקרא לא קשה מידי, דאף דלכתחילה מברך אמשובח, מכל מקום אם עבר ובירך אגרוע קאמר הכא כשאין ידוע איזה משובח, וכן הב"ח [סעיף א] השיג על רמ"א, וכן מצאתי בספר זכרון להגאון ר' ישמעאל הכהן [ברכות פ"ט עמוד כו] שכתב דמברך הטוב והמטיב אף שהיו לפניו מתחלה עיין שם: (ו) ולא יברך וכו'. כתב שיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות ט] דאם מסופק איזה משובח, יברך על אחד בורא פרי הגפן ועל השני הטוב ע"כ. ונראה שאין צריך לסלק מלפניו. וזה מסכים למאי שפירשתי בס"ק ג'. כתב סדר ברכות [ג ע"א] אפילו הביא על השלחן כמה מיני יין מברך על כל אחד ואחד הטוב, ומכל מקום טוב כשמברך הטוב והמטיב על אחד מן היינות, יסיר מעל השלחן היין האחר שרוצה עוד לברך עליו הטוב והמטיב ע"כ

שו"ת פרח שושן חלק אורח חיים כלל א סימן יב

עוד קשה שאם שני היינות הם מוכנים לפני המסובים א"כ אינם יכולים לברך הטוב והמטיב כמ"ש מרן בס' הנזכר ס"ג, הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך מיד בפה"ג על הטוב ופוסט את הרע כו', ע"ש. וכיון שהם אינם מברכין הטוב כיצד יברך הוא, כי לא מצינו זה בשום מקום שהא' יברך והב' אינו יכול לברך. איברא כי דברי מרן השו"ע בזה צריכים ביאור, דלכאורה נראים כסותרים זה את זה, דבס"א כתב וז"ל, ולא דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היה להם מתחלה ב' יינות מברכים על הב' הטוב והמטיב, עכ"ל. וזה הפך מ"ש בס"ג דמברך בפה"ג על הטוב ופוסט את הרע, וכמ"ש הוא עצמו בספר ב"י וז"ל, ומ"ש רבינו לאו דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היו לו מתחלה ב' מיני יינות כו', כ"כ גם כן ה"ר מנחם, אבל המרדכי כתב בפרק הרואה שאם הביא יין רע וטוב כאחד שיש לו לברך מיד בפה"ג על הטוב (והמטיב) ופוסט את הרע כו', ע"ש. הרי בבאור דס"ל למרן דהך תרי דיני פליגי אהדדי וא"כ יגדל התימה עליו איך פסק לשניהם בש"ע. וראיתי למור"ם בהגה שנראה שהרגיש בזה וכתב וז"ל, ודוקא שלא היו לפניו יחד כשבירך בפה"ג, אבל אם היו ביחד א"צ לברך אלא בפה"ג כמ"ש ס"ג, עכ"ל. כונתו מבוארת שבא לישב דברי הש"ע אהדדי, דמ"ש בס"א אלא ה"ה אם היה להם מתחלה ב' יינות, פירש שהביאו הב' יינות בעוד שהא' לפניו אחר שבירך עליו, וכמ"ש הרב מגן דוד בס' הנזכר ס"ק א' ע"ש. והב"ח תמה עליו וז"ל בקצור, ותימא היאך הוא מפרש מ"ש אלא ה"ה אם היה להם מתחלה ב' יינות דמיירי שלא היו לפניו כשבירך, דכשלא היו לפניו בשעת ברכה מאי נ"מ אם היה לו במרתף או בחצירו יין אחר והוא ז"ל פירש דבס"א מיירי שהיו לו תחלה ב' מיני יינות ובירך על הגרוע בפה"ג, סד"א דבברכת בפה"ג שעל הא' נפטר גם המשובח מלברך עליו שהרי היו שניהם לפניו, קמ"ל דלאו דוקא כו', אבל לכתחלה ודאי הגון הוא לברך על המשובח בפה"ג ולפוסט הב', ולא יביא עצמו לידי חיוב ברכת הטוב והמטיב, ע"ש. ודבריו רחוקים (דפ"ז) [דלפי זה] בס"א מיירי במי שעשה שלא כהוגן שמברך על הרע תחלה, ולא משמע הכי מדברי הש"ע. ועוד קשה שא"כ איך כתב בב"י דפליגי והא (בפ"ז) [כפי זה] לא פליגי כלל. והר"ב הלבוש כתב וז"ל, ולא דוקא הביאו לו עתה מחדש אלא ה"ה אם היו לו תחלה ב' מיני יינות מברך על הב' הטוב והמטיב, וכיון שלא היו לפניו יחד אלא על השלחן בשעה שבירך בפה"ג על הראשון, עכ"ל. ונראה שכיון לתרץ תמיהת הב"ח, שמ"ש שלא היו לפניו ר"ל שלא היו על השלחן, וקמ"ל דאע"פ שהיו מוכנים לשתות כיון שלא היו על השלחן מברך עליהם. מיהו הר"ב ל"ח [- דברי חמודות על הרא"ש] חולק עליו בפרק הרואה ס"ק מ"ז וכתב וז"ל, ולי נראה דכל שהיו לו היינות מוכנים לשתות עכשיו ואפילו אינם על השלחן לפניו, דזיל בתר טעמא דלא לאפושי בברכות וכי קאמר הטור אף על פי שהיו לעצמו במרתפו, וא"נ על שלחנו שהוא שותה שם אלא שלא היה דעתו מתחלה לשתות משניהם, אבל כשלא היו מוכנים לפניו ואפילו דעתו לשתות משניהם נמי מברך עליו, ע"ש.

ואשר אני אחזה לי הוא מה שתירצו הר"ב מגן דוד [סוף ס"ק ד'] והר"ב שיירי כנה"ג, דבס"א מיירי כשאין ידוע איזה טוב משניהם ולכך מברך על הא' בפה"ג ועל הב' הטוב והמטיב, ובס"ג מיירי כשידוע לו שהב' גרוע מן הא' ולכך מברך בפה"ג על החשוב ופוסט את הגרוע. אך אכתי קשה, היאך כתב בב"י דפליגי הטור עם המרדכי וכפי האמור לא פליגי. והנה הרב מגן דוד כתב דמרן חזר בו בש"ע, והשכנה"ג כתב דמ"ש מרן בב"י אבל המרדכי כתב כו', אין הכוונה שחולק על הטור, אלא הכוונה לומר דהמרדכי כתב דבענין זה מברך על המשובח ע"ש, וכל זה דוחק. והנלע"ד שמרן דקדק לשון הטור שכתב, אלא ה"ה אם היו לו מתחלה ב' מיני יינות מברך על השני הטוב והמטיב, ומדקאמר ב' מיני יינות משמע שהם מינים ממינים שונים, כגון יין לבן ויין אדום כגון רודי"ס וקנדי"א וכדומה, וכיון שכן כבר נודע איזה מהם משובח מחבירו ואפ"ה כתב שמברך על הב' הטוב והמטיב, ולזה כתב אבל המרדכי כתב דלדעת המרדכי כל שידוע שאחד משובח מחבירו מברך על החשוב בפה"ג ופוסט את הגרוע, ולכך בשלחנו הטהור השמיט תיבת מיני וכתב ב' יינות ור"ל שהם מין א' אלא שהם בשתי חביות ששמום בתוך מ' יום לבצירתם דקי"ל שצריך לברך הטוב והמטיב, ולכך כיון שאינו יודע איזה מהם טוב מחבירו מברך על השני הטוב והמטיב. ומ"מ למדנו דהיכא דהיינות מזומנים לפניהם במחלוקת הוא שנוי דלדעת המגן דוד ושכנה"ג יש לברך על השני הטוב והמטיב ולדעת מור"ם ודעימיה אין לברך עליו וכתב המגן דוד בס"ס הנזכר דמי שלבו נוקפו יסלק מן השלחן א' מהם ואח"כ יברך ולדעת הל"ח כל שהם מוכנים לשתות אפילו אינם על השלחן אינו יכול לברך, וא"כ היאך כתב בשיטת הרב המחבר דמברך הטוב והמטיב ולא שת לבו להזכיר שום דבר מזה.

קעה 6. נרכות 7
י"ט [נ"ט]:
*6. טור ורבינו מנחם
נרכות 7, ט:
3. שם נחמסות [נ"ה]
הטות [ט]:

ציונים לרמ"א

קעה 6. ב"י [נ"ה] כתב
ר"י: 3. דברי עצמו
[דרכי משה אות 6] להשוות
הטור עם המרדכי פרק
ההוא [נרכות רמז נטו בשם
הרמ"א שם סימן קנ"ג] וב"י
[נ"ה] רמז רמז ואלו:
2. ב"י [נ"ה] כתב הרמ"א
בשם תוספות פרק
ההוא [נרכות נט, 3 ד"ה
הטור] וטור [1] תרומות
הדשן סימן ל"ד [שם בשם
משנת מהר"ם אור זרוע סימן
פח]:

עשרת זקנים

קעה א ואין חילוק בו או
אחד חדש ואחד ישי. היינו
אף ששומה תחילה החדש
ואח"כ הישן, אפילו הכי
מברך הטוב ומטיב, ולא
בורא פרי הגפן, אבל אם
שוטה תחילה יין ישן
ואח"כ החדש, אין מברך
הטוב על החדש, אלא אם
יודע שהוא טוב כמ"ל הישן:

הגהות והערות

[ח] תוקן
לעמדת מרכ"ס:
[ח] תוקן ע"פ מהדורות
פארלנד תקע"ט:
קעה א נחמסות ממהדורות
קלקא עס"ו ואלו:
ב. הרדב"ז הביא שכן
הכל בעל המנינים בשם
הראב"ד, אמנם לפנינו
דבריו ירושם נחמסות טו קמב,
ד הביא שכן מלא נהגה.
וצנני יוסף סוף אות ג כתב
ח"ל, וספקו אלי דמ"ש
הרדב"ז שנגעל נחמסות
מסתפק, כוונתו על רבינו
ירושם, אלא דזהו גרס
דגני רבינו ירושם,
הראב"ד, נחמסות הכתוב
נחמסות נהגה, ע"כ:
ג. תוקן מהדורות אמ"ר
ח"פ ואלו:
ד. עיין צנני יוסף אות ג
ד"ה והר"ב נהג"ג וע"ע
הערה 3:
ה. ב"ב הטור בשם
התוספות, אמנם עיין ב"י
ד"ה הביא, מה שהקשה
דנחמסות גס הרש"ם
מודה, ואדרבה התוספות שם
ונפסחים קא, א ד"ה שני
בשם ר"מ ס"ל דאפילו בגרוע
ממנו ספק, לכן אין צנני
הגר"א מברך, לכן אין צנני
ע"י"ש, ועיין צ"ח ד"ה ומ"ש
ופירש, שכתב דזהו שיטת
התוספות נפסחים שם והוא
שיטה אמלעית בין שיטת
הרש"ם לשיטת ר"מ
ע"י"ש:

[רשומות] [ח] וחזרה להגדול, כן כתב הראב"ד [שם]. והמאמר [שם]
לא, 6. כתב דלוחו שצריך צרכה המזון מברך עליו, ויש ללמוד מזה
לדברים כיוצא באלו. ועיין סימן ר"ג [ס"ק 6] מה שכתבתי:

קעה כתב מהר"ל [עמוד קטו] יש אומרים שאין מברך הטוב
והמטיב צליל פסח,
6. שלא להרבות נכסות, עכ"ל.

וגרסה ל' 6. שלא ישמה מ' מינין,
אבל אם הביאו לו מין אחד צריך
לברך, מאחר שזכר בגמרא [נרכות
נט, 3] צהליא. ועיין סימן תע"ג
סעיף ז' וצטור שם. ואגודה [פסחים
סימן 12] כתב זה חומרא ימירה, וכן
כתב צנצורה [פסחים ההגה
ופירושה] בשם מהר"מ [משכן סימן
נט], וכן כתב צטור [ריש] סימן תע"ג
שיצרך. וגרסה ל' כשצריך צרכה
המזון על היין אחר אין צריך לברך
הטוב והמטיב, 6. דהא כבר אמר
הטוב והמטיב בצרכה המזון:
א שאין צ' עוד. וכנסת הגדולה
[הגנ"ן] כתב שהראב"ד ורבינו

ירושם [נחמסות טו חלק 6] סבירא להו דאין מברך, ובעל נחמסות 1
מסתפק בדבר. ורבינו סימן קכ"ה [מ"ד סימן אלף קנ"ה] הכריע דאם
יש להם מן הראשון ולא רצו צו, והביאו אחר, מברך, דאם אין
להם כלל מראשון א"כ לא מחמת שינוי הביאו ואין מברך, עכ"ל:
ב שלא היו. 6. או שעבר וצריך על הגרוע מחלה:

יותר גרוע, והוא מהמרדכי פרק ערבי פסחים נ"ה, 3. [לדעת ר"מ, שצנן יש מעלה אפילו ביותר גרוע, מה שאין כן בשאר יין שאין
מעלה אלא בגרוע מעט. ועל כן הקשה מו"מ ז"ל [נ"ס ד"ה ומ"ש] ופירש] על רמ"א כיון דאין נוהגים אפילו בגרוע מעט אין מברך, א"כ
צנן מברך דוקא בגרוע מעט, אבל בגרוע הרבה לא. ולא קשה מידי כיון דדבר זה סבירא הוא, דיש מעלה מלד הצריאות, אמאי
לא נפסקו כר"מ בזה. וכתב מו"מ ז"ל [שם] דאם האדום משום מן הלכן ושהה מחלה את הלכן, יצרך הטוב על האדום, ולא מהני
בזה מעלה הצריאות:

ערך דהם למהרי"ק

קעה סעיף א אחר וכו'. דוקא בין מברך הטוב והמטיב על שינוי לפי שזנלו כרמייה דמן של ישראל והטוב של הקרית והמטיב שמינו לקטורה, (ו) עיין מוספות
פסחים ק"א ח' [ד"ה שינוי]:

ביאור הגר"א

קעה [א] [פסחים א הגה] אף על גב כו'. דלא כרבינו ירוחם [נחמסות טו חלק א].
ב"י [ד"ה כתב ר"י]: [ב] [שינוי] ולא דוקא בו, טור. וכן משמע
בירושלמי [נרכות פ"ו הלכה ח], הביאו הרשב"ם בפסחים שם [קא, א ד"ה אחד
שינוי יין] והרא"ש בנרכות שם [פ"ט סימן טו]: [ג] [הגה] ודוקא בו, לתרץ
דלא תקשי מה שכתב המרדכי [נרכות רמז רטו] ובשו"ע סעיף ג', דרכי משה
[אות א]: [ד] [פסחים ב] מברכין בו, כפירוש רשב"ם [שם] [ה'] וכמו שכתוב
בתוספות בפסחים שם ד"ה שינוי בו' ופירש רשב"ם בו' ומיהו שינוי בו', ואף
שהרבה חולקין, כמו שכתוב בתוספות שם ובנרכות שם [נט, ב ד"ה הטוב] ושאר
פוסקים, כתב ב"י [ד"ה והכתוב] דסוגיין דעלמא כרשב"ם: [ה] [הגה] ואין
חילוק בו, ר"ל, אף על גב דבירושלמי [שם] אמר דוקא חדש וישן, רבי פליג
עליה, כמו שכתבו תוספות שם [נכרכות] ושלם [פסחים] ועוד כתבו [תוספות]
בנרכות שם ויש מפרשים דההוא בו' אבל לא מצינו בו', והוה שכתב [נחמסות]
[1] ואפילו בו', דלא כגור [סימן רכח] בשם ר"ח [ש"ח מהרי"א א"ו סימן סח] תרומת הדשן [סימן לר]. וטעמו של ר"ח כמו כל הברכות דפרק היראה [נכרכות]
שהן דוקא לשלשים יום, כמו שכתבו תוספות [שם] ג"ד א' ד"ה היראה בו'. וטעם הרב [הרמ"א] דלא אמר לו יום אלא בברכת הראיה, ואפילו בהן אברקים
ורעמים מברך כל פעם. ועיין מ"א סימן ר"ח ס"ק ה'. ועיין ראש"ש שם [פ"ט סימן א וסימן יא]:

לבושי שרד

הגפן. אצל לענין הטוב והמטיב יותר מסתבר לברך כשאין לו מן הראשון. מיהו
המעין נמקור דינא דרמ"א, צנ"י [ד"ה כתב ר"י] מוטל דהרמ"א הוא לענין
הטוב והמטיב, ול"ע: (ה) שם ובאין חזר בו. מדהיא שניהם: (ו) שם פק"ב
דממנו הוא גרוע. פירוש, שאינו יודע, ומוטל שמה גרוע הוא ממנו. אצל אם
מוטל שמה גרוע עד שאין שומין בו, לא יצרך: (ז) שם גרוע מעט. שזיזע
שגרוע. וזהו פסק השו"ע דדוקא שאינו יודע שמה גרוע ממנו, אצל כשיודע לא
יצרך. ומסתם משמע אפילו גרוע מעט: (ח) שם אפילו יותר גרוע. לשון
יומר גרוע משמע ליה להט"ו גרוע הרבה, ומוטל על מג"א ס"ק ג': (ט) שם
דדעת ר"ת. דשאר ימות לא מיקרי גריעות אלא גרוע הרבה, ממילא צנן
אפילו גרוע הרבה:

אוצר מפרשים

דהברכה ראשונה אידחא לה, דאין לך נמלך גדול מזה, ומברך בורא פרי הגפן:
(אש"י אברהם, א)

אשל אברהם

קעה (פ"ו פק"ה) ובין לבן
כתב רמ"א כו' כצ"ל ז:

הגהות והערות

[א] עיין בלר הגולה אות
ב ובהערה ה':
[ב] מה שז"ל מומת הדשן
הוא מראה מקום נפרד וקאי
על מה שכתב הרמ"א
בהמשך ואפילו שמה ממנו.
עיין ב"ר ד"ה כתב האגור
וד"ה וזמנו עוד. ומתהדרות
קראקא של"ח וז"ל כתב
"ומתהדרות הדשן" ב"ר
הפסוק ואילו נכון:
[ג] וכן הגיה מקור חיים.
וטומס, דמפ"ר כתוב
"כרמ"א":

קעה כתב. עיין מ"א. נפסק כשמנכר פרי הגפן הוא כמוסיף על
הכוסות (נאל צרכה יכול לשמות כמה), והוא הדין הטוב כשמנכר
הוא כמוסיף על הכוסות כו'. ונראה לדין דמנכרין נפסק פרי הגפן על
כוס שני, כנסימן מע"ד [נהגה], אם מצינו לו מין אין אחר מנכר ב' צרכות
פרי הגפן והטוב. ועיין אה"ע סימן ס"ב סעיף ט', ולא הוה כלן מנכר
מכילות * נראה לי בזה, וא"כ יצאנו עוד: * א שאין. עיין מ"א. עיין
מה שכתב ב"ר א"ר א"ר נד"ה כתב ר"ח הדין בן כנס רצונו ירוסם,
יע"ש: * ב ש"א. עיין מ"א הדין עבר וינכר על הגרוע תמלה,
יע"ש. וכן כתב הט"ז אות ד', דלא כדמשמע מלגש סעיף א', עיין מה

י"ז (י"ח), לדיעה א' יש לברך בבלש תוך הסעודה, שלא יענו אמן
[ס"ק טו]. כבשותה כוס מברך תחלה ויטעום מעט ואח"כ יאמר לחיים
וכדומה, דכבוד שמים עדיף. ויש אומרים שיש לומר תחלה לחיים,
דכבוד הבריות גדול הוא, יע"ש. ומתעטש יש לומר תחלה ברוכים
תהיו, ואח"כ לישועתך. חזק, דנענה תחלה. ועוד, דהם התחילו,
יע"ש [ס"ק יז]:

קעה (א) ודווקא. עיין ט"ז. הוקשה לו ז"ל מאחר דברותא
דהמחבר שהובא השני בעוד נשאר מראשון, אלמא דאי לא
נשאר מראשון והובא אח"כ השני פשיטא דמברך הטוב, והא רמ"א
כתב אפיכא הוה רבותא דלא מיכעיא אם נשאר כו'. ובשלמא אי

לאו דסעיף ג', הייתי אומר רבותא דהמחבר אע"ג שהיו שתייהן בשעת
לפי מה שיתרץ הר"ב ההיא דסעיף א' וסעיף ג'. על כן כתב הט"ז
דכתב בן לאפוקי דעת רבינו ירוסם [נתיב טו חלק א] לענין הטוב והמטיב.
בביתו ולא מוכן על השולחן. ועיין מ"א [ס"ק א]. ודברי הלבוש סעיף א' וסעיף ג' לא הבינותים. דבסעיף א' משמע כשהם שתייהן על
השולחן בשעת פרי הגפן, פרי הגפן קאי גם על הטוב ואין צריך לברך הטוב,
כשלא היה על השולחן בשעת פרי הגפן הואיל וחשוב תקנו ברכת הטוב כו', מה שאין כן בזה, ובסעיף ג' כתב דיברך על החביב ולא
להרבות בברכה, הא אסור לעשות כן. וי"ל דהכי פירושו, אף אם ירצה לכוין שפרי הגפן לא יהיה קאי על השני, אלא דא"כ יהיה צריך
פרי הגפן והטוב על השני, וצ"ע. ובאות ד' בט"ז ובמ"א [ס"ק ב] מבואר כן דאם עבר ובירך על הגרוע פרי הגפן דיברך הטוב אחר
כו', ועיין מה שכתבנו א"י"ה עוד מזה לקמן: (ב) שהיא. עיין ט"ז. ר"ח סובר גרוע מעט אפילו הכי הואיל ומין אחר מברך
הטוב, ובגרוע הרבה אף לר"ת אין מברך הטוב. והטור ומחבר פסקו דגרוע מעט אין מברך הטוב, אלא א"כ ספק, מברך. ולר"ת לבן אף
גרוע הרבה, מעלת הלבן מיחשב לגרוע מעט. וא"כ קשה על רמ"א. ותיירץ הט"ז דפסק כר"ת, מטעם דבריות הגוף יותר חשוב מכל.
אבל המ"א [ס"ק ג] פירש יותר גרוע מראשון, ומעט הוא, לא הרבה. וכן כתב אליה רבה אות ה', יע"ש. וא"כ יבואר במ"א [אות ג]:

באר היטב

קעה (א) והמטיב. כתב מהר"ל י"ט אומרים שאין מנכרין הטוב והמטיב
גליל פסק, שלא להרבות נוספות, עכ"ל. וכתב המ"א [י"ט סימן]
ונראה לי שלא יתה משה מניין, אלא אם הצינו לו מין אחר לר"ת לנכר, מאחר
שזכר נגמרה. אם צריך צרכה המון על היין אחר, אין צריך לנכר הטוב
והמטיב, דלא כנר אחר הטוב והמטיב צרכה המון, מ"א [ס"ס]:
(ב) הראשון. ונכנס הגדולה הדין פוסקים דקפידו להו דאין מנכרין
ומהדנ"ו סימן קכ"ה הכריע דאם יש להם מן הראשון ולא ר"ו ו הצינו
אחר, מנכר, ע"ש, [מ"א ס"ק א]: (ג) כשבירך. כתב זה למך דברי שו"ע
אהדי. דכל כנר אס היי לו תמלה ב' ינות מנכר הטוב והמטיב, ובסעיף
ג' לא כתב כן. על כן חייך רמ"א דכלן קאי על הנכרה, דווקא אס לא היו
נשעת צרכה שניהם לפי, דאם היו היינו סעיף ג', [ט"ז ס"ק א]. וז"ל נד"ה
המלון פירש דכספי' א' איירי שעבר וינכר על הגרוע, ע"ש. וט"ז [ס"ק ד]
פירש, דכספי' א' מיירי נסתפק איזה עדיף, וסעיף ג' איירי צדוע שהוא

שערי תשובה

בשער המצות פרשת עקב [עמוד ז], כתוב שם בשם האר"י ז"ל שישתה פחות
מרכיבית ויברך בתחלה ולא בסוף, ומהר"ח כתב שפעם אחת שתה רביעית
והכיר האר"י ז"ל במצחו שלא בירך ברכה האחרונה, עכ"ד. ומזה מבואר
כהמ"א [ס"ק יז] דברכת המזון אינו פוטר שתיית רביעית, ושאיין יין שלפני
המזון, ע"ש:

קעה (א) והמטיב. עיין באר היטב. ובכר"י יוסף [אות ג ד"ה מאן כתב דרכים
פליגו על מהר"ל, עיין בטור [י"ט סימן ע"ג ובמאמר חמץ להרשב"ץ
[לו ע"ד, ד"ה ואחר זה] שכתב שיכול לברך הטוב והמטיב. וכתב הברכי יוסף
בעובדא שכליל פסח אחר כוס קידוש ראו שהיין גרוע, ונסתפקו אם לשלוח
אחר יין משובח מחמת שלא ליכנס בספק ברכת הטוב והמטיב, והשיב דודאי
חובת גברא לעשות מצוה מן המוכרח, וראייה מושרת חכם צבי סימן מ"ה
[ד"ה ובכרות], ע"ש. וכתב דכהא גס מהר"ל מודה, שהרי אינו מרבה בכוסות,
דהאי מיבעי ליה לכוסות של מצוה, והרי יש להם מהראשון, ושפיר יכולין
לברך הטוב והמטיב אליבא דכולי עלמא, ע"ש. ומשמע קצת דאם לא היו
להם מן הראשון, אפשר שאין להביא מחדש, בכדי שלא ליכנס לבית הספק בענין ברכת הטוב והמטיב. ונראה דמכל מקום דמשום מצוה מן המוכרח שפיר
דמי להביא מן המשובח, דחביבה מצוה בשעתה אף שלא יברכו הטוב והמטיב מחמת הספק. וכמו שכתב בכר"י יוסף שם [אות ב] שכן דעת הראב"ד [הורד"ב
[ח"ד סימן אלף קצח] שלא לברך, ויש לחוש לדבריהם, וכן כתב מהר"ק [ש ערך להם סעיף ו] ושל"ה [שער האותיות כלל ז], ע"ש: (ב) הראשון. עיין באר היטב.
ועיין בס"ק שלפני זה, שפסק ברכות להקל. וכתב בכר"י יוסף [אות ד] בשם מהר"י מלכו [כת"י סימן עח], אם עירב יין הבא מחדש בתוך יין, אם הרוב מהיין
הבא מחדש, מברך הטוב והמטיב, על דרך שפסק בשו"ע סימן ר"ח [סעיף ו] וסימן ר"ח [סעיף ח], ע"ש. ולפענ"ד צריך עיון בזה, שעיקר ברכה זו על שטועם
עכשיו טעם משובח יותר מבתחלה, אין זה תלוי ברוב ומיעוט, אלא במשכית ואינו משכית, ואם טועם עתה טעם יין משובח, אף שהוא ע"י תערובות המיעוט

מחצית השקל

כו', דכן מבואר בדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל, שכתב סתם מי שמברך
ברכת המזון מברך על המוגמר:

קעה (כתב מ"א) כתב מהר"ל י"ט אומרים שאין מברכין כו' שלא להרבות
בכוסות. ר"ל, ודאי תוך הסעודה רשאי לשתות כל מה שירצה,
עיין בזה כמוסיף על ארבע כסוות שתקנו חז"ל בליל פסח, כיון דאינו
מברך על היין שבתוך הסעודה יכיר שאינו מתכוון להכיל פסח, כי אם לצמא
וכדומה. מה שאין כן כוס שמברך עליו, כמו שמברך על ארבע כסוות
שתקנו חז"ל, בזה נראה כמוסיף: צריך לברך. ר"ל, אם ירצה לשתות
מאותו מין אחר שהובא עכשיו, צריך לברך הטוב והמטיב. דלא תימא
משום שיל יהיה נראה כמוסיף דאזא חשק לשתות ממנו עדיף טפי להחיר
לשתות בלי ברכת הטוב והמטיב, קא משמע לן דלא, כיון דברכת הטוב
והמטיב הוא מדינא דש"ס, אם כן צריך לברך אף שיהיה נראה כמוסיף,
לא חיישינן בזה כל כך, אבל טוב שלא ישתה מיין שהובא עתה. והמ"א
מיירי כגון שצריך לו הרבה, שהיה צמא הרבה ואין לו יין אחר. (ועיין
במ"א סימן קע"ד ס"ק ב' וכהא גוונא: ועיין סימן תע"ב סעיף ז ובסור
שם. דכתב הטור כיון דקיימא לן ארבע כסוות צריכים לשתות בהסיבה,
(ו)אם שתאן בלא הסיבה צריך לחזור ולשתות בהסיבה, ואף שנראה כמוסיף
על הכסוות (ודלא כמדרכי שם ל"ד). הרי כיון דדין הסיבה מדין הש"ס,
לא חיישינן למה שנראה כמוסיף על הכסוות. וכן רמ"א לקמן [שם] בהגיה
פסק דבשני כסוות האחרונים שבהם נראה כמוסיף: וכן כתב בטור תע"ב סעיף ז ובסור
דביעבד יש לסמוך על ראב"ה [פסחים ריש סימן תקה] דסבידא ליה דבזמן
הזה אין דרך להסב, לכך אין צריך הסיבה בזמן הזה. הרי דלולי סבת
הראב"ה היה מודה רמ"א שצריך לשתות בהסיבה, כיון דהסיבה מדין
הש"ס, ולא חיישינן כמה שנראה כמוסיף: וכן כתב בטור תע"ב סעיף ז בשם
מהר"ם מרוטנבורג [תשכ"ז סימן צט] שהשיב שמתיר לברך הטוב והמטיב
בליל פסח. וז"ל, שאינו נראה כמוסיף, רק אם יכר בורא פרי הגפן כמו
שביך על הכסוות, עכ"ל: ונראה ל"י כשבירך ברכת המזון כו', ר"ל, שבתוך
סעודה לא שתה מין אחר, אלא מברך ברכת המזון על יין אחר. ולאו דוקא

לאחר לברך ברכת המזון, לא היה הרשות כי אם לענין ברכת המזון, וכיון
שכבר בירך ברכת המזון חזר החשיבות לגדול. מכל מקום אם הובא
המוגמר קודם ברכת המזון, מברך אפילו איכא גדול. וכיון שאין מבואר
בדברי הראב"ד מי הוא המברך, סבירא ליה להכסף משנה מי שיברך ברכת
המזון, כיון שנתן לו הגדול רשות לברך ברכת המזון ועדיין לא בירך, אם
כן החשיבות של ברכת המוגמר שייך לו למי שיברך ברכת המזון. ומ"א
סבירא ליה דיש לומר להראב"ד סבירא ליה או כפירוש רש"י אותו שביך
על היין מברך על המוגמר שמביאים קודם ברכת המזון, או כפירוש
האגונים מי שביך המוציא כיון שהתחיל בחשיבות מצוה, ולא על שם
התחיל כדעת הכסף משנה: והמאור כתב דאותו שביך ברכת המזון
מברך ע"ז. ולא כהראב"ד דסבירא ליה אם הגדול נתן רשות לאחר לברך
ברכת המזון, מכל מקום על המוגמר מברך הגדול, כנזכר לעיל. אולם
לענ"ד לא מצאתי מבואר כן במאור, וז"ל המאור, הוא אומר המוגמר כו'
פירוש אותו שביך להם על היין שלפני המזון כו' הוא מברך להם על
המוגמר כו'. ואף על פי שאין מביאים מוגמר אלא לאחר סעודה כו',
לאחר ברכת המזון, ואו היה מנהגם שיברך הגדול שבהם והוא היה מברך
ברכת המזון, אבל זה המוגמר שבא בתוך הסעודה המברך על יין כו'
מברך עליו כו', ויש אחר גדול ממנו שמברך ברכת המזון כו', והוא הדין
שמברך על המוגמר שלאחריו, מאחר שהוא גדול כו', עכ"ל. מכל זה אינו
מבואר דלא כהראב"ד, דאם נתן הגדול רשות לאחר לברך ברכת המזון,
שמכל מקום המברך ברכת המזון לא זכה בכרכות מוגמר, דע"כ לא כתב
המאור דהמברך ברכת המזון מברך על המוגמר, אלא כשהגדול היה מברך
ברכת המזון, אבל אם הגדול נתן רשות לאחר לברך ברכת המזון, מזה
לא יברך כלל המאור אף דינו. ודוחק לומר דרייק מדכתב שהגדול מברך
ברכת המזון וגם על המוגמר, משמע דוקא על ידי שמברך ברכת המזון
מברך על המוגמר, אבל אי אחר מברך ברכת המזון אין הגדול מברך על
המוגמר, אלא האחר שביך ברכת המזון על ידי שנתן לו הגדול רשות.
ויותר נראה (ל') [לפ"ח] עניות דעתי שצ"ל והרמב"ם כתב דאותו שביך

ג. יותר גרוע. אבל גרוע הרבה מן האדום, אין מצרך לדין. ומייהו אם שמה לכן מחלה ואח"כ אדום שהוא משונה יותר, מצרך (ב"ח ד"ה ומ"ט ופ"ט). משמע ⁽¹⁾ דבקתם אינו מצרך: ד אין מצרך וכו'. כתב הל"ח [דברי תמודות ברכות פ"ט אות מח] מלאכי כתוב ראובן ושמעון שזיזו כל אחד מיינו

(ה) מרדכי פרק (אע"פ)
[ערבי פסחים*] [לה]
ע"ז:

ב) הביאו לו יין רע ויין
טוב כאחד יכרך בורא פרי
הגפן על הטוב. ואם
בדעבד בדרך בורא פרי
הגפן על הרע, יכרך על
הטוב הטוב והמטיב (מורי
בכ"ח ד"ה המלך):

ובצמדכי, וכן פסק השלטי גצורים פרק ערבי פסחים [כ, א אות ב]. ובענין ד' קשה למה נקט האכסנאי והאזרח, הוי ליה למימר האזרח לחודיה. ונראה לי דאכסנאי פירוש הצעל הצית, כמו שכתבו החוספות פרק ב דע"א [ע"א, ב ד"ה וכוהיה] והר"ף לשיטתיה אולי דכתב הטור סימן רכ"א בשמו [בכרות מג, ב] דאין מצרך על הגשמים אלא א"כ יש לו שותף בצוהה שדה, הא לאו הכי מצרך שהיינו, אע"ג דאחרים הנינו גם כן מהגשמים מכל מקום צעינו שיהיו הוא וחצרו שותפין בצוהו דבר. הכא נמי, צעינו שיהא שותפין ציין, מה שאין כן בצוהה שאין לו חלק בו אף הצעל הצית אינו מצרך, דהיאך יאמר המטיב לאחריו דליכא הטבה לאחריו שאינו שלו. וכן משמע מלשון הגמרא [בכרות נט, ב] דקאמר כגון דליכא צני צורה דשמי (צנהדיא) [צנהדיה] י, משמע דוקא צני צורה. ואשמו וצניו נמי, כיון שחייב צמונוותיהן הוי כאלו יש להם חלק בו כן נראה לי, ולכן יש להחמיר, דהא (י"ב) פסק בצמינו רכ"א [סעיף ב כהר"ף, ע"ש. (עיין מה שכתבתי שם סוף הסעיף ס"ק א)]. ויפרט בספק בכרות, אף על גב דאפשר לומר כשנותן לו הוי ליה כאלו יש לו חלק בו, מכל מקום יש להחמיר, דמכל מקום אותו כוס שהוא שותה אין לחצרו חלק בו, מה שאין כן בשותפין דקיימא לן אין צריה. ומכל מקום נראה לי דאם הצעל הצית נותן הקנקן על השלתן כמו שעושין בסעודות גדולות, א"כ כלל כולן שוין לטובה (הו שיש) [הוי כיש] להן חלק בו, ומצרכין הטוב והמטיב. ואם אין שותין כאחד, רק (י"ג) כל אחד בחדר אחד, פשיטא דאין לצרך. ומה שכתבו החוספות [בכרות] דף מג"ג [ע"א ד"ה הוילן] דכשאמרו לו ילדה אשתך וזכר מצרך הטוב והמטיב [בכרות נט, ב] אף על פי שאין אשמו עמו, היינו משום שהם שותפים בדבר אחד, דהיינו הבן, מה שאין כן הכא דיון ששמה האי לא שמה האי, לכן צעינו שישמו בחצורה אחת. רק שהחוספות מציין ראייה מזה דמצרך (י"ד) כל אחד לעצמו, ע"ש: ה' השוב א'. ובתשנ"ז י' כתב שאם הוא שותה היין השני לבדו, יש אומרים שלא יצרך, ויש אומרים שיצרך, ע"ש.

[ח] תוספת מהדורת
 קראקא ש"מ:
 [ט] וכן הגיה במקור חיים.
 וכוונתם, דכדפ"א וכ"י:
 [י] תוקן ממהדורת אמ"ד
 ח"פ ואילך:

[יג] וכן הגיה המקור ח"ס:
 [יד] תוקן ממדורות אמ"ד
 ח"פ ואילן:
 [טו] הכוונה דמדפוס
 אמ"ד ח"פ ולאחריו שונא
 לרנ"א:

[טז] דפנינו ברוקח ליתא:
 [יז] דפנינו בתשנ"ז ימין
 רזו ורזח הביא רק הדעיה
 דלא יבדך. ועיין מאמר
 מרדכי ס"ק ה שכתב ומה
 שכתבו האחרונים בשם
 התשנ"ז לא מלאמיו בתשנ"ז
 שלפנינו עכ"ל:

ג. הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך מיד בורא פרי הגפן על הטוב ופוסק את הרע ולא יברך על הרע תחלה בורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב והממטיב ^[1] כי לעולם יש לברך על העיקר (ד) ועל החביב תחלה:

יק ערצִי פסחים [כ, א אות ב].

אורות, הוּי ליה לַמִּימַר הָאוֹרוֹת
לְהִיבֵם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב הַחוֹסֶפֶת
וְהַרְיִ"ף לְשִׁטְמִיהָ אֵיל דְּכַב
לְאִין מִצְרָךְ עַל הַגַּשְׁמִים אֵלָּא
אִזּוּ הֵי מִצְרָךְ שֶׁהֵינּוּ, אַע"ג
שֶׁיֵּהָא שׁוֹתְפִין בֵּין, מֵה שֶׁאִין
נִלְהִיבֵם אֵינוּ מִצְרָךְ, דְּהֵי־אָךְ
נִגְוֵן לְאִיכָּא בְּנֵי חֲצוּרָה דְּשִׁמִּי
נִי חֲצוּרָה. וְאַשְׁמֹו וְצִנּוּי נִמִּי,
וְהֵם חֲלָק בִּי כֵן נִרְאֶה לִי, וְלִכְן
הִ"א [סַעֲיָן בִּי כְּהַרְיִ"ף, ע"ש].
וְצִפְרֵט צִפְפָּה צִבְרוֹת.

הוא ליה כאלו יש לו חלק בִּי,
איתו כוס שהוא שותה אִין
דקיימא לִן אִין צריירה. ומכל
דמון הקנקן על השלחן כמו
כולן שוין לטובה (הזו שיש)
יוצג והמטיב. ואם אִין שותין
איטא דאִין לצרך. ומה שכתב
אִין דכשאמרו לו ילדה אשתך
אף על פי שאִין אשתו עמו,
ד. דהיינו הבן, מה שאִין כן
לכן צעיקן שישתו צחצורה
ה מזה דמבצר (י) כל אחד
צִין (י) כתב שאם הוא שותה
ד. ויש אומרים שיצרך, ע"ש.
מבצר, וכן עיקר:

אח"כ הטוב על המשונת. וכל
סותרין זה את זה, אבל ל
לכתחלה יצרך צורא פרי הגפן
שהוא המרדכי [צרכות רמו רעו]
דצמקוס שאין שם שצח להקצו
אותו על הצביע, מה שאין כן
על צריאת היין ואחד צרכה
שני שצחים י^ר, ותחלה יצרך
חציב לו לאדם שיעשה כן. וזה
ר"א סעף ג' דאם הביאו
ודבר שצרכתו שהכל, צורא פרי
קיימא לן למעוטי בצרכות עז
א משום צרכה שאין צריכה,
ויהיה פטור מן צורא פרי ה
העץ היא צרכה מיוחדת חשו
צרכה שאין צריכה. הכי גמי ל
[הרשב"ם] ^{יב} [פסחים קא, ד' א']
הטוב היא דוקא אם יודע
המוספות [שם ד"ה שינין] שמצ
הטוב, והיינו מטעם שצח עליו
הביאו בשם המוספות, אלא ד
מספק מהני שצח זה דריבוי
המרדכי על הטור, דהטור וש
עדיף, ואם כן חפץ שהביאו ש
צרכה היין עצמו והשני ריבוי
צרכה עצמו של יין, ועל השני
ג' מיירי צידוע שהוא גרוע ויו
ריבוי יינות רק צרכה עצמן,
פטור מן צרכה הטוב. וכן
דיש חילוק בין ספק לודאי צו
דיש ספק, יסלק מן השלשן אף
טוב, וזה יאא דברי הכל, כן

יש לברך. ודעת לנכון נקל לחלק בין ההיא דסימן זה וסימן רי"ז. ועיין לקמן סימן ר"ב [ס"ט ג] לענין יין מבושל שנתערב ביין שאינו מבושל. ע"ש:

גרוע יותר. והעלה ומי שלבו נקפו לנרץ ב' צרכות בש ספק, יסלק מן השלחן אחד מהם, ואח"כ יבדק על אחד מהם צורא פרי הגפן ואח"כ על השני צרכת הטוב והמערב, וזה יאל לנרצי הכל, ע"ש. ועיין בשירי נכסמ הגדולה ונהג"י א. ושם נאס חמלה ואח"כ אדום שהוא מנוצח יותר, מנרק, ב"ח. ונכסמ יק' מן (זה) לבן שומות, ואם הוא שרחה לבדו היין אל יבדק, מרדכי, ונכסמן כופו נכסמן, ו"ע אר יבדק הטוב והמערב, שיש אין שניו יין אלף אפילו יש אחר עמו ולא שמה מן היין הראשון ואח"כ צל להם יין אחר ורואים א ליכא, כיון שלל שמה פריזו מן היין הראשון. אמנם אם גם עמה אחר שזה נכסמ דמה נכסמה השאלה של הרב ל"ח. ונכסמות פרה שושן כלל א' סימן שמה אלף אחד מהם, וזין אם הוא צדיק, צדולם יש להסמק, ע"ש. וספק א ס"ח פ"ד [17]

(שם פקיד) וכבר כתבתי
דרמ"א פיישכ זה,
כצ"ל [10]:
(שם) זהו צדעת הרשבים
שפביא הסור, כצ"ל
(פניא פקיד) כולן שוין
פסובה הוי כיש צהן חלק
כו, כצ"ל [11]:

שכתבתי צט"ו אות א' מזה: ג יותר גרוע. עיין מ"א. פירש ללא כט"ו,
אלא יותר מן הראשון אבל לא גרוע הרבה, ולדידן דגרוע מעט אין מנכר
אלא נסחם, ממילא נבין די גרוע מעט, עיין ט"ו [ס"ק] ב'. ומה שכתב
נסחם אדום אחר לכן לא, וכן כתב שייך נסחם גדולה [הגנ"ז אות ה] ועלות
ממדי [ס"ק] ב'. והל"ח [דברי חמודות נכוח פ"ט אות טז] חולק, עיין אליה
רצה [ס"ק] ה', וספק נכוחות אף שאליו רצה [הגנ"ז בנע"ף ב' דלין
חילוק מין חדש לישן, ואם שותה חדש ואח"כ ישן מנכר הטוב נסחם, אבל
להיפך נסחם לא, אליה רצה [ס"ק] ד' נסחם נ"ץ [נעטרם נ"ץ ס"ק] ב', וכן
כתב עטרם זקנים [ס"ק] א': ד אין. עיין מ"א. הראה לסימן רכ"א
סעיף ב' (טעום סופר ר"א ט"ו). ועיין מה שכתבתי שם [אשל אברהם אות א]
ולאחריה י"ל היכא דלין שותפות ממש שהחיינו עדיף, מה שאין כן שלא
לנכר כלל לא מסתבר, ולכן נסימן רכ"ג [סעיף ב' מה אדיו צ"ס אחים מנכר
הטוב "נמקוס" שהחיינו, ומשמע אף שאליו רצה שחלקו (זה) וזה השדה,
כמו שכתב נחמדישי הרש"א ברכות נ"ט נ"ע ד"ה והא, והיינו שלא לנכר
כלל לא מסתבר, וא"כ ראוי לנכר הטוב כאן. אלא דזה טעום, דא"כ נסימן
רכ"א נמי ינכר הטוב, ושם מנואר שהחיינו עדיף, ונסימן רכ"ג נכונה
שלא לזה יש שותפות ממש, וא"כ יצונו [נסמן] רכ"א אלא אברהם אות א].
כתב המ"א נסימן רכ"א [ס"ק] ב' עובד כוכבים ומזלות הטובות אינה
נוצה, הוא הדין כאן, יע"ש נזה: ד השוב. עיין מ"א. עיין אות ד'.
אין מנכרין על שניו פה הטוב והמטיב, עיין ב"י [ד"ה כתב הר"ן] ובהנחה
לנזה [סעיף ו]. אם לא ינכר קודם, כתב ה"ח [ד"ה מלאה] דלין מנכר
אח"כ, ועיין דרכי משה [אות ב] ליד נזה, ואליה רצה [ס"ק] ט' נסחם הפרישה
[דרישה אות א] אות ט'. ומיהו כשיש עוד יין נקנקן מנכר על מה שיש לו
עוד, ועיין ב"י [שם] דדמי לגמרי כטעמו, הא כהא גוונא מנכר:

באחד חשוב, מברך פרי הגפן על החשוב, ושאינה היא דסימן ר"א סעיף ג' כמו שכתבתי לעיל, זה תוכן כוונתו ז"ל. ואם כן ספק עדיף
מוודאי בהיו שתייה לפניו, ולרש"ם ווראי עדיף, כדאמרן. ואם ידוע ששניהן שווין אין מברך הטוב כו' כי אם בסתם:

ערך פחים למהריק"ש

סעיף ג' [יברך מיד]. ועיין [פנך למס] סימן ר"ח על דין י"ג:

ביאור הגר"א

[1] [נסתף ג' כי יע"ש כו'. כמו שכתוב שם [ברכות] מ"ם ב'. ואף ר' יהודה לא
פליג אלא בשבעה מינין. ושם ל"ט א' כשברכותיהן שוות לדברי הכל חביב
עדיף, ועיין תוספות שם ד"ה חביב כו':

בורא פרי העץ, ועל כן אין לברך תחלה שהכל, אבל בשתי יינות אם ישנה יין המשובה תחלה אין כאן חיוב לכתחלה עוד לשום ברכה דהטוב והמטיב: (ה) (פניא
פקיד) צדידיה לא יברך עכ"ל. עיין משנת גמ' וורדים חלק א' ח"א סימן מ':

מחצית השקל

קיימא לן יש ברירה, וכמו שכתב מ"א בסימן קנ"ג סוף ס"ק מ"ז ובסוף
סימן תי"ג. ואפילו נדחק ביין גופיה דהוא דין ממון אי היה השותף רוצה
בחצי הכוס שלקח חברו היה רשאי, דלענין ממון הוי דאורייתא, וקיימא
לן בדאורייתא אין ברירה, מכל מקום הא אנו דנין על הברכה. ועוד, דא"כ
למאן דאמר יש ברירה לא משכחת שמברכים על היין הטוב והמטיב. אלא
על כרחך ר"ל כיון שיש סכרא לומר אין ברירה, א"כ אפילו במקום דקיימא
לן יש ברירה שייך לברך הטוב והמטיב, כיון שנראה קצת שיש לו חלק
כו: ופ"כ מקום כו' נותן הקנקן כו'. ולפי זה הא דנסתפק הל"ח שהביא
מ"א יש סעיף קטן זה ראובן ושמעון כו', ושוב נתן ראובן כו', הל"ח
כתב כן לפי דעת הרב ב"י. אבל לדעת מ"א, בנורן שכתב הל"ח ווראי
אינו מברך, אלא אם אח"כ ראובן נותן קנקן יינו על השלחן, בכהא גוונא
איכא לספקי כמו שכתב הל"ח: ואם אין שותין באחד כו'. ר"ל, אפילו
שותפים ביין, אלא שותה מהיין המשותף בחדר אחר: ומה
שכתבו התוספות כו', שדוח היש אומרים דסבירא להו דברכת הטוב
והמטיב אפילו תוך הסעודה אין לכל אחד לברך לבדו, דברכת הטוב
והמטיב לא שייך כי אם בפוטרי אחרים בברכתו. וז"ל, דהכי משמע הטוב
לעצמו ומטיב לאחריו, שהם שותים ממנו. ורבינו יחיאל היה אומר דלא
היא כו', דמשום האי טעמא דטוב לדידיה ומטיב לאחריו, אינו פוסר
אחרים, דהא המטיב שייך אפילו שלא בפני המטיבים ליה. כדאמרין כו'
אמרו לו ילדה כו', הטוב לדידיה ומטיב לאשתו, אע"ג דאין אשתו אצלו
(דהא קנתי אמרו לו משמע דלא ידע והוצרך לאמירה). עכ"ל: רק
שהתוספות מביאין ראיה כו'. ר"ל, דבילדה אשתו עדיף, כמו שכתב מ"א
דרשאי לברך אפילו אין אשתו עמו. עכ"פ מוכח דלשון המטיב שייך לומר
אפילו אינו פוסר לאחרים בברכתו, דבזה אי אפשר לחלק בין ילדה כן
ובין יין:

(ג) תוך. עיין ט"ז. עיין ב"י [ד"ה וכתוב עוד] ובתרומת הדשן סימן
ל"ד מזה. עיין ב"י [ד"ה הביאן וב"ח [ד"ה ומ"ש ופירש] מהא דרבי
[ירושלמי ברכות פ"ו הלכה ח] מברך על כל חביות, משמע אף שיש
הרבה מיני יינות מברך ב' פעמים הטוב והמטיב. ומסתברא לי דיוקא
כשלא היו כולן על השולחן בבית אחת, אבל כשבידך הטוב היו
כולן על השולחן, ברכה אחת לכולן. ואף בברי הגפן והטוב מברך
כששניהן על השולחן, כבסעיף א', דב' ברכות חלוקות הן, מה שאין
כן כאן. ועיין אליה רבה אות [זי"ן] [ו], וצ"ע * : (ד) וע"ה החביב
תחלה. עיין ט"ז. וכן כתב המ"א אות ב', עיין מה שכתבתי אות
א'. וכבר כתב באות א' דרמ"א מיישב סעיף א' וסעיף ג'. וב"ח
תירץ דעבר כו', אבל הט"ז ז"ל תירץ דבסעיף א' במסופק וכאן
בידוע שהוא גרוע. ותראה מלשונו הצח דברר חכמה דיבר ארונים
ז"ל כדרכו הטוב, ותראה דהב"י [ד"ה ומ"ש רבינו ולאן הביא על דברי
הטור, "אבל" המרדכי כתב כו', החליט דחלוקין המה, ולמה זה
בשו"ע חזר וכתבם בסעיף א' וסעיף ג', ועל כרחך חזרה יש כאן.
וזה דוחק, על כן כתב דהטור כתב אפילו שתייה לפניו ופירש
רש"ם דיוקא ביודע שאחד חשוב יותר והתוספות אפילו במסופק,
ולרש"ם ווראי חולק אמרדכי (ומיהו הטור סבירא ליה דקושית
המרדכי אין קושיא, דאין למעט בברכות כהא גוונא כמו בסימן
ר"א סעיף ג'. ומיהו י"ל התם לכתחלה ראוי לברך ברכה השייך
לכל אחד, ועיין סימן ר"ו ואי"ה שם משבצות זהב אות ב' יבואר). אבל
המחבר דפסק כתוספות דמסופק נמי מברך אתי שפיר, דאין סתירה
מסעיף א' במסופק לא שייך החביב, דאינו יודע איזה עדיף, ויש
לפנינו ריבוי יינות, כהא גוונא י"ל דראוי לתת שבחים הרבה כעין
[סימן] ר"א סעיף ג' ולא לבחון מי הגרוע כו'. ובסעיף ג' דברור

הגהות רעק"א

(ד) (פ"ו פקיד) הא קיימא לן למעוטי בברכות עדיף. לא קשה מידי, לפי
מה שפירש רש"י [ברכות] דף מ"א [צ"א] ד"ה באין ברכותיהן שוות, דבידך על
פירות האילן בורא פרי האדמה לא יצא בתרי מינים, אם כן הוא הדין גבי ברכת
שהכל, דתרי מינים לא יצא. גם לא דמי לכאן, דהתם ברכתו הראויה לכתחלה היא
בורא פרי העץ, ועל כן אין לברך תחלה שהכל, אבל בשתי יינות אם ישנה יין המשובה תחלה אין כאן חיוב לכתחלה עוד לשום ברכה דהטוב והמטיב: (ה) (פניא
פקיד) צדידיה לא יברך עכ"ל. עיין משנת גמ' וורדים חלק א' ח"א סימן מ':

בליל פסח, דהוא הדין בכל השנה הדין כן: (פ"ג) יותר כו'. אין מברך
צדידן. ר"ל, דדין זה מקורו מהמרדכי [נפסחם לה ע"ב]. והמרדכי כתב דאפילו
הלכן גרוע הרבה, מכל מקום מברך. היינו לדעת ר"ת [תוספות ברכות נט, ב'
ד"ה הטוב] דסבירא ליה כששניהם לבנים או שניהם אדומים, אפילו השני
גרוע מעט מן הראשון מכל מקום מברך על ריבוי יין, אבל אם גרוע הרבה
מן הראשון אינו מברך. ולכן לדידיה כשהראשון אדום ושני לבן, מעלינן
דרגא כיון שהלכן בריא לגוף, אפילו הלכן גרוע הרבה מכל מקום מברך.
אבל לדידן דסבירא לן כששניהם שוין במראה דוקא מן הסתם מברכים
על השני, אבל אי ידעין דהשני גרוע מן הראשון רק מעט, אינו מברך.
א"כ אם השני לבן די מעלינן חד דרגא דאם הלכן גרוע קצת שיברך.
אבל אי גרוע הרבה כולי האי לא מעלינן לברך: משמע דבסתם אינו מברך.
ר"ל, דוקא בשוין במראה אפילו בסתם מברכים, דמן הסתם אמרין דשוין
ומברך על הריבוי, מה שאין כן כשהראשון לבן ושני אדום, דאפילו השני
שוה לראשון בטעם מכל מקום הראשון עדיף שהוא בריא, לכן צריכים
לידע בוודאי שהאדום משובח בטעם: (פ"ד) אין כו'. כתב הל"ח כו' שאין
שינוי יין אלא צדידיה כו'. וא"כ אפשר אפילו אם גם שמעון נותן לראובן
כוס מינו, נמצא יש לכל אחד שני מיני יין, מכל מקום אפשר דנסתפק,
דמכל מקום מי שמברך אותו כוס שמברך עליו אין בו שינוי כי אם
להמברך: והוא חולק עליו. שכתב הרב ב"י שלא מצא כן ברי"ף: הוהב"ח.
כתב דאפשר המרדכי מצא כן בתשובת הר"ף: דאין מברך על הגשמים.
הטוב והמטיב, אם נעצרו תחלה הגשמים ואח"כ ירדו גשמים. דלא
כהרא"ש שם [ברכות פ"ט סימן טו] דסבירא ליה דאפילו יש לו שדה לבד ואין
בה שותפות עם אחר, מכל מקום מברך הטוב והמטיב, כיון דעכ"פ בעלי
שדות אחרות שותפים בהנאת הגשמים: מה שאין כן בשותפין דקיימא לן
אין ברירה. הלשון דקיימא לן לאו דוקא. חדא, דהא ברכה דרבנן, וכדרבנן

פשוטי שרד

כצ"ל [10]: (ג) שם כ"ל אחד בחדר אחד. דלא אינם שותפים כלל: (ד) שם
כ"ל אחד צעצמו. היינו דין המנואר נעע"ף ה', לפיכך מיש מפרשים [ומזה
מחוספות שם] דנכרת הטוב והמטיב אחד מנכר לכולן, כיון דהמטיב היינו לאחריו
משמע שמוציא. ועל זה הביאו ראיה דשייך המטיב לאחריו אפילו כל אחד הוא
נפני עמנו ואינו שומע כלל נכרת חמירו, אלא היינו דוקא כשהם שותפים נכרת
אחד:

(י) פניא פק"ג דבסתם אינו מברך. שאינו יודע אם האדום משובח או גרוע,
דנח"ל גוונא נשאר יינות מנכרין, מכל מקום הטוב כיון דלנך נח"ל לגוף אין
מנכר על האדום אלא א"כ נודאי משובח: (י"א) מ"ז פק"ד בתחלת שתייתו.
פירוש, נשעת הנכרה: (י"ב) שם דהטור קאמר. פירוש, דנמנכר לריכס לחוק
כיון דהציץ נעע"ף ג' דינא דהמרדכי, אלא הטור שלא הביא הך דהמרדכי,
מפרשין כפשטיה וחולק אמרדכי: (י"ג) פניא פק"ד פסק בסימן רכ"א,

ה. המוספות שם ד"ה
הספד והרש"א [שם ד"ה
שינוי]:

ו. טור והר"א [נדרות
פ"ט סימן טו] והמרדכי
שם [רמז רעז ופסחים לה]
ב. תוספות נדרות מה א ד"ה
הואיל, הגהות מיימוניות דפוס
קושטא נדרות פ"ד י"ח בשם
הגהות סמ"ק סימן קנא אות
יא]:

ז. [טור בשם רבינו פרץ
בשם רמב"ם]:
קעז א. נדרות מ"ג
[ע"ה]:

ב. רבינו יונה [נדרות לה]
א ד"ה ממנו, ב"ר ד"ה ומ"ש
דפוסות]:

ג. שם נגמרה:

קעז א. נדרות דף
מ"א [ע"ה] לפירוש
המוספות [ד"ה הלכות]
והר"א [פ"י סימן כז] וכן
לענין הלכות גדולות
[נדרות פ"ו סה"א, א. מרדכי
שם רמז קנא, סמ"ג ע"ה מ
קנא, ג. הגהות מיימוניות
נדרות פ"ד אות ט, רבינו יונה
שם כ, ט ד"ה ורבינו]:

צינונים לרמ"א

(*) טור:

קעז א. [נדרים משה,
ממשנת] גמרא פרק
כיצד מברכין [נדרות מה,
בן ורמב"ם בפירוש
המשנה [שם פ"ו משנה ה]:

עשרת זקנים

קעז א. וכל מיני פירות
כו. מעונים ברכה לפנייהם
כו. פירות מבושלים ריגין
כמו חין אבל מולית של
תפוחים או של שאר מיני
פירות, הפת פוטרן. ולא
דמי לפת שבא בכסות (עמק
ברכה נדמה הנהגה כלל ד סימן
ט). וכן כששוחטין יין שרף
אחר ברכת המוציא צריך
לברך לפניו (מהר"ם) לפי
ספיקו (ג). ויש אומרים שאין
לברך (משה משה) ומגדל
(דף). ואני ראיתי בספר
קטן שחיבר מהר"ר ישראל
בנו [ג]. בשם הגאון
מהר"ר פייבש ז"ל מ"ק
קראקא ליתן היין שרף על
השלחן בשעת [ה]מוציא,
ואז ברכת המוציא פוטרת,
ואם לא עשה כן יטבול מעט
פת לתוכה ויכיל ואז לא
יצטרך לברך. כמו גבי
פירות, כדי להוציא נפשיה
מפלוגתא, ע"כ:

הגהות הסמ"ע

קעז א. פירורי פת דק
שדיבקים אם מרק או דבש.
[משמע] דמברכים עליהן
בורא מיני מזונות. וצריך
לומר שאין בו כחית ונלא
תנא לחם, כמו שכתוב
לעיל [סימן קסח ע"ה]:

קעז א. פירורי פת. ואין זהם תואר לחם, שצריך לצרך צורה מיני מזונות. ופת פוטרתן, דנאים להמשיך תאומ המאכל (ב"ח ד"ה
צריך). (ע) ועיין סימן קס"ח סעיף ח' [פ"ק כז] וסעיף י"ג [וס"ק לה], דאפילו אינן צאין להמשיך, פת פוטרתן, כיון שהן עומן
מזון. (ע) ועיין סימן קע"ד סעיף ז':

קעז א. בלא פת אין מעונים. דהן טפלים לפת, וכמו שכתוב סימן ר"צ [סעיף א]. ולכן נראה לי דאם אין חפץ לאכול פת ואוכל
מעט פת ומצרך עליו

המוציא, אין פוטר המאכלים, דהא
(ד) לא קיימא לן כר' חייא [נדרות
מה, ב] דלומר פת פוטר כל מיני
מאכל, אלא דוקא בקובע סעודתו
על הפת אמרין דכל המאכלים
מחמת הפת הן צאים, אצל כשאין
חפץ לאכול פת אינו פוטר, וכל
שכן אם אוכל פחות מכחית, כן
נראה לי. ואפשר לומר כיון דדרך
לקבוע סעודה עליהם, הפת
פוטרתן, [ו] ו"ע. (ע) לכן לא
יצרך עליהם ולא על הפת, אם לא
בשבת ויום טוב: ב. בגון
תאנים. הוא הדין כל דבר שצא
לקנות, ואפילו היה לפניו בשעה
שצריך המוציא. ואפילו פירות
מבושלים, דאין פת פוטרתן כיון
שאין שייכים לפת, וכן כתב של"ה
[שער האומות אות ק כלל ד אות ב]:

לחברי [ח] והוא הדין אם אשתו ובניו עמו אבל אם קעז (א) שדיבקים עם כו'.
הוא יחיד (י) לא:

ה [ט] אם רבים מסובין בסעודה י כל אחד מברך
לעצמו הטוב והמטיב ולא יברך אחד לכלם
דחיישינן שמא יקדימו קנה לושט כשיענו אמן: הגה [י] אצל היו מסובים (י) לשמות בלא
אכילה אחד מצד כללם (ועיין לעיל סוף סימן קע"ד):

ו יין של שתי חביות והכל ממין אחד [א] אם בתוך ארבעים יום לבצירתם שמוהו
בשני כלים חשיבי בשני מינים ומברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר ארבעים
יום חלקוהו אין מברכין עליו. הואיל והכל ממין אחד:

סימן קעז

שהפת פוטר הפרפרת. וכו סעיף אחד:

א [ב] בך על הפת פטר את הפרפרת [א] דהיינו י פירורי פת (א) דק דק
(א) שדיבקים עם מרק או דבש י בריך על הפרפרת לא פטר את הפת: הגה
[ב] צריך על הפרפרת פוטר מעשה קדירה שהוא דייסא וכיוצא בו וכן אם צריך על מעשה קדירה
פוטר את הפרפרת:

סימן קעז

דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעודה מה דינם. וכו ה' סעיפים:

א [א] [א] דברים הבאים בתוך הסעודה אם הם דברים הבאים מחמת הסעודה א דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה
עליהם ללפת בהם את הפת [ב] כגון בשר ודגים וכצ"ל וירקות ונבינה ודייסא ומיני מלוחים אפילו אוכלם
א בלא פת אין מעונים ברכה לפנייהם דברכת המוציא פוטרתן ולא לאחריהם דברכת המזון פוטרתן ואם הם דברים
הבאים שלא מחמת הסעודה דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת ב [ג] כגון תאנים (ב) וענבים
(א) וכל מיני פירות (ועיין לעיל סימן קס"ח סעיף ח') אם אוכל אותם בלא פת מעונים ברכה לפנייהם דברכת המוציא
אינו פוטרן דלאו מעיקר סעודה הם [ד] ואינם מעונים ברכה לאחריהם דכיון שבאו בתוך הסעודה ברכת המזון פוטרתן

באר היטב

(ו) לא. כתב נמרדכי סוף פרק הראשון דהאכסנא והאורח לא יצרך הטוב
והמטיב, כי אין זה הטעם, כיון שאינה שלו, ע"כ. ופירש הב"י דעמו שהאורח
לא יצרך, רק הבעל הבית. והוא חולק עליו, למה לא יצרך על מה שהומין לו
הקצ"ה מיני יטות לשמות, אף על פי שאינו שלו, ע"ש. והב"ח כתב דהמרדכי
ר"ל שהאורח לא יצרך אלא הבעל הבית מצדו, והאורח יוצא בצרכו, וכתב
דה"י נקטין, וכן פסק השלטי גבורים. והמ"א [פ"ק ד] חולק וכתב דספק
נדרות להקל, ולא יצרך לא האורח ולא הבעל הבית, כשאין בשלחן אחד מצד
ביתו. ומכל מקום כתב דאם הבעל הבית נותן הקנקן על השלחן כמו שעושין
בסעודות גדולות, כולן שווין לטובה, ומצדו הטוב והמטיב. ואם אין שומין
כאחד, רק כל אחד נחמד אחד, פשיטא דאין לצרך, ע"ש. ונמשכות פרט שושן
כלל א' סימן י"ב האריך הרבה להקשות על המ"א, והעלה דהאורח יכול לצרך
הטוב והמטיב, וכן בעל הבית השומה עמו, וכן ראיתי נוהגים צפני גדולי הדור
לצרך האורח הטוב והמטיב. וכן כתב הרב אור חדש דף כ"ט ס"ק ח' [נדרות הטוב ומטיב אות ט], ומתן טעם משום דהוה כאלו נותן לו היין המוציא כולו במתנה,
וכדידה דמי, ע"ש. לכן כדי ללכת מספק, כשנותן הבעל הבית לאורח לצרך, יס לומר האורח לבעל הבית או הבעל הבית לאורח, דבזה שנותן לו לצרך הוא היין
כלו שלו, כדי שיוכל לצרך הטוב והמטיב אליהם דכולי עלמא [ע"כ]. או יאמר שהמתנות היין יהיו שלו, שאם נותן לו אם כלו שזו לא יוכל בעל הבית לצרך עליו
הטוב והמטיב, עיין בפרט שושן (סימן) שם: (ז) דשירות. עיין גינת ורדים [אות] כלל א' סימן מ"ד מ"ה. וצד אהרן [הגב"ה]. הטעם שמתן הטוב על
היין ולא על הפת, עיין לעיל [סעיף ו] [הגה] ונכנסת הגדולה [הגב"ה] [סעיף ו] ובספר שמע שלמה דף ל"א ע"א:

קעז א. דק. ואין זהם תואר לחם, שצריך לצרך צורה מיני מזונות. כמבואר סימן קס"ח סעיף י'. ופת פוטרתן, דנאים להמשיך תאומ המאכל, ב"ח.
ועיין סימן קס"ח סעיף ח' וסעיף י"ג דאפילו אינן צאין להמשיך, פת פוטרתן, כיון שהן עומן מזון, מ"א:

קעז א. פת. דהן טפלים לפת. ואם אין חפץ לאכול פת ואוכל מעט פת ומצרך עליו המוציא, לא י פוטר המאכלים, דהא לא קיימא לן כמאן דלומר
פת פוטר כל מיני מאכלים, אלא דוקא בקובע סעודתו על הפת אמרין דכל המאכלים מחמת הפת הן צאים, אצל כשאין חפץ לאכול פת אינו פוטר,
וכל שכן אם אוכל פחות מכחית. ואפשר לומר כיון דדרך לקבוע סעודה עליהם הפת פוטרתן, לכן יצרך עליהם ולא על הפת, אם לא בשבת ויום טוב, מ"א
[פ"ק א]: (ב) וענבים. הוא הדין כל דבר שצא לקנות, ואפילו היה לפניו בשעה שצריך המוציא. ואפילו פירות מבושלים, דאין פת פוטרתן, כיון שאין שייכים
לפת, מ"א [פ"ק ב, ט]. וכן כתב של"ה. ועיין במשנת גינת ורדים [אות] כלל א' סימן למ"ד ל"א ובפרט שושן כלל א' סימן ו':

ביאור הגר"א

[ח] [סעיף ד] והוא הדין כו'. שם [נס, ב] ד"ה התם כו': [ט] [סעיף ה] אם רבים
כו'. עיין תוספות [שם] מ"ג א' ד"ה הואיל כו' ורבינו יחיאל כו': [י] [הגה]
אב"ה כו'. מתניתין שם [מב, א]: [יא] [סעיף ו] אם כו'. דבזמן זה עדיין חדש
הוא ומשנתו הטעם, וכמו שכתוב בעדות ריש פוקי ו' ועל כו'. וכן כתב
הרא"ש שם בשם ר"ח [ג]:
קעז [א] [סעיף א] דהיינו כו'. עיין תוספות שם [ברכות מה, א] ד"ה בריך כו'
ונראה כפירוש רבינו חננאל כו'. [ד] ותלמיד רבינו יונה [שם, א] ד"ה

(מ) אפלו הסבו יחד. הגה דלא יכולין (מא) לענות אמן (טור), (מב) משום דחישנין שמא יקדים קנה לו שט. הגה (מג) ויש אומרים דאם אמר להם סברי רבותי, וישמעו ויכנונו לברכה ולא יאכלו אז ויענו אמן, (מד) אחד מברך לכלם, [ט*] וכן נוהגין (הגהת מיימוני פרק ז מהלכות ברכות ומדרכי סוף פרק כיעד מברכין וטור בשם רש"י). (מה) ויאמר סברי רבותי, רוצה לומר, סוברים אתם לצאת בברכה זו, ולא יאמר ברשות רבותי, וכן (מו) כל מקום שמברכין על הזין משום ברפת הזין שבתוך הסעודה (מו) אין אומרים ברשות אלא סברי, מטעם שנתבאר (בית יוסף סימן קסז בשם שבולי הלקט):

קעה דיני ברפת הטוב והמטיב על הזין. ובו ו' סעיפים:

א. הכיאו להם (א) זין אחר אינו מברך בורא פרי הגפן, אבל מברך עליו (ב) הטוב והמטיב. הגה א ברכות נט.

שערי תשובה

(א) והמטיב. עין באר היטב. ובכרפי יוסף כתב דברים פליגי על מהרי"ל, עין בטור סימן חעג ובמאמר חמץ להרשב"ח שכתב שיקול לברך הטוב והמטיב, וכתב בכרפי יוסף בעבדא שקביל פסח אחר כוס קדוש ראו שהזין גרוע ונסתפקו אם לשלח אחר זין משבח שלא לכנס בספק

6. והמטיב. כתב מהרי"ל, יש אומרים שאין מברכין הטוב והמטיב כליל פסח שלא להרבות בכוסות, עד כאן לשונו. וכתב המגן אברהם, ונראה לי שלא ישתה משני מיניו, מגן אברהם, עין סימן קסז סעיף ו:

באור הלכה

ח [ט*] וכן נוהגין. ומשמע מפרי מגדים דהדור מצוה לית בזה ותינו, אף דבעלמא היכא שאחד מוציא את חברו יש בזה משום הדרת מלך, משום דלדעה ראשונה אסור לעשות כן, והוא דעת רב הפוסקים ונהם רבנו אלחנן ורפנו יונה ורא"ש ומדרכי והנהגות מיימוני, פמבאר בבית יוסף, וגם הרא"ה סובר כן, והיש אומרים הוא דעת רש"י לחור, אלא שנהגו כן, אף דהמעצן בשבלי לקט יראה דדעת רב האי גאון ועוד כמה ראשונים דסבירא להו כרש"י, ועל כן יש מקום להמנהג ואין למחות בו, מפל מקום הדין כמו שכתבנו דהדור לא שייך בזה:

ברכה ראשונה, ואינו מברך, ונכון שיברך מתחלה על מעט צוקע"ר' לפטר את הקאנ"ע. וכל זה שייך רק לענין חל, מ"א אבל בשבת ויום טוב בשחרית אין שייך כל זה, דהרי בודאי כבר קדש על הכוס, וממה נפשך אם קדש על הזין הלא פוטר כל המושקין וכאפן המבאר לעיל בסעיף קטן ג, ואם קדש על השכר וכיוצא בזה, הלא מברך שהכל וממילא נפטר גם זה: ח (מ) אפלו הסבו יחד. רוצה לומר, ולא כמו דאמרין בעלמא [קסז סעיף יא], דאם הסבו יחד אחד מוציא כלם, ועדיף טפי משום ברב עם הדרת מלך, אבל בברכה שבתוך הסעודה לא יעשו כן: (מא) לענות אמן. ואף דקיימא לן בכל מקום דשומע כעונה, וענית אמן אינו מעכב כלל לענין לצאת בהברכה, חישנין שמא יענו אמן ויסתפקו [רא"ש וטור]: (מב) משום דחישנין וכו'. הינו, משום דעוסקין אז באכילה ואין בית הבליעה פנוי. ומבאר בפוסקים, דלדעה זו י"א אף אם יניחו מלאכל ויכינו עצמם לשמע הברכה ולענות אמן גם כן לא מהני, דמפל מקום חישנין שמא לא יתירו להפסיק מלאכל ויבואו לידי ספנה [דרישה]: (מג) ויש אומרים וכו'. דהם סבירא להו השעם דאין אחד יכול להוציא חבירו בברפת הזין שבתוך הסעודה, משום דטרודים הם לאכל ולא יתנו לב לכוון לשמע ולצאת, ולכן אם אמר מקדם שיברך, סברי מורי, ומניחים פלן לאכל ויכנונו לבם להברכה, שפיר דמי, וגם משום ספנה סבירא להו דאין כאן, כיון שפסקו מלאכל ויתנו לב לשמע הברכה ולצאת, כנ"ל: (מו) כל מקום וכו'. רוצה לומר, כשאחד מוציא חברו, כמו קדוש והבדלה וכהאי גוונא. ובחפה וברית מילה י"א שאין נוהגין לומר סברי כלל, הוא י"א משום דרק במקום שצריך נטילת רשות אומרים על הזין סברי במקום רשות, אבל בחפה ומילה י"א שאין נוטלין רשות י"א אין לומר סברי כלל: (מז) אין אומרים ברשות. פרוש, אף דהיה ראוי לומר יותר ברשות שהוא נטילת רשות מהמסבין שחפצים בו שיוציא אותם בברכתו, אלא משום ברפת הזין שבתוך הסעודה דמכרח לומר סברי כדי שיפסיקו מלאכל, י"א נהגו לומר לשון זה בכל מקום שמברכין להוציא אחרים:

קעה א (א) זין אחר. רוצה לומר, שמתחלה ברוך על זין שבתוך המזון, ואחר כך הביאו לו עוד זין, אפלו הוא ממין אחר, אפלו הכי נפטר בברכה ראשונה. ועין לעיל בסימן קעד סעיף ה: (ב) הטוב והמטיב. ומברך אותה בשם ומלכות, והוא הודאה על רבוי

שער הציון

ורשות אין צריך לטל פיון שנטל רשות מקדם שהתחיל לברך, ולכן אין לומר עתה גם סברי, ואף דתלבוש הצריך לומר, עין שם, האליה רבה כתב שאין נוהגין כן. ומכל מקום טוב שהמברך על הכוס ימתין מלברך עד שיגמרו הכל יראה את ה' וגו' שנהגין לומר, עין באליה רבה: נד. אף דהאליה רבה הקשה עליו מדברי השבלי לקט, המעין שם יראה דלפי טעם הרמ"א שהעתיק תחלת דברי השבלי לקט בשם רב האי גאון, דברי המגן אברהם נכונים הם, וסוף דברי השבלי לקט שהביא האליה רבה על כרחך שיטה אחרת היא, עין שם: נה. עין פ"ח ושבלי לקט בשם כמה ראשונים עוד טעמים להמנהג:

מו. ואפשר דמה שרגילין לקח מעט י"א אחר שאוכלין דגים או דג מלוח הוא גם כן בכלל טפל אם הוא רגיל בכך ופטור לכלי עלמא: מז. עין לקמן בסימן ריב: מח. מגן אברהם: מט. דבליקה הלא יכול לקדש על הפת: מ. ג. ולענין דיעבד, מסתימת השלחן ערוך משמע דאינו מעכב, וכן הנמכ"ס וכל הפוסקים סתמו בזה, אכן פתוספות ברכות מג, דבור המתחיל הואיל, משמע שם ברכי רבנו אלחנן דלעכובא הוא, וכן משמע בחדושי הרא"ה על הרי"ף: נא. מגן אברהם, ופרוש דכרי נראה דהינו משום דהתם הבעל ברית ובעל החתנה מכבדים אותו: נג. ואפשר דמהי טעמא אין אומרים סברי על כוס ברפת המזון,

תרנוב: 1. סוכר 2. קפה 3. שבת (צמח ריחני).

(ג) אף על גב שאין לו עוד מן ^(ב)הראשון (בית יוסף). (ד) ולא דוקא הביאו להם מחדש, אלא הוא הדין אם היה להם מתחלה שתי יינות, מברכין על השני הטוב והמטיב. הגה ודוקא (ה) שלא היו לפניו יחד כשברך בורא פרי הגפן, אבל היו בידו אין צריך לברך (ו) אלא בורא פרי הגפן, כמו שיתבאר סעיף ג (דעת עצמו להשוות הטור עם מרדכי פרק הרה"ה) (בית יוסף): **ב. במברכין הטוב והמטיב על כל שני יין מן הסתם, אפלו אינו יודע שהשני משבח מהראשון, כל (ו) שאינו יודע שהוא גרוע (ח) ממנו.** הגה (ט) ואין חלוק בין שניהם חדשים (י) או אחד חדש ואחד ישן (בית יוסף בשם תוספות פרק הרה"ה וטור ותרומת הדשן סימן לד), ואפלו שניהם ממנו (יא) תוך שלשים יום. יש אומרים דאם שניהם תחלה יין אדם והביאו לו יין לכן, אף על פי שהוא (יב) יותר גרוע מברך הטוב והמטיב, לפי שהוא בריא לגוף (יג) יותר מן האדם (מרדכי פרק ערבי פסחים): **ג. יהביאו לו יין רע ויין טוב כאחד, יברך**

ב שם בתוספות.
ג מרדכי שם בשם אבי העזרי.

שערי תשובה

ברכת הטוב והמטיב, והשיב דודאי חובת גברא לעשות מצוה מן המבחר, וראיה מ"ש"ת חכם צבי סימן מה, עין שם. ודאית דבקה גם מהרי"ל מודה, שהרי אינו מרבה בכוסות, דהאי מקצת לה לכוסות של מצוה, והרי יש להם מהראשון ושפיר יכולין לברך הטוב והמטיב אלא דכלי עלמא, עין שם. ומשמע קצת דאם לא היה להם מן הראשון אפשר שאין להביא מחדש בכרי שלא לקנס לבית הספק בענין ברכת הטוב והמטיב, ונראה דמקל מקום דמשום מצוה מן המבחר שפיר דמי להביא מן המשבח, דהכיבא מצוה בשעתה אף שלא יברכו הטוב והמטיב מחמת הספק, וכמו שקבח בכרכי יוסף שם, שכן דעת הראב"ד והרמב"ם שלא לברך ויש לחוש לדבריהם, וכן כתבו מהרי"ש ושל"ה, עין שם: (כ) הראשון. עין באר היטב. ועין בסעיף קטן שלפני זה שספק ברכות להקל. וכמב ברבי יוסף בשם מהרי"א מולכו, אם ערב יין הבא מחדש בחור יוני, אם הרב מהנין הבא

ואחר כך יברך על אחד מהם בורא פרי הגפן ואחר כך על השני ברכת הטוב והמטיב יב האריך והעלה כש"ז, עין שם: **ד. לגוף.** ואם שמה לכן תחלה ואחר כך אדם שהוא משבח יותר, מברך (כ"ח), ובסתם אינו מברך, מגן אברהם ושיורי נקסט הגדולה

משנה ברורה

הגפן, וכדלקמה [לבוש]. ודעת הלחם חמודות, ד'דכשהם בביתו בשעת ברכת בורא פרי הגפן, ודעתו לשותתם, כמנח לפניו על השלחן דמי, ואין צריך לברך ברכת הטוב, וספק ברכות להקל: (ה) שלא היו לפניו וכו'. או ששעבר וברך על הגרוע תחלה, צריך לברך ברכת הטוב על היין השני: (ו) אלא בורא פרי הגפן. רוצה לומר, על היין המשבח, וממילא נפטר היין הגרוע מכל וכל, וכן פסקו האחרונים: **ב. שאינו יודע שהוא גרוע.** אבל אם יודע שהוא גרוע אפלו מעט, לא יברך עליו אף שהוא מין אחר [אחרונים]: (ח) ממנו. כתב הט"ז, דוקא אם הוא מסתפק שמא הוא גרוע רק ממנו, אבל אם הוא מסתפק שמא הוא גרוע מאד עד שאינו ראוי לשתות אלא מדחק, לא יברך עליו ברכת הטוב: (ט) ואין חלוק וכו'. הינו, בין לענין ברכת בורא פרי הגפן, שאין צריך לברך אפלו מחדש ליין, ובין לענין ברכת הטוב, שצריך לברך אפלו כששניהם חדשים [הגר"א], והטעם, דכיון שהובאו משני כלים חשיבי כשני מינים וכדלקמן בסעיף ו: (י) או אחד חדש וכו'. ודוקא מחדש ליין, אבל מיין לחדש בסתמא לא, אלא אם כן ידוע לו שהחדש ההוא טוב כמו היין [עשרת זקנים ואלהי רבה ושאר אחרונים]: (יא) תוך שלוש יום. לאפוקי ממאן דסביקא לה דאם שניהם תוך שלוש יום, אין חביב עליו כל כך ולא יברך עליו ברכת הטוב, קא משמע לן: (יב) יותר גרוע. רוצה לומר, גרוע קצת, אבל אם הוא גרוע הרבה לא יברך: (יג) יותר מן האדם. ומפל

היין שנזדמן לו ונעוד כתבו ^אהספרים טעם לגסח זה, כי ידוע שהאדם צריך למעט בתענוגי העולם, ויין הלא מביא לידי שמחה ויכול לבא לידי קלות ראש, לכן סדרו גסח זה של הטוב והמטיב שיודע שבברכת הטוב והמטיב שבברכת המזון תקנו על הרוגי ביתר שנתנו לקבורה, ועל ידי זה יזכר יום המיתה ולא ימשך אחר היין הרבה. ודוקא על יין שבתוך המזון [או שהיו מסבין לשתות בלא אכילה ואחר כך הביאו להם יין אחר, וכדלקמה בסעיף ה בהג"ה], אבל על כוס של ברכת המזון אין צריך לברך עליו ברכת הטוב והמטיב, אף שהוא מין יין אחר, ד'הא כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון [מגן אברהם]. בלילי פסח טוב לכתחלה שלא לשתות עוד מין אחר של יין ^אבתוך הסעודה, כדי שלא יצטרך לברך עליו הטוב והמטיב ויהיה נראה קצת פמוסיף על הכוסות, אף אם הוא צמא וחושק לשתות ממנו, יכול לברך עליו הטוב והמטיב [אחרונים]: (ג) אף על גב שאין לו וכו'. עין במגן אברהם בשם פוסקים שיש דעות בזה, ^אועל כן הכריעו לדינא דאם יש להם מן הראשון והביאו השני כדי שישעמו יין אחר משנה מן הראשון, מברכין עליו הטוב והמטיב, אבל אם אין להם כלל מראשון, אם כן לא מחמת שני הביאו אלא מפני שכלה הראשון, אין מברכין עליו, שאין בזה רבוי טובה כל כך: (ד) ולא דוקא וכו' מחדש. רוצה לומר, שהביאו להם עתה בבית, אלא הוא הדין אם היה להם מתחלה שתי יינות בבית ודעתו לשתותם, אלא שהיין השני לא היה מוכן לפניו על השלחן בשעת ברכת בורא פרי

שער הציון

בשם רבב"ז ואלהי רבה ושאר אחרונים הרבה: ה. אבל אין כונת המספר שהביאו לו אחר שכבר שמה היין הראשון, דנה לא היה מביא המספר במלתא דפשטא כל כך, וכבר נתקשה בזה הט"ז ומה שתרץ דחיהו האליה רבה ונפרי מגדים. וכן מגן אברהם והגר"א משמע דלא נבאורו, אלא כמו שפרשתי [אלהי רבה]: ו. וכי קאמר הטור ושלחן ערוך, אלא הוא היין אם היו להם שני יינות, הינו, אף על פי שהיה להם במרתפם, ודעתו היה בשעת ברכה להביאם ולשתותם, מקל מקום כיון שהביאם אחר הברכה לבית, הוא בכלל שני יין [שם בלחם חמודות]: ז. ב"ח וט"ז ומגן אברהם וכן מוכח בסעיף ג: **ב. ח. ב"ח ומגן אברהם ושאר אחרונים, דלא כט"ז:**

קעה א. א. רבנו בחיי הובא בחדושי ר' עקיבא איגר ואלהי רבה בשם בנימין זאב: **ב.** ובהדושי ר' עקיבא איגר הביא, דלפי מה שקבח בספר בית יהודה דנגמלך או שהיה שני מקום דצריך לברך עליו בורא פרי הגפן, ממילא אין שיה ברכת הטוב והמטיב, והוא ענין חדש ואין שך לזון ששחו מקדם, אם כן הוא היין בנדרון זה בלאו הכי אין צריך לברך הטוב והמטיב, דהא צריך לברך בורא פרי הגפן עליו ואין שך לזון שבתוך הסעודה: **ג.** אבל לקח יין אחר טוב למנוי הכוסות גופא, כגון ששעם כוס הראשון ולא ערב לו היין, לכלי עלמא יכול לקח מין אחר של יין לכוס שני ויברך עליו בורא פרי הגפן ולדין דנהיגין לברך על כוס שני, כבסימן תעוד וגם הטוב והמטיב [פרי מגדים ושערי תשובה]: **ד.** מגן אברהם

עת. באר הגולה

מיד בורא פרי הגפן (יד) על הטוב ופוסט אַת הרע, ולא יכרך על הרע תחלה בורא פרי הגפן, כדי לברך אחריו הטוב והמטיב, כי לעולם יש לברך על העקר ועל החביב תחלה: ד. יאין לברך הטוב והמטיב אלא אם כן יש אחר ^(טו) עמו, דהכי משמע הטוב לו והמטיב לחרו, והוא הדין אם אשתו ובניו עמו, אבל אם הוא יחידי ולא: ה. יאם רבים מסבים בסעודה, פל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב, ולא יכרך אחד לכלם, דחישנין שמא יקדימו קנה לושט כשיענו אמן. הגה אבל אם היו מסבים לשתות בלא אכילה, אחד מברך לכלם ^(ועין לעיל סוף סימן קעד): ו. ייזן של שתי חביות והכל ממין אחד, אם בתוך ארבעים יום לבצירתו שמוהו בשני בלים, ^(טז) חשיבי כשני מינים ומברכין עליו הטוב והמטיב, ואם לאחר ארבעים יום חלקוהו אין מברכין עליו, הואיל והכל ממין אחד:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

מחדש מברך הטוב והמטיב על ברכך שפסק בשלחן ערוך סימן רח וסימן ריו, ענין שם, ולפי עניות דעתי צריך עיון בזה, שעקר ברכה זו על שטועם עכשיו טעם משבח יותר מבחילה, אין זה תלוי ברב ומעוט אלא במשביח ואינו משביח, ואם טועם עתה טעם מן משבח אף שהוא על ידי תעורבות המעוט יש לברך, ודעת לנכון לקל לחלק בין ההיא דסימן זה וסימן ריו, ועין לקמן סימן רכ לענין מין מבשל שתעורב ביו אע"פ מבשל, ענין שם:

אחר מדרש דעתם לשלוח גם מן הראשון, מברך הטוב והמטיב, ענין שם שכתב דבזה הענין דבין אש שתי יארבון ושמוען מהיין האחד ומיניין השני לא שתה אלא אחד ברתם סעיה קאן ה: **ו. לא.** כתב במדריכי סוף פרק הירואה, דהתאכסניא והאורח לא שיהארוח לא יברך רק הבעל הבית, והוא חולק עליו למה לא יברך על מה שהזמין מרדכי ורצה לומר, שהאורח לא יברך אלא הבעל הבית מברך, והאורח יוצא בברכתו, להקל ולא יברך לא האורח ולא הבעל הבית כשאין בשלחן אחד מבני ביתו, ומכל לשון שוין לטובה ומברכין הטוב והמטיב. ואם אין שותין באחד רק כל אחד בחדר התקשות על המגן אבריהם והעלה, דהאורח יכול לברך הטוב והמטיב וכן בעל הבית הרב אור חדש דף כט סעיה קאן ח, ונתן טעם משום דהיי כאלו נתנו לו היין המוכא בברך, יש לומר האורח לבעל הבית ולא הבעל הבית לאורח דבזה שנותן לו לברך הוי היין ויהיה שלו, שאם נתנו לו את כל שוב לא יוכל בעל הבית לברך ענין האורח הוי היין ויהיה שלו, השעם שתקנו הטוב על היין ולא על הפת, ענין לבוש ובקנסת הגדולה דף לא ע"א:

וְכַתֵּב הַמִּגֵּן אֲבִרָתָם, דָּגָם הַבַּעַל הַפִּית לֹא יָכוֹל לִזְמֹר בְּרָכָה זֹאת בְּאָפֶן זֶה, אִם לֹא שֶׁהַבַּעַל הַפִּית הָעֶמִיד הַקָּנֵן עַל הַשְּׁלֵחֹן לִשְׁתוֹת מִי שִׁינְיָה, הָיִי כְּשִׁתְּפוֹת וַיְכּוֹל אֶף הָאוֹרֶחַ לְבָרֶךְ, וְאַשְׁתּוּ וּבְנָיו, בִּינוֹן שְׁצָרִיד לְפָרֻסָּן הָיִי כְּאֵלוֹ יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק בּוֹ. גַּם בְּעִינֵי שִׁישְׁתּוּ בַּחֲבוּרָה בִּיחָד, וְלֹא זֶה בַּחֲדָר זֶה וְזֶה בַּחֲדָר זֶה. גַּם הַסְּכִימוּ כִּמָּה ^{טז} אַחֲרוֹנִים, שֶׁאֵין לְבָרֶךְ בְּרַפְתּ הַטּוֹב אֲלֵא כְּשִׁשְׁתּוּ שְׁנֵיהֶם מִשְׁתֵּי הַיֵּינוֹת, אֲבָל אִם שְׁתּוּ שְׁנֵיהֶם רַק מִיֵּין הָרֵאשׁוֹן וּמִיֵּין הַשֵּׁנִי שְׁתֵּה רַק אֶחָד אוֹ לְהַפְךָ, אֵין לְבָרֶךְ. ”כְּתִבוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּכִרְפַּת הַטּוֹב יְכוֹל לְבָרֶךְ בְּדִיעֶבֶד אֶף שֶׁכָּבַר שְׁתֵּה וְנִזְכֵּר כְּשֶׁהָיִין בְּפִיו, שְׁבוּלְעוּ וּמִבְרָךְ אַחֵר כֵּךְ, אֲבָל אִם נִזְכֵּר אַחֵר שֶׁכָּבַר שְׁתֵּה, אֵין פְּדָאי לְבָרֶךְ, וּמִיָּהוּ, כְּשִׁשְׁשׁ עוֹד יֵין בַּקָּנֵן, לְכֻלִּי עֲלֵמָא יְכוֹל לְבָרֶךְ, דְּדָמִי לְמִי שֶׁשָּׂכַח לְבָרֶךְ הַמִּזְצִיא וְנִזְכֵּר קִדְּם גִּמְרַ עֲסוּדָה [פְּרִי מִגְדִּים]: ו (טז) חֲשִׁיבִי כְּשֵׁנִי מִיָּנִים. דְּכִינוֹן שֶׁכָּל אֶחָד הִיָּה תּוֹסֵס בַּחֲבִית בְּפָנָי עֲצָמוֹ, בְּשַׁעוֹר זָמֵן זֶה עֲדִין חֲדָשׁ הוּא וַיְכּוֹל לְהִשְׁתַּנּוֹת כָּל אֶחָד בְּטַעְמוֹ, מִה שֶׁאֵין כֵּן אַחֵר אֲרַבְעִים יוֹם הוּא בְּכֻלָּל יֵין יֵשֵׁן וְאֵין מִשְׁתַּנָּה טַעְמוֹ, וּמִיֵּין אֶחָד הוּא וְאֵין זֶה בְּכֻלָּל שְׁנֵי יֵין:

מָקוֹם ט' אִם שָׁתָה לָכֵן תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף הַבִּיאוּ לוֹ אָדָם, מִכֶּרֶךְ עָלָיו בִּרְכַּת הַטּוֹב אִם יוֹדֵעַ שֶׁהָאֵדָם מְשֻׁבָּח יוֹתֵר, 'אֲבָל בִּסְתָמָא לֹא, מִפְּנֵי שֶׁהִלְכֵן בִּרְיָא יוֹתֵר לְגוּף וְנִחָשׁב אָדָם לְגַבְהָ כְּגִרּוּעַ מִמֶּנּוּ: ג' (יד) עַל הַטּוֹב וְכוּ'. וְאִם מִסְפֵּק לוֹ אֵיזֵהוּ טוֹב וְאֵיזֵהוּ רַע, "מֵתֵר לוֹ לְכַתְּחִלָּה לְכַרֵּךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן עַל הָאֲחֵת וּבִרְכַּת הַטּוֹב עַל הַשְּׂנִי, אִף שֶׁהוּבְאוּ לִפְנֵינוּ לְכַתְּחִלָּה שְׂנִיָּהֶן כְּאֲחֵת. וְזֵהוּ מִדִּינָא, "וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לְהִדָּר כְּשֵׁשׁ לוֹ סִפֵּק אֵיזֵהוּ טוֹב, שֶׁמִּתְחִלָּה יִסְלַק אֲחֵת מִן הַשְּׁלִיחַן, וְאַחֵר כֶּף 'כֶּרֶךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן עַל הָאֲחֵת, וְאַחֵר כֶּף 'כֶּרֶךְ בִּרְכַּת הַטּוֹב עַל הַשְּׂנִי וְיֵוצֵא בָּזֶה יָדֵי כָּל הַחֲשָׁשׁוֹת. כָּתֹב בְּאַלְיָה רַבָּה, דִּכֵּן אִם רוֹצֵה לְכַרֵּךְ עַל כִּמָּה יִינֹת, יִסִּירֻם עַל כָּל פְּנִים מִהַשְּׁלִיחַן בִּשְׁעַת בִּרְכָּה רְאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּף כְּשִׁשׁוֹתָה אִפְּלוּ כִּמָּה יִינֹת, מִכֶּרֶךְ עַל כָּל אֶחָד בִּרְכַּת הַטּוֹב: ד' (טו) עֲמוּ. וְשׁוֹתָה "מֵאוֹתוֹ יֵין, אֲבָל אִם אֵינוֹ שׁוֹתָה אֲלֵא הוּא לְבָדוֹ אוֹ שְׁשׁוֹתָה רַק חֲבֵרוֹ לְבָדוֹ, אֵין מִכְרִכִּין עַל זֶה בִּרְכַּת הַטּוֹב. גַּם בְּעֵינֵן דּוֹקָא שְׂיִתִּיָּה לְחֲבֵרוֹ שֶׁתַּפּוֹת בְּאוֹתוֹ הֵינֵן, "אֲבָל אִם הוּא רַק אוֹרֵחַ בְּעֵלְמָא שְׁבַעַל הַבֵּית נָתַן לוֹ לִשְׁתוֹת, טו' לֹא יִכּוֹל לִזְמֹר בִּרְכַּת הַטּוֹב,

ט. ב"ח ומגן אברהם ושאר אחרונים: י. עלת תמיד ומגן אברהם. ואף דלחם חמודות חולק, כתב הפרי מגדים דספק ברכות להקל: **ה**. יא. ט"ז ואליה רבה וחי' אדם: יב. ט"ז: **ד** יג. מגן אברהם ושאר אחרונים: יד. מגן אברהם וחי' אדם, עין שם. ואף דבבבאר היטב הביא בשם פרח שושן לברך בזה, ספק ברכות להקל: טו. אפלו אם נתן לו הכוס במתנה

שו"ת בית יהודה חלק אורח חיים סימן נג

עוד נשאלתי בו ביום על מי שהביאו לפניו ליל פסח שני קנקני' של יין כל קנקן הוא מין בפני עצמו ובירך כוס א' על קנקן אחד וכוס שני שאחר ההגדה מילאו לו מקנקן שני ונסתפק אם יברך עליו הטוב והמטיב. או ששלחו לו ממקום אחר ואינו יודע איזהו יין טוב ובירך כו'.

תשובה בנדון זה יש להסתפק ג' ספיקות. אחד אם מברכין הטוב והמטיב על שתי יינות שהביאום מתחלה בבת אחת. ב' אם מברכין הטוב והמטיב על ריבוי יינות אפי' שלא בתוך הסעודה. ג' אם מברכין הטוב והמטיב על כוסות של חובה או נימא דוקא כוס של רשות.

ובספק א' הנה כתב הטור ז"ל סי' קע"ה וז"ל הביאו להם יין אחר מברכין הטוב והמטיב ולא דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היה לו תחלה שני מיני יינות מברך על השני הטוב והמטיב עכ"ל וכתב מרן ז"ל בב"י וז"ל אבל המרדכי כתב בפ' הרואה בשם אבי"ה שאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד שיש לו לברך מיד בורא פרי הגפן על היין הטוב ופוסט את הרע ולא יברך על הרע תחלה בפ"הג כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כדי להרבות בברכות כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחלה כדאמרי' בפ' כ"מ עכ"ל. משמע דמרן ז"ל מבין בדעת הטור ז"ל במ"ש ה"ה אם היה לו תחלה כו' פירושו שתחלה היו שניהם לפניו ואעפ"כ מברך על השני ברכת הטוב ומשמע ליה למרן דהטור כתב סברא זו לכ"ע דהיינו אפי' לסברת רשב"ם שהביא הטור בסמוך דס"ל דברכת הטוב אינה אלא בידוע שהשני משובח מן הראשון ולסברא זו על כורחין מ"ש הטור דה"ה אם היה לו תחלה ב' מיני יינות כו' דפירושו בשתייהן מונחים לפניו דידוע בודאי שהשני משובח יותר ואע"פ כן מברך על השני הטוב והמטיב דמסתמא שזה שהניח ב' מינין דעתו לברך על ריבויי יינות הטוב והמטיב ומסתמא שמתחלה ידע שהשני משובח דאם לא ידע עד לאחר ההנחה למה הביאו למין שני וכיון דידע הי"ל לברך על החביב תחלה בפ"הג אי ס"ל כסברת המרדכי אלא מוכרח לומר דפליג דמשא"כ המרדכי דס"ל דלעולם יברך על העיקר תחלה וליכא ברכת הטוב והמטיב לסברתו אלא בשלא הביאו לו יין שני עד לאחר שבירך כבר על הראשון.

ומ"מ אפי' לסברת המרדכי אין העיכוב של ברכת הטוב אלא מצד שיש לברך על החביב תחלה בפ"הג ואז לא שייכא ברכת הטוב אח"כ כיון דהשני הוא גרוע אבל אם היו שניהם שוין או שהביאו שתי יינות בסתם ולא נודע איזה מהם טוב או רע לסברת התוס' דמברכין ברכת הטוב כל שאינו יודע בודאי שהשני גרוע. אין לנו עיכוב מצד שהביאו שני המינין בבת אחת דבהא לא פליגי הטור והמרדכי אפי' להבנת מרן ב"י ז"ל ובזה יתיישב לנו דעתו בש"ע שכתב וז"ל ולא דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היה להם מתחלה ב' יינות מברכין על השני הטוב והמטיב עכ"ל ובסעיף ג' כתב וז"ל הביאו לו יין רע ויין טוב כא' יברך מיד בפ"הג על הטוב כו' ע"כ ולכאורה עירב סברת הטור עם סברת המרדכי וזה סותר דבריו בב"י שכתב שחולקי' הם ואיך פסק לדברי שניהם.

ולפי מה שפירשנו נחא דגם המרדכי מודה באם אינו יודע שהשני גרוע דיכול לברך ברכת הטוב לפי סברת התוס' וכן פסק הש"ע ס"ב דאם (דאז צ"ל) אין עיכוב אם הביאו ב' מינין תחלה בבת אחת ובכה"ג מיירי הש"ע בסעיף א' שכתב ולא דוקא הביאו כו' אבל בס"ג דמיירי בידוע בודאי שהשני גרוע דלכ"ע אין לברך על הגרוע ברכת הטוב שפיר פסק דמברך על הטוב והחביב תחלה כיון דהביאום מתחלה בבת אח' ואין כאן מחלוקת בין סעיף א' לסעיף ג'. דמשא"כ לדע' הטור דהבי' סברת רשב"ם על כורחין דס"ל דיברך על הרע תחלה בפ"הג וחולק על סברת המרדכי. וכן ראיתי להרב בעל מגן דוד ז"ל בסוף הסי' שפי' דעת הש"ע כמ"ש ומשמע מדבריו דהוא מעצמו מיישב זה וליתא לענ"ד דגם מרן ב"י כן כוונתו ודוק ומור"ם ז"ל בהג"ה סעיף א' כתב על דברי הש"ע וז"ל ודוקא שלא היו לפניו יחד כשבירך בפ"הג אבל אם היו ביחד א"צ לברך אלא בפ"הג כמ"ש ס"ג עכ"ל וכתב במורה מקום ד"ע להשוות הטור עם המרדכי ע"כ ור"ל דמ"ש הטור ולא דוקא הביאו להם מחדש ר"ל יין אחר ממקום אחר שלא היה מצוי אצלו בבית אלא ה"ה אם הי"ל תחלה שני מיני יינות דהיינו בבת אחת אבל מ"מ עדיין לא הניחום לפניו על השלחן דבהניחום על השלחן דינו כמ"ש בסעיף ג' ונרא' דהוזקק לזה כדי לתרץ דברי ש"ע זה עם זה ולכן פירש בדברי הטור כוונה אחרת חוץ מהבנת ב"י כאלו הש"ע חזר בו מדבריו בב"י.

או י"ל דמודה מור"ם ז"ל דדעת הש"ע היא כדכתיבנא ולא חזר בו בהבנת דברי הטור מהב"י להש"ע אלא דמור"ם דעת עצמו הוא אומר ליישב דברי הטור עם המרדכי ולהשוותם זה עם זה דלא לאפושי פלוגתא והי"ל לפי זה לכתוב ויש אומרים וכו' כיון דהוא חולק על דעת הש"ע אלא דכן דרכו ברוב המקומות לכתוב בסתם אע"פי שהדבר הוא מחלוקת ועיין במגן דוד ס"ק א'.

ומעתה בספק ראשון נר' פשוט דאין לזוז מדברי מרן בית יוסף דלסברתו אפי' הביאום מתחלה בבת אחת על השלחן מברכין על מין ב' הטוב והמטיב וכן דעתו מסתמא בש"ע וכדכתיבנו דעיקר הברכה נתקנה משום ריבוי היינות מה לי הביאו אח"כ או מתחלה וגם אפי' לדברי מור"ם ז"ל כיון שחלה הדין דאם היו ביחד בדין ס"ג ושם מיירי במבחיין בין טוב לרע א"כ י"ל דדוקא בידע אבל אינו מחוייב לבדוק לברר חלק היפה כדי להקדימו ועכ"פ אין החיוב אלא מטעם חשיבות הברכה ולא מטעם ההבאה. וכפי זה נלע"ד דאם עדיין לא הביאו לפניו מין שני אע"פ שהיה בדעתו עליו מתחלה לשותותו אחר הראשון מודה מור"ם ז"ל דיברך דהרי לא נדחית ברכת הטוב אלא מפני היין החשוב שהוא חביב להקדימו הא לאו הכי אפי' היה דעתו לשותותו מתחל' לא תידחה ברכת הטוב ולא אזלינן בזה בתר הכוונה אלא בתר ההבאה לדעת מור"ם ז"ל ודלא כמו שכתב הרב בעל לחם חמודות ז"ל פרק הרואה אות מ"ז וז"ל ורמ"א ז"ל מפרש דהטור נמי לא מיירי אלא כשלא היו לפניו יחד ופירש רמ"י לדבריו **שלא היו לפניו יחד על השלחן**. ולי נראה דכל שהיה לו היינות מוכנים לשותות עכשיו ואפי' אינם על השלחן לפניו דזיל בתר טעמא דלא לאפשיי בברכות וכי קאמר הטור אף ע"פ שהיו לו לעצמו במרתיפו ואי נמי על שולחנו שהיה שותה שם אלא שלא היה דעתו מתחלה לשותות משניהם אבל כשלא היו מוכנים לפניו ואפילו דעתו לשותות משניהם נמי מברך דהא הביאו לו וכו' עד כאן לשונו.

ומשמע דר"ל דבעדיין מונח במרתף אפילו דעתו לשותות ממנו לעולם מברך כיון דנתקיימ' בו ההבא'. וכל שהוציאוהו מן המרתף והכינאוהו לצורך שתייה אפי' אינו מונח על השלחן הוי כמונח ובה לא אמר הטור דיברך הטוב והמטיב כיון דאיכא תרתי שהוא מוכן וגם דעתו לשותותו אין לו לברך והטור לא איירי אלא בחדא מתרי אנפי או שעדיין הוא במרתף אפילו דעתו לשותותו או שהיה במקום שהיה עומד עם שלחנו אלא שלא היה דעתו תחלה לשותותו. וכפ"ז בלא היה על השלחן אלא שהיה מוכן ודעתו לשותותו הויא פלוגתא דרמ"י ז"ל עם הלחם חמודות דלרמ"י יברך ולהל"ח לא יברך. ולענ"ד עיקר כדכתיבנא דהרי אם לא היה עומד על השלחן ממש למה תידחה ברכת הטוב דהרי אינו חייב להקדי' החביב אלא כשהיו שני המינין לפניו ממש דאפי' הך דסי' רי"א דמקדי' מין ז' או מין החביב לא אמרו אלא בהיו לפניו. וכן נראה **סתם לשון הרמ"א ז"ל כדברי הלבוש** מדתלה החילוק בסעיף ג' ודוק. ואחר כותבי זה ראיתי להרב בעל שירי כנ"ה ז"ל בהגהת ב"י אות ט' שכתב בכוונת הש"ע מעין מה שכתבתי לעיל בס"ד. ועיין בגינת ורדים.

ובספק שני דבר פשוט הוא דברכת הטוב והמטיב שייכא בכל ענין בין בתוך הסעודה בין שלא בתוך הסעודה דהרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' ברכות היו מסובין לשותות יין ובא להן מין יין אחר כו' דמשמע דלא היו מסובין בתוך הסעודה אלא שהיו מסובין לשותות יין לבד וכן מוכח מדכתב הטור והביאו מור"ם ז"ל סעיף ה' דבמסובין בסעודה כל א' מברך לעצמו הטוב והמטיב אבל היו מסובין לשותות בלא אכילה א' מברך לכולם ע"כ ופשוט.

ובספק שלישי נראה דאע"ג דכתב הטור ריש סימן תע"ג בשם מהר"ם מרוטנבורק ז"ל ששאלוהו אם יכולין לברך על שינוי יין הטוב והמטיב בליל פסח והשיב שיכולין לברך שאינו נראה כמוסיף רק אם יברך בפ"הג כמו שבירך על הכוסות וכו' ע"כ. היינו בשינוי יין ששותה בתורת רשות חוץ מד' כוסות של חובה ועל זה נשאל הרב אם יש בו כמוסיף אבל בשינוי יין שיהיה בכוסות של חובה נראה דאין לברך כיון דעל כרחו הוא שותה ולא סגי בלאו הכי אין זה נקרא ריבוי טובא דאע"ג דהוי ריבוי טובא לגבי המינין אינו נחשב ריבוי לגבי השתייה גופה דאינו תלוי ברצונו שלא לשות'. ועוד דמשמעות הברכה היא על ההנאה שנהנה בשתיית שני מינין ולא שייכא אלא במידי דאית ביה הנאה משא"כ בכוס של מצוה הרי מצות לאו ליהנות ניתנו ואין זו חשובה הנאה לגבי ברכת הטוב ותדע דהא למאן דאמ' דמברכין בפ"הג על כל כוס של חובה ודאי דלדידהו לא שייכא ברכת הטוב בשינוי יין דבמקום ברכת בפ"הג מסולקת ברכת הטוב כמו שהוכחתי בס"ד במקום אחר. וכיון דלהאי מאן דאמר ליכא ברכת הטוב בארבעה כוסות ממילא נשמע גם לדידן דאין מברכין בפ"הג על כולם. אין לברך גם ברכת הטוב כיון דשתיית הכוסות היא חובה וזה דלא כדמשמע מדברי הרב בעל מגן אברהם ז"ל ריש סי' קע"ה וז"ל ונ"ל כשבירך ב"המז = ברכת המזון = על יין אחר א"צ לברך הטוב והמטיב דהא כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון עכ"ל. דליתא לענ"ד אם מטע' שאין מברכין ברכת הטוב במקום בפ"הג ואם מטעם שאין מברכין אותה אלא על כוס של רשות ולא על כוס של חובה כנלע"ד.

אליהו רבה

כתב לחם חמודות [פ"ט אות מח] מצאתי כתוב נסתפקו אם ראובן ושמעון מסובין ושותין כל אחד מיינו, ושוב נתן ראובן לשמעון את כוסו, אם יברך הטוב והמטיב כיון שגם ראובן נהנה מזה היין, או כיון שאין שינוי אלא לדידיה לא ע"כ. ולענ"ד יש להביא ראיה מר"ד אבודרהם הנ"ל דיברך, דהא כ[ש]אחרים (ש)שותין לא ידע שיש בהם שינוי, וגם הב"י לא חלק אלא משום שאינם ביחד עמו משמע דאם הם ביחד מברך ודו"ק:

ש"ת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל א סימן מ

נשאלתי ראובן ושמעון היו מסובין בסעודה ובתחלת הסעודה שתה ראובן לבדו מיינו ולא נתן ממנו לשמעון ואח"כ בא להם יין אחר ורוצין לשתות שניהם גם יחד מן היין השני דלמא כיון שלא שתה שמעון מן היין הראשון אין לו לראובן לברך עתה הטוב והמטיב דמטיב לאחרים בעינן א"ד כיון ששניהם שוין לטובה ביין השני יכול לברך הטוב והמטיב.

תשובה עיקר ברכת הטוב והמטיב לא תיקנוה אלא כשיהיו שנים שותפין באותה טובה דכל אחד מהם מודה ומשבח על הנאת טובה זו שבאה לו שגם אחרים נהנין עמו ושייכי ביה וכן אמרו בפרק הרואה דף נ"ט קיצורו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחינו על שלו ושל חברו אומר הטוב והמטיב וכל היכא דלית אחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב ואף על פי שאמרו שאין צריך לברך על שינוי יין מברך עליו הטוב והמטיב והיינו בדאיכא בני חבורה דשתו בהדיה וכפי זה בנדון דידן כיון דברכ' הטוב והמטיב הוקבעה על הנאת ריבוי יינות אם כן צריך שיהיו המסובין נהנין מאותם ריבוי יינות ולכן היכא שיהיו מסובין בסעודה ושתו יין ואחר כך הביאו להם עוד יין אחר ולא רצה לשתות ממנו רק אחד מן המסובין בלבד לא יוכל לברך ברכה זו דהא אין לו שותפין בטובת הנאת ריבוי יינות שבאה לו ונידון כיחדי שמסיב לבדו שאינו מברך על ריבוי יינות ואי נמי בגוונא דנדון דידן שבתחלת הסעודה לא שתה יין כי אם אחד מן המסובין לבדו ואחר כך בא להם עוד יין אחר ושותים ממנו כל המסובין אין לברך ברכה זו לפי שאין שם הנאה מריבוי יינות אלא אותו יחיד בלבד ששתה מקודם לכן מן היין הא' וכיצד יברך הטוב לי והמטיב לאחרים הרי חבריו שבסעודה אין להם ריבוי יינות.

אמנם אם גם עתה אחר שבא לפנייהם היין השני דעת המסובין לשתות גם מן הראשון גם מן השני ש"ד ומצי כל חד מהם לברך ברכה זו כיון שהיינות לפנייהם ומזומנין לשתות מהם ושמעון גם הוא עתיד ליהנות מריבוי יינות מצי ראובן לברך ברכה זו מיד בבוא היין השני אף על פי שעדין שמעון חברו לא נהנה אפי' מן היין הא' כיון שכבר מוכנים השתי יינות שישתה גם שמעון מהם ואין צורך להקפיד במסיבת הסעודה שבתחלה יהנו המסובין מן היין הראשון כדי שכשיתנו להם מן היין השני יברכו עליו הטוב והמטיב דאע"ג דלא שתה מיינ ראשון אלא גדול שבמסובין ומיד נתנו לו כוס שני מיינ אחר מצי לברך הטוב והמטיב דאע"ג שחביריו שבסעודה עדיין לא נהנה אחד מהם מהיין הראשון ש"ד שכיון ששני היינות מוכנין ועומדין לפנייהם ומיקרבה הנייתוהו הוו להו כאלו כבר נהנו מריבוי יינות ושפיר יש לברך הטוב לי והמטיב לאחרים...

ש"ת פרח שושן חלק אורח חיים כלל א סימן יב

על ראובן ושמעון שהיו מסובין בסעודה ובתחלת הסעודה שתה ראובן לבדו מיינו ולא נתן ממנו לשמעון, ואח"כ הביאו להם יין אחר ורוצים לשתות שניהם ממנו, מי אמרינן כיון שלא שתה שמעון מן היין הא' אין יכול ראובן לברך הטוב והמטיב דמטיב לאחרים בעינן, או דלמא כיון ששניהם שוים מן היין השני יכולים לברך. ובו יתבאר דין הנותן מתנה לחברו אם הנותן והמקבל צריכים לברך הטוב והמטיב או לאו. גם יתבאר היכא שהיינות מזומנים לפניו וא' מהם גרוע כיצד יעשה, וכן אם שניהם כא' טובים. ויתבאר אם האורח יכול לברך הטוב והמטיב.

כתב הרב המחבר בכלל הנזכר [א'] סי' מ' וז"ל, נשאלתי ראובן ושמעון היו מסובין בסעודה, ובתחלת הסעודה שתה ראובן לבדו מיינו ולא נתן ממנו לשמעון, ואח"כ הביאו להם יין אחר ועתה רוצים לשתות שניהם ממנו, דאמרינן כיון שלא שתה שמעון מן היין הא' אין לו לראובן לברך עתה הטוב והמטיב דמטיב לאחרים בעינן, או דלמא כיון ששניהם שוים לטובה ביין הב' יכול לברך הטוב והמטיב. תשובה. עיקר ברכת הטוב והמטיב לא תקנוה אלא כשיהיו שנים שותפין באותה טובה, דכל אחד מהם מודה על טובה זו שבאה לו שגם חבירו נהנה עמו כו'. וכפי זה בנ"ד צריך שיהיו המסובין באותם רבוי יינות כו', ולכן היכא שבתחלת הסעודה לא שתה יין כי אם א' מן המסובין לבדו, ואח"כ בא

להם עוד יין אחר ושותים ממנו כל המסובים, אין לברך ברכה זו כו'. אמנם אם גם עתה אחר שבא היין הב' דעת המסובין לשתות גם מן הא' גם מן הב' שפיר דמי כו', ומצי לראובן לברך ברכה זו מיד בבא היין הב' לפניו אף על פי שעדין שמעון לא נהנה אפילו מן היין הא' כו', שכיון שב' היינות מוכנים ועומדים לפנייהם ומקרבא הנייתהו ה"ל כאלו **כבר נהנו מרובי יינות**, ושפיר יש לברך הטוב לי והמטיב לאחרים, עכ"ל. בקצור.

ואחר לחיכת עפר כפות רגליו נלע"ד דכיון שעדין בני חבורה לא שתו אפילו מן היין הא' אינו יכול ראובן לברך הטוב והמטיב, דאע"ג ששני היינות מזומנים לפנייהם כמ"ש הרב, הזמנה לאו מילתא היא. וכן לשון הגמ' [ברכות נ"ט ע"ב], דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה, משמע דוקא כששותים עמו, וכן לשון הרמב"ם שכתב בפ"ד מה' ברכות [ה"ט], היו מסובים לשתות יין ובא להם מין יין אחר, כגון שהיו שותים אדום ובא להם יין שחור או לבן כו', ע"ש. הרי מבואר דבעינן **שהיו שותים מן האחד תחלה ואח"כ הביאו להם יין אחר**. וגדולה מזו כתב הטור בס' קע"ה, וי"א כיון שאין מברכין הטוב והמטיב ביחיד אף על פי שעל היין שבתוך הסעודה כל א' מברך לעצמו הטוב והמטיב א' מברך לכלם שאם היה כל אחד מברך לעצמו, הוה כל חד וחד יחיד. והטור לא פליג אלא מטעם שאין בית הבליעה פנוי, הא לאו הכי מודה שאחד מברך לכלם כדי שלא יהא ביחיד. וא"כ איך אפשר שאף שבני חבורה לא שתו מן הראשון ולא מן השני יברך בעה"ב הטוב והמטיב.

ונחזור לענין שאלתנו, דנלע"ד שהדבר תלוי בספק וכמ"ש הרב ל"ח בברכות סי' ס"ח, והביאו (הרמ"א) [הרב מ"א] [סי' קע"ה] בס"ק ד' וז"ל, ראובן ושמעון שותין כל א' מיינו ושוב נתן ראובן לשמעון כוסו לשתות, צ"ע אם יברך כיון שגם ראובן נהנה ממנו, או כיון שאין שינוי יין אלא לדידיה לא יברך, עכ"ל. הרי דהדבר בספק, ואף על גב דהרב המחבר כתב ע"ז וז"ל, ומלתא דפשיטא היא שאין לברך זו מאחר שאין ראובן נהנה מיינו של שמעון כו', ע"ש. לעניות דעתי נראה דמידי ספיקא לא נפקא, וטעמא לפי שמדברי הגמ' והפוסקים נראה **דעיקר הברכה תלויה ביין הב' ולכן בעינן שיהיה משובח מן הא' או לפחות שאינו גרוע**, וכיון שהכל תלוי ביין הב' א"כ כל שנהנו מן הב' שניהם גם יחד איכא למימר שיברך הטוב והמטיב אף על פי שלא שתו מן הא'. ובזה יתיישב לע"ד מה שיש להקשות על (הרמ"א) [הרב מ"א] [שבסוף סי' הנזכר [ס"ה] כתב וז"ל, ובתשב"ץ כתב שאם הוא שותה היין הב' לבדו וי"א שלא יברך וי"א שיברך ע"ש. ובמרדכי משמע דאינו מברך וכן עיקר, עכ"ל. דקשה אמאי לא סמך דברי התשב"ץ והכרעתו לדברי הל"ח שכתב לעיל כנז"ל דלכאורה משמע דשקולים הם אמנם על פי מה שכתבתי אתי שפיר דס"ל להמ"א דאפילו מאן דס"ל כנדון התשב"ץ שלא יברך הכא אפשר דיסבור שיברך וטעמא משום דהתם לא שתה מן היין הב' שהוא העיקר כי אם אחד לבדו, אבל בנ"ד שמהיין הב' שהוא העיקר שתו שניהם גם יחד אפשר שיברך, ולכך פלגינהו בתרי בבי לומר דלא ראי זה כראי זה כן משמע מדברי הר"ב עולת תמיד דס"ל שיש לברך שכתב בס' הנזכר ס"ק ד' וז"ל, אא"כ יש אחר עמו פי' ושותה מאותו יין שמברך עליו הטוב והמטיב, אבל אם אינו רוצה לשתות מאותו יין לא יברך הטוב, כ"נ מצד הסברא וצ"ע, עכ"ל. ונראה שכוונתו היא דכיון ששתה מהיין שמברכים עליו הטוב צריך לברך אף על פי שלא שתה מן הא', ולאפוקי מספיקו של הל"ח, או אפשר שבא לאפוקי מדעת מ"ד בס' התשב"ץ שכיון ששתו שניהם מן היין הא' אף על פי שלא שתה מן הב' אלא א' מהם מברך, לזה כתב אא"כ יש אחר עמו כו', פירוש ושותה מן היין שמברך עליו הטוב כו', דבעינן שישתה האחר גם מן היין הב'. ומן התימא על הרב אליא זוטא שהפליג כוונתו לדברים אחרים וכתב עליו וז"ל, ולא ראה בתשב"ץ סי' רצ"ח והכלבו שפסקו הכי, עכ"ל, וכונת הע"ת ברורה כמ"ש.

זאת תורת העולה מכל מה שכתבתי דבין אם שתו ראובן ושמעון מהיין הא' ומהיין הב' לא שתה אלא אחד מהם, בכלם יש להסתפק אם צריך לברך ובפרט בחלוקה זו האחרונה שצריך שישתו שניהם מן הב' כדי שיברכו ואם א"א ספק ברכות להקל. והיכא דהיינות מזומנות לפנייהם קודם שבירך בפה"ג אם הא' גרוע מחבירו מברך על הטוב בפה"ג ופוסט את הרע, ואם שניהם כאחד טובים אלא שהא' משובח מחבירו, בזה איכא פלוגתא דרבוואתא, ולצאת מן הספק יסלק את אחד מהם מן השלחן בשעת ברכה כדי שיוכל לברך עליו אח"כ הטוב והמטיב והאורח יכול לברך הטוב והמטיב וכן בע"ה השותה עמו, ודלא כהמ"א, ומי שנתנו לו במתנה כלים אפילו לדעת מרן שפסק דמברך הטוב והמטיב לא יברך אלא המקבל ולא הנותן, ולעד"ן שגם המקבל לא יברך. זהו הנלע"ד וצור ישראל יצילני משגיאות, אכ"ר

קצת ממנו מברך הטוב והמטיב ואם שתי קודם הלבן ואח"כ הביאו לו אדום שיודע שמשובח ממנו מברך על האדום הטוב והמטיב.

ט) יש לו כמה יינות על השולחן ואינו יודע איזה משובח ורוצה לחוש לדעת הלבוש והעולת תמיד שאין מברכים בשניהם לפניו יש עצה לערב היין הלבן בתוך כוס קידוש דשוב אין צריך לברך על שום יין דנחשב הלבן המשובח בסתמא וכבר טעם טעמו.

י) יש אומרים דאין ברכת הטוב והמטיב אלא אם כן שתי מיין ראשון ומיין שני מכל אחד רביעית בבת אחת.

יא) יש דעות בהפוסקים דס"ל דכל שצריך לברך בפה"ג על יין השני שוב ליכא דין לברך הטוב והמטיב אבל לא ק"ל כן מכל מקום לכתחילה יש לחוש לזה, ועל כן בליל הסדר לא יקח יין אחר לכוס שני כדי שלא יצטרך לברך עליו הטוב והמטיב לחוש לדעות אלו אבל אם לא ערב לו יין הראשון יקח יין אחר לכוס שני ויברך עליו בפה"ג וגם הטוב והמטיב.

יב) כלה יין ראשון מן השולחן ומביאים יין אחר אם אין לו כלל מן הראשון ומביא השני מפני שאין לו מן הראשון אין מברך הטוב והמטיב ואם יש לו מן הראשון ומביא השני כדי שיטעמו גם מהשני מברך הטוב והמטיב.

יג) ברכת הטוב והמטיב מברכים על כל יין חדש שבא להם אפי"י שלישי ויין רביעי ויותר על כל יין מברך אבל אם היו כל היינות לפניו על השולחן ורוצה לברך הטוב והמטיב על כמה יינות יסירם מהשולחן בשעת ברכה ראשונה ואח"כ כששותה מברך על כל אחד ברכת הטוב והמטיב.

יד) ברכת הטוב והמטיב הוא חובה ולא רשות על כן באופן שאין ספק שצריך לברך יזהר לברך ברכה זו ובאופן שחייב מעיקר הדין לברך ורוצה לחוש לאיזה דעות שלא לברך יראה לעשות איזה טעדיקי שלא יתחייב בהטוב והמטיב.

שתי יינות התם מסתמא יש לו כבר טעם אחר אבל כשיודע דשום בטעמם אין לברך, אבל אם אין טעמם שוה אבל שוים הם באיכותם בזה ודאי מברך הטוב והמטיב גם להפמ"ג.

דינים העולים

א) אין מברכים הטוב והמטיב אלא א"כ שותים לפחות שנים ביחד והם שותפים בהיין, ואשתו ובניו שצריך לפרנסם נחשבים שותפים, וכן אם העמיד היין על השולחן לשתות למי שירצה הוי כשותפות.

ב) אין מברכים הטוב והמטיב אלא א"כ שותים שניהם משתי היינות.

ג) מברכים על יין שני אפי"י אינו יודע אם הוא משובח מן הראשון כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו.

ד) אם יש לו ב' יינות ויודע על אחד מהם שהוא המשובח מברך עליו בפה"ג ושוב אינו מברך הטוב והמטיב ואף אם אינו לפניו אם הוא בביתו צריך להביאו ולברך על המשובח כדי שלא להרבות בברכות.

ה) אם יש לו ב' יינות ואינו יודע איזה מהם משובח יותר אם הם לפניו על השולחן לדעת רוב הפוסקים והמ"ב מברך על אחד בפה"ג ועל השני הטוב והמטיב ולדעת הלבוש ועולת תמיד אינו מברך אלא בפה"ג.

ו) יש לו יין לפניו ובירך בפה"ג והביאו לפניו יין שני בין אם הוא משובח מן הראשון בין אם אינו יודע אם הוא משובח מן הראשון מברך על השני הטוב והמטיב לכ"ע.

ז) היה לפניו שתי יינות ועבר ובירך על הגרוע תחילה לדעת רוב הפוסקים והמ"ב מברך הטוב והמטיב על המשובח ששותה אח"כ, ולדעת הלבוש והעולת תמיד אינו מברך הטוב והמטיב.

ח) יש לו יין אדום ויין לבן אם אינו יודע איזה מהם משובח יותר נחשב לכן משובח יותר בסתמא והאדום כגרוע ממנו על כן יקדים לשתות הלבן ולא יברך שוב הטוב והמטיב על האדום, ואם שתי קודם האדום ואח"כ הביא לו הלבן אף שהוא גרוע

סימן י"ג

בגדר מליחה להוציא דם

ויש לעיין בהא דמלח מוציא הדם מהבשר אם הוא משום מליח כרותח ועל ידי רתיחת הבשר מפליט הדם לחוץ, או אפשר דאינו משום מליח כרותח

חולין דף קי"ג ע"א אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה ומדיחו יפה יפה.